Del Sig.r Vitt. Amerigo Scardi della Congr. di S. Vinc. de' Paoli

AUTORITAS PONTIFICIA
NOTISSIMO CYPRIANI FACTO
A QUIBUSDAM NEOTERICIS
ACRITER IMPUGNATA
SED
A SAPIENTISSIMIS GALLIÆ THEOLOGIS
SOLIDE VINDICATA.
DISSERTATIO HISTORICO-DOGMATICA.

AVENIONE,
Typis FRANCISCI GIRARD, in Plateâ S. Desiderii.

M.DCC.XLIX.
CUM SUPERIORUM PERMISSU.

IMPRIMATUR, si videbitur Reverendissimo Patri Inquisitori.

BRUN, Vic. Generalis.

IMPRIMATUR,

F. HYAC. DE STE. CROIX Inquisitor Gener.

ELENCHUS EORUM QUÆ IN HOC VOLUMINE Continentur.

PARS SECUNDA.

CAPUT PRIMUM.

CAPUT SECUNDUM.

ERRATA.

Pag. 6. in nota marginali poſitâ ſub lit. (ſ) novatiens *lege* Novateurs

Pag. 9. lin. 10. lectari *lege* delectari

Pag. 21. in notâ marg. lit. (*b*) conſervent *lege* conſerverent

Pag. 10. lin. 5. Cyprian *lege* Cypriani

Pag. 60. lin. 4 geſtivet, *lege* geſtiret

Pag. 61. lin. 8. avertavere *lege* avertere

Pag. 67. lin. 14. voluerunt *lege* volverunt

Pag. 74. lin. 18. Cyprianus *lege* Cypriano

Pag. 85. lin. 18. onſtare *lege* conſtare

Pag. 91. lin. 21. in Hæreſiba ptiſatis *lege* in Hæreſi baptiſatis

Pag. 113. lin. 6. ſona *lege* ſonat

Pag. 123. lin. 23. Colligas *lege* Collegas

Pag. 132. lin. 23. batiſmo *lege* baptiſmo

Ibid. lin. 24. certudine *lege* certitudine

PRÆFATIO.

VARIA inter argumenta quæ ad novæ opinionis patrocinium ex vetustiori etiam antiquitate extundere conati sunt Neoterici quidam Romanæ infallibilitatis hostes, nullum, opinor, famosius apud ipsos ac frequentiùs, quàm quod ex trito pervulgatoque S. Cyprianum inter & S. Stephanum R. Pontificem in causâ baptismatis hæreticorum dissidio eruere cogitârunt. En perpetuus illorum equus Bellator, præcipuaque machina, quâ in sacram Romanorum Pontificum autoritatem arietant. Illud argumentum, quo maximè gloriantur, scriptorum suorum ubique versant, ostentant ac urgere non cessant. Tot illud modis exponunt, totque opportunè importunè locis intrudunt, ut majorem sæpè voluminis partem occupet. Diceres Pontificiam autoritatem cum hoc Cypriani dissidio adeò nexam, ut de eâ sinè isto loqui, vel scribi non possit. At enim cur non ità sentirent, qui ex unico Cypriani facto *evidenter* ac *necessariò* sequi contendunt non eam splendidissimo Ecclesiæ Africanæ Lumini insedisse Pontificiæ

inerrantiæ sententiam, cui tot nuperos, ut aiunt, Romanæ Curiæ Adulatores servire non pudet.

Mirum profectò quòd tam validum tam evidens, & quidem ex primevâ antiquitate depromptum argumentum primos, ac celebriores effugerit, qui supremam evertere Romani Pontificis autoritatem aggressi sunt; Gersonem dico, Almaïnum, Richerium, Majorem, aliosque paucos istorum commilitones, qui ad sæculum usque proximè elapsum Pontificiam inerrantiam scriptis impugnârunt, quorum nemini, quod sciam, unquam venit in mentem hoc Cypriani dissidium ad eam impetendam allegare vel proferre. Num illis ignota tam celebris, tam ubique nota contentio? Suos certè Neoterici nostri magistros de tam supinâ ignorantiâ postulari non paterentur. Noverant Sorbonici Doctores, quod vix aliquem Theologiæ vel Historiæ tyrunculum latebat; at quod ex illâ Cyprianum inter & Stephanum contentione Recentiores adversùs Romanam infallibilitatem extundunt argumentum, nedùm ipsis *evidens* ac *necessarium* visum fuerit, futile adeò ac imbecille judicârunt, ut nec inter levissima, quæ ipsi congessere argumenta locum obtinere permiserint; adeò verum est ea sæpè tamquam firmissima & evidentia à discipulis haberi, quæ magistris nec prolatu digna videbantur.

Etsi tamen recens apud Catholicos sit ventilatum istud à Neotericis argumentum, eoque nomine novitatum amatoribus haud ingratum, non

propterea suam hisce Theologis originem acceptam refert, antiquiores parentes habet, à quibus illud mutuati sunt hodierni Romanæ inerrantiæ Osores. His nempè præiverunt Lutherus, Calvinus, Centuriatores Magdeburgenses, Marcus Antonius de Dominis, quos, ut alios id ponderis scriptores taceam, secuti sunt Casaubonus, Herbertus Thorndicius, Joseph Henricus Ottius, Basnagius, Blondellus, Joannes Forbesius, Fridericus Spanhemius, qui omnes ad profligandam supremam Romani Pontificis autoritatem Cypriani sensus ac in causâ baptismatis Hæreticorum agendi rationem urgere centies ac Catholicis ad nauseam usque objectare non destiterunt. Tales porrò Adversariis prædecessores quis invideat?

Lutherus in suâ cum Joanne Echio disputatione Lipsiæ habitâ nil immotæ Rom. Pontificis autoritati frequentiùs opponebat, quàm quæ Cyprianus in Stephanum R. Pontificem effuderat; egeratque; indèque exclamabat *Cyprianus ferè totus mecum sentit* (*a*) & rursùs *si egregius D. Echius voluerit stare autoritati Cypriani hâc horâ finiemus disputationem.* (*b*) Idem refricat argumentum in suis resolutionibus super proposit. Lipsiæ disputat. Emendatis ad Georgium Palatinum missis *vide* inquit, *quàm tenui pendeat filo Romanorum Adulatorum Tyrannis*; *hùc Cyprianum voco dicentem: neque enim quisquam nostrûm*

(a) Oper. Lutheri tom. I. edit. Jhenæ. an. 1556.

(b) Ibid. de Monarch. Pontif. pag. 241.

Episcopum se esse Episcoporum constituit aut Tyrannico terrore ad obsequendi necessitatem Collegas suos adigit, quandò habet omnis Episcopus pro licentiâ libertatis & potestatis suæ arbitrium proprium tanquam ab alio judicari non possit, quando nec ipse potest alterum judicare, sed expectemus universi judicium Domini Nostri Jesu-Christi. Hîc gloriosus Martyr palàm confitetur *Tyrannidem esse ab uno Episcopo alios cogi ad obediendum* (c); undè celebris Lutheranus Joseph Henricus Ottius jactitabat Lutherum in disputatione Lypsiacâ Echium *Cypriani autoritate strangulâsse ac Monarchiam Ecclesiasticam profligâsse.* (d)

Luthero concinit Calvinus, qui Cypriani pariter verba in Stephanum prolata sæpiùs adducit, ut ostendat *Pontificem Romanum alios ad necessitatem obsequendi adigere non posse* atque *Papam errare posse.* (e) His consentientes habemus Centuriatores Magdeburgenses in centuriâ 3. cap. 7. (f) Marcum Antonium de Dominis lib. 4. de Republ. Eccl. cap. 8. n. 8. 10. & alibi. Casaubonum exercit. 15. pag. 366. 378. & 379. (g) *si Papam* inquit Herbertus Thorndicius *supremo esse jure in reliquam Ecclesiam receptum tunc fuisset, nunquam Cyprianus, nunquam Firmilianus tam se animosè adversùs Stephanum extulissent.* (h) Ex hâc ipsâ Cypriani cum Stephano contentione colligit Joseph Ottius *nullum esse visibilem Monarcham in Ecclesiâ, nullum Episcopum posse alium cogere ut*

(c) Ibid. pag. 312.
(d) In examine perpetuo annal. Baron. ad an. 258. edit. Tigur. 1676.
(e) Lib. 4. institut cap. 7. num. 3. 6. & 21. edit. Genev. 1617.
(f) Edit. Basil. an. 1624. pag. 119
(g) Edit. Genev. an. 1655.
(h) In exercitation. de potestate Ecclesiast. cap. 22. pag. 393. edit. Londin. 1674.

ſecum ſentiat. Judicem Epiſcoporum non eſſe in terris Monarcham (*a*) Tandem ut mittam Blondellum (*b*) Joannem Forbeſium (*c*) Fridericum Spanhemium (*d*) aliosque permultos Lutherani vel Calviniani gregis Ariſtarchos, quorum verba in locis ad marginem citatis conſulere poſſis, Baſnagius expoſitâ Cypriani in Stephanum agendi ratione ſic nitidè concludit *manifeſtè patet igitur tunc temporis* (nimirùm Cypriani ævo) *infallibilitatem Papæ denegatam fuiſſe, ipſiuſque traditiones irreverenter rejectas nec non ipſum erroris accuſatum fuiſſe.* (*e*)

Nil igitur novi à Neotericis noſtris hâc in re prolatum, nil quod à Lutheranis & Calvinianis jam pridem præformatum, ac centies inculcatum non fuerit, ut non ſemel obſervârunt eruditi Galliæ Theologi. Præ cæteris audiatur, qui elucidandæ huic Cypriani cum Stephano R. Pontifice contentioni datâ operâ incubuit D. Chiconot Doctor Sorbonicus in diſſertatione Gallicâ *ſur la célèbre diſpute entre le Pape S. Etienne & S. Cyprien Evêque de Cartage* Regiâ cum approbatione Pariſiis editâ an. 1725. *Lutherus*, inquit, *Calvinus*, *Antonius de Dominis & ac potiſſimùm poſterioris ævi novatores indignè abuſi ſunt modo, quo S. Martyr Cyprianus in cauſâ baptiſmi Hæreticorum erga S. Stephanum Rom.*

(a) In examine perpetuo ſuprà laud. ad an. 158 pag. 194. & 195

(b) De primatu R. Pontificis cap. 25. ſect. 6 & cap. 26. ſect. 32.

(c) Inſtructiones Theologiæ lib. 16. cap. 7. pag 729. edit. Ameſteled. 1702.

(d) Hiſt. Eccleſiaſt. 3. ſæculi cap. 6. pag. 743. edit Lugd. Batav 1701.

(e) Hiſt. Eccl. Gallico idiomate conſcrip. à tom 1. lib. 4. cap. 3. pag. 179. edit. Roterdam. 1699. *On voit donc manifeſtement qu'on étoit alors au Pape ſon infaillibilité, qu'on rejettoit ſans reſpect ſes traditions, qu'on l'accuſoit d'être dans l'erreur.*

Pontificem ſe ſe geſſit ad labefactandam autoritatis præſtantiam quæ Chriſti Vicario competit. (*f*)

Verùm acceptis hanc in rem beneficiis vinci à Pſeudoreformatoribus nequaquam paſſi ſunt recentiores, de quibus loquimur, Theologi; beneficia beneficiis rependere, paria referre paribus nullâ non operâ ſtuduerunt. Enim verò ſi Lutheranis & Calvinianis eo nomine devincti ſunt, quòd fortunatiſſimum iſtud ex Cyprianico diſſidio argumentum illi primùm detexerint, ac præformatum, nec tamen penitùs expolitum poſteritati reliquerint, id viciſſim Neotericis ſcriptoribus debent Lutherani & Calviniani quòd argumentum idem funditus à Catholicis everſum ac in ſuos jam pridem cineres reſolutum erigere ipſi, novoque præſidiorum apparatu communitum recudere pertentârint.

Etenim Lutheranis, cæteriſque Romanæ autoritatis hoſtibus Cypriani factum urgentibus, duo potiſſimùm reponebant olim ac certis Hiſtoriæ monumentis, nec non probatis Veterum teſtimoniis demonſtrabant Catholici paſſim ſcriptores; nimirùm Stephanum in causâ baptiſmatis Hæreticorum non aliquod dogmaticum judicium, non publicam aliquam fidei definitionem, sed nudum praxis ac diſciplinæ antiquioris ſervandæ

(f) In præfat. pag. 2. *les Novatiens, Luther, Calvin, Antoine de Dominis & ſur tout ceux des derniers ſiécles n'ont pas moins abuſé indignement de la maniere, dont ce S. Martyr* (S. Cyprien) *s'eſt comporté dans le diferent du Batême à l'égard du Pape S. Etienne, pour donner atteinte à la prééminence d'autorité qui appartient au Vicaire de Jeſus-Chriſt.*

præceptum per epiſtolam dediſſe. Quid ergo, pergebant illi, quid ſi Stephano reſtitit Cyprianus, ſi Stephani autoritati concedere noluit, imò ipſum erroris inſimulârit? Conſtabit quidem privata Rom. Pontificum placita, ſtatuta ac praxis & diſciplinæ precepta errori nec non reformationi obnoxia Cypriano viſa fuiſſe, quod nemo negat, quod Catholici omnes cum Cypriano fatentur & agnoſcunt, de quo demùm nulla diſputatio apud nos eſſe debet. At indè quâ machinâ, quâ arte inferri poterit dogmatica Rom. Pontificum judicia tanquam errori vel reformationi ſubjecta pariter à Cypriano habita fuiſſe? Quâ viâ demonſtrabitur Cyprianum Romanis Pontificibus illud inerrantiæ privilegium denegâſſe, quod illis in ſolemnibus tantummodò fidei, morumque deciſionibus adſeritur atque à Catholicis vindicatur? Undè illud Cypriani exemplum non niſi per ſummam inſcitiam, ac pervicaciam ad impugnandam genuinam Catholicorum de Pontificiâ inerrantiâ ſententiam urgeri poſſe meritò concludebant.

Præetereà, proſequebantur Catholici Doctores, nimia liberalitate demus adverſariis, quod exigere à nobis adverſarii nullo jure poſſint, protulerit Stephanus in rebaptiſantium cauſa ſolemne fidei decretum, ipſique reſtiterit Cyprianus; quid indè; Si Cyprianus malè ſe geſſerit, ſi culpabilis, ſi emendanda fuit iſta Cypriani interceſſio,

Cyprianus subjicit, cætera quæ omisit, subodorari possis.) *Si quis ergo à quâcumque hæresi venerit ad nos nihil innovetur nisi quod traditum est, ut manus illi imponantur in pœnitentiam, cum ipsi Hæretici propriè alterutrum ad se venientes non baptisent, sed communicent tantùm.* Hæc illa sunt Stephani verba, quæ ceteris graviora Cypriano visa sunt; undè non mirum si illa graviùs & ipse perstringere voluerit. Pergit enim: *Hic* (Stephanus) *cum omnium baptismo communicans universorum delicta in sinum suum coacervata congessit & præcepit nihil aliud innovari nisi quod traditum est, quasi is innovet, qui unitatem tenens unum baptisma uni Ecclesiæ vindicat, & non ille utique, qui unitatis oblitus mendacia & contagia profanæ tinctionis usurpat....* & paulò post *quæ est ista obstinatio* (Stephani) *quæve præsumptio humanam traditionem divinæ dispositioni anteponere?....* Et infrà: *In eodem loco Epistolæ suæ Stephanus addidit & adjecit; cùm ipsi Hæretici propriè alterutrum ad se venientes non baptisent sed communicent tantùm.... quæ verò est animi cæcitas, quæ pravitas fidei unitatem nolle agnoscere?... Cur in tantum Stephani fratris nostri obstinatio dura prorupit.* Tandem Stephano *ut Hæreticorum amico & Christianorum inimico* salutato pandit quo studio Stephanus antiquæ traditioni tenaciter adhæreret his verbis: *fit autem studio præsumptionis & contumaciæ ut quis magis sua prava & falsa defendat, quàm ad al-*

terius recta & vetera consentiat. (a)

Sic Stephani veterem Ecclesiæ traditionem vindicantis Epistolam Cyprianus excepit. Hâc perlectâ Stephanum à se dissidentem traducit ut *superba scribentem improvidè atque imperitè*, *ipsum duræ obstinationis & præsumptionis* accusat, permagnam *animi* non tantùm *cæcitatem* sed & *pravitatem* ipsi exprobat. *Hæreticorum amicum ac Christianorum inimicum* ipsum appellat. Cyprianus declarat Stephanum aliud ab ipso de Hæreticorum baptismo tenentem *universorum delicta in sinum suum coacervata congessisse ac mendacia usurpâsse*; tandem Stephani renes & præcordia scrutatus nobis apertè indicat ipsum *studio præsumptionis & contumaciæ* suam defendere sententiam.

Hæc autem omnia de Stephano protulit Cyprianus quia Stephanus, ut Cyprianus ipse tradit, *cum omnium baptismo communicabat*, quia *suam* (quam Cyprianus vocat *humanam*) *traditionem* oppositæ, quam divinam Cyprianus appellabat *traditioni anteponebat*, quia *nolebat cognoscere fidei unitatem* quam in rejiciendo Hæreticorum baptismo Cyprianus reponebat, quia *sua defendere magis volebat*, quàm ad *alterius* sensa *consentire*. Uno verbo, quia Stephanus aliud ab ipso sentiebat in eâ quæstione, circà quam Cyprianus sæpius declaraverat *cuilibet Episcopo liberum esse sentire quid velit*, & in quâ patientiam, modestiam, mansuetudinem,

(a) Epistola ad Pompeium 74. edit. Amstelod. 1700.

fraternam concordiam & charitatem ab omnibus servandam esse, nec ab ullo lædendam Cyprianus ipse sæpius asseruerat ac datâ operâ paulò ante Stephani responsum in libello *de bono patientiæ* fusiùs ostenderat.

Huc usque oculis subjecimus singularem illam methodum, quâ usus est in excipiendâ Stephani Epistolâ Cyprianus. In hâc autem contractiori delineatione, quam ipsissimo Cypriani penicillo, coloribusque adumbravimus conqueri certè non possunt Neoterici nostri, quòd genuinos in Stephanum, ejusque responsum Cypriani sensus occultaverimus ex industriâ, aut leviter obliteraverimus, nisi velint non solùm ex hâc ad Pompeium Epistolâ illos esse dignoscendos, sed etiam ex Epistolâ Firmiliani, quam à Cypriano *è græco idomate latinam factam & editam*, imò *ad Episcopos Occidentales transmissam* atque *à Cypriano comprobatam fuisse* publicant; (*a*) si id contendunt, longius fateor, & ulterius in Stephanum progressus est Cartaginensis Antistes: in hâc enim Firmiliani Epistolâ Stephanus *stultitiæ manifestæ* arguitur, *audaciæ*, *insolentiæ & improbitatis* insimulatur, *cum Judâ proditore* comparatur, ac *Pseudochristus*, *Psendo-Apostolus & dolosus operarius jure nuncupandus* asseritur,

(a) Defensio declar. Cler. Gallic part. 2. lib. 14. cap. 5. *Firmiliano consensit Cyprianus ejusque epistolam comprobavit ac latinam fecit & edidit.* Vide Tillemont. Histo. Eccl. tom. 4. art. 50. pag. 158. edit Parif. an: 1699. Lombert in operibus Cypriani pag. 401.

P. Gervasium in vitâ S. Cypr. lib. 5. num. 24. pag. 444.

(*a*) proindèque conſtabit Stephanum à Cypriano traductum fuiſſe non modò ut hominem qui *ſuperba improvidè & imperitè* ſcripſerat, qui *inimicus Chriſtianorum ſicut amicus Hæreticorum duræ obſtinationi & præſumptioni jungebat permagnam animi cæcitatem & pravitatem*, qui *univerſorum delicta in ſinum ſuum coacervata congeſſerat ac mendacia uſurpaverat*, ac non alio quàm *præſumptionis ac contumaciæ* ſtudio ſuam conabatur defendere ſententiam (quæ omnia ex Cypriani ad Pompeium Epiſtolâ liquent) ſed etiam ut Epiſcopum, qui iis omnibus addebat *manifeſtam ſtultitiam*, *audaciam*, *inſolentiam*, *& improbitatem* qui merito *Pſeudochriſtus*, *Pſeudo-Apoſtolus* & *doloſus operarius* appellandus eſſet,ac cum *Judâ* ipſo *proditore* comparandus.

Pergamus ultrà, & poſtquam Cypriani in excipiendo Stephani reſcripto agendi ac ſentiendi rationem breviter expoſuimus, videamus nunc tandem quid pro illius defenſione protulerint Neoterici noſtri. Suos, ut modò dicebamus, in Stephanum ſenſus manifeſtavit Cyprianus in Epiſtolâ ad Pompeium, quapropter huic Cypriani Epiſtolæ vindicandæ & commendandæ illi potiſſimùm incumbunt. Fleuriacus ſicuti ſuum in deſcribendo Stephani Martyrio calamum ità moderatus eſt, ut tantum traditionis vindicem ſine minimâ laude morientem dimiſerit, ità ſeipſum adeò temperavit in hâc Cypriani

(a) Epiſt. Firmil. inter Cyprianicas 75. in ſuprad. edit.

Epiſtolâ referendâ, ut ſatis ſuperque habuerit aſſerere Cyprianum in hâc Epiſtolâ reſponſum refutandum aſſumpſiſſe. (*a*) & reverà nihil in eâ Cypriani Epiſtolâ vel tantiſper à charitate alienum ſe deprehendiſſe nobis ſignificat, quando tradit Cypriani ſanctitati ſuum errorem nullatenùs obfuiſſe, quia non ſolùm *Eccleſiæ unitatem*, ſed & *charitatem* in hoc negotio *ſemper* conſervaverat. (*b*)

Fleuriaco concinit Launoius, qui Cypriani ad Pompeium Epiſtolam celebrat ut nervoſam & fortem; illâ enim relatâ: *hæc* inquit (*c*) *nervosè & fortiter Stephano opponit Cyprianus*; imò poſterorum judicio memoriæ digniſſimam illam fuiſſe tradit æquè ac Firmiliani ad Cyprianum Epiſtolam *Poſteri* inquit *Stephani Epiſtolas memoriæ minùs dignas, Cypriani verò & Firmiliani Epiſtolas memoriæ digniſſimas judicârunt.* (*d*) Tillemontius qui Stephanum etiam *inhumanitatis* accuſare non hæſitavit (*e*) læſam tamen à Cypriano ad Pompeium ſcribente manſuetudinem ac fraternam charitatem minimè fuiſſe fidenter affirmat. (*f*)

Lombertus in ſuâ præfatione præfixâ operi gallicè inſcripto: *les œuvres de S. Cyprien Evêque de Cartage & Martyr traduites en* **François**, hanc Cy-

[a] Hiſt. Eccl. tom. 1. lib. 7. num. 28. *S. Cyprien envoya à Pompée une copie de la lettre du Pape, avec une lettre par laquelle il prétendoit le réfuter.*

(b) Ibid. num. 32. *Ce qui fait que l'erreur de S. Cyprien & de S. Firmilien ne nuit point à leur Sainteté, c'eſt qu'ils conſervent toujours de leur part l'unité de l'Egliſe & la charité.*

(c) Epiſt. ad Bevilaq. 15. parte 8. Epiſtol. pag. 807.

(d) Ibid. pag 811.

(e) Hiſt. Eccl tom. 4. art. 49 pag. 155.

(f) Ibid. art. 47. pag. 150. *S. Cyprien écrivit à Pompée avec beaucoup de chaleur & de vehemence, mais néanmoins ſans bleſſer la douceur & la charité fraternelle.*

priani Epiſtolam *magnanimitate* ac *libertate* Epiſcopali adeò dignam cenſuit, ut ab Auguſtino laudes promeruiſſe tradat : eâ enim recitatâ erumpit in hæc verba : *Sic liberè S. Cyprianus de generosè ſuam circa Baptiſmum opinionem contra Papam Stephanum defendit, de quo à S. Auguſtino laudatur* (*a*) unde nil mirum, ſi ſæpius inculcat Cyprianum in hâc de baptiſmo concertatione *maximæ moderationis ſpecimina ſemper dediſſe.* (*b*) Enumeratos hactenus Cypriani vindices ſuperavit P. Gervaſius. Etenim in vitâ S. Cypriani, quam gallico idiomate, ſuppreſſo tamen nomine, edidit, *excellentem* vocat, quam ad Pompeium Cyprianus ſcripſit Epiſtolam, in quâ elucet *vigor verè Apoſtolicus*; (*c*) tantàmque in illâ unctionem ac moderationem Chriſtianam, ſive ſe ipſum defendat Cyprianus, ſive ſuum aggrediatur, aut refutet adverſarium, inveniri contendit, ut fateri omnes oporteat Eccleſiæ juribus magìs quàm propriis illum intendiſſe; (*d*) recenſitis enim iis omnibus, quæ ut ſuprà vidimus, in Stephanum Cyprianus, effutiit, exclamabundus ait : *en præclarus profectò ardor ac valdè ſpiritualis*; *in ſanctis illis animi impetibus dignoſcitur cor amoris divini*

(a) Pag. 74. *C'eſt ainſi que S. Cyprien défendit librement & genereuſement ſon opinion touchant le Batême contre le Pape Etienne, de quoi S. Auguſtin le loue.*

(b) Ibid. pag. 75. *S. Cyprien conſervant toujours ſa moderation ordinaire* pag. 19. *quelle moderation ne temoigna-t'il pas dans la conteſtation touchant le Batême des Heretiques?* & alibi paſſim.

(c) Lib. 5. num. 16. pag. 414. *S. Cyprien écrivit à Pompée une excellente lettre, dans laquelle il refute celle d'Etienne, avec une vigueur vraiement Apoſtolique.*

(d) Ibid. *On y trouve* (dans la lettre à Pompée) *tant d'onction & de moderation Chrétienne, ſoit qu'il ſe défende, ſoit qu'il attaque ou refute ſon adverſaire, qu'on ſe ſent obligé d'avoüer qu'il avoit plus les interêts de l'Egliſe en vûe que les ſiens propres.*

flammis penitùs accensum, ac nihil aliud spirans quàm domûs Domini gloriam ac pulchritudinem (a)

Demùm prætermissis aliis nonnullis id generis scriptoribus, Dupinus in suâ Bibiliotechâ Eccles. nobis significat totidem fuisse veritates, quidquid in Stephanum Cyprianus congessit; imo veritates, quas Stephano licèt ingratas, ipsi tamen objicere teneretur Cartaginensis Episcopus, & quantum potuit consuetâ suâ jucunditate temperare curaverit. Ubi enim cum Tertulliano Cyprianum comparat, ab illo scribit adversarios injuriosè tractari; at *S. Cyprianus*, inquit, *longè moderatior, si quando suis adversariis veritates quæ ipsis displiceant dicere tenetur, eas, quantùm potest, suâ jucunditate temperat*; (b) undè licèt Stephanum in suo responso *magnæ duritatis* insimulet (c), nihil tamen in Cypriani ad Pompeium Epistolâ notavit, quod moderationi minùs consonum videretur (d), in quo socium habet Adrianum Baillet in vitis Sanctorum. (e)

Singulare fortasse quibusdam videbitur, quòd tantam in eâ Cypriani Epistolâ, in quâ Stephanus non benè satis, ut modestius loquar, profectò habe-

(a) Ibid. pag. 419. *Voilà sans doute un beau feu & bien spirituel, on aperçoit au milieu de ces saints transports un cœur tout brûlant de l'amour de Dieu, & qui ne respire que sa gloire & la beauté de la maison du Seigneur.*

(b) Tom. 1 pag. 533. *Tertullien charge ses Adversaires d'injures, & leur insulte par ses railleries piquantes. S. Cyprien est beaucoup plus moderé, & s'il est quelquefois obligé de leur dire des vérités qui leur déplaisent, il les adoucit autant qu'il peut par ses manières agréables.*

(c) Ibid. pag. 500. Etienne ayant fait réponse à S. Cyprien avec beaucoup de dureté

(d) Ibidem.

(e) Tom. 3. ad diem 16. Septembris pag. 190. edit. Paris. 1701.

tur, ſcriptores perſpexerint & invenerint animi modeſtiam, moderationem, manſuetudinem & charitatem; at majorem certè ipſis movebit admirationem, quod adhuc ſubjungunt iidem Autores.

Enim verò quaſi ipſis haud ſatis fuerit duram Cypriani ad Pompeium epiſtolam tot ſplendidis celebrâſſe encomiis, contendunt inſuper illius circa Hæreticorum Baptiſmum ſcripta, in quibus Stephanus ignorantiæ, præſumptionis, obſtinationis, contumaciæ, pravitatis inſimulatur, non ſolùm poſteris viſa fuiſſe memoriæ digniſſima, (*a*) ſed & *ab Eccleſiâ ipſâ univerſâ fuiſſe recepta & approbata, ſemperque maximâ in veneratione habita*; imò talia, quæ à Gelaſio S. Pontifice etiam meruerint, ut *inter opera SS. Patrum primum obtinerent locum:* (*b*) quæ quidem niſi apud Tillemontium, Lombertum, P. Gervaſium, aliosque legerentur, delirantis ſomnia multis viderentur. At nondum ſiſte gradum, candide Lector, eorum omnium, quæ pro Cypriani defenſione tam ſtupenda proferri illis Auctoribus placuit, metam necdum attigiſti. Quid ampliùs ergo excogitari potuit? Audi, & magis ac magis mirare.

(a) Launoius Epiſt. ad Bevilaq. 15. pag. 811.

(b) Tillemont. Hiſt. Eccl. tom. 4. art. 64. pag. 191. *Le Pape Gelaſe met les Ecrits de S. Cyprien à la tête de ceux des Saints Peres, que l'Egliſe reçoit avec vénération, ſans en excepter même ce qu'il avoit fait contre le Pape Etienne ſur le Batême.*

Lombertus in præfat. laudata pag. 114. *Les Ecrits même de S. Cyprien où il taxe le Pape Etienne d'ignorance, d'indiſcretion, n'ont pas laiſſé d'être en ſi grande vénération dans l'Egliſe que le Pape Gelaſe leur a fait cet honneur de les mettre ſans diſtinction à la tête des ouvrages des Peres que l'Egliſe Romaine reçoit & approuve.* Concinit P. Gervaſius in vitâ S. Cypriani lib. 6. num. 26. pag. 550. & 551.

Magnam

Magnam profectò fuiſſe Cypriani moderationem, patiéntiam, manſuetudinem ac charitatem tot in ferendis pro Catholicâ Religione ac veritate laboribus, calumniis, perſecutionibus, exiliis, carceribus, ac præſertim in ſuo glorioſo Martyrio, nemo unquam dubitavit; in eximiis hiſce virtutibus præcipuè fundatam ejus Sanctitatem huc uſque credebamus. Verùm quàm turpiter fallebamur, ſi Neotericis noſtris auſcultandum ſit, quippè qui nobis ſignificant ac oſtendere conantur nullibi magis Cypriani moderationem ac patientiam eluxiſſe, quàm *in modo quo ſe ſe geſſit in cauſâ Baptiſmatis Hæreticorum*; (a) *in hoc modo fundatam imprimis eſſe* volunt *illius Sanctitatem ipſius Auguſtini Judicio.* (b) In epiſtolâ enim, inquiunt, ad Pompeium Cyprianus *omnem magni Epiſcopi Sanctitatem, omnem pietatem, omnemque charitatem eniteſcere fecit*: (c) non ſe tantum ſed & Auguſtinum de Cypriano ità ſenſiſſe contendunt *qui*, inquiunt, *tam ſapientem tam moderatam Epiſcopi agendi rationem admirans*, (d) ipſum *ubique*, ideòque tunc etiam, cùm Stephanum modo quo vidimus increpabat, *conſiderat ut humilitatis, charitatis & moderationis exemplar* (e) & revera modum,

(a) Lombert in laud. præfat. pag. 101. *Mais la rencontre où ſa patience parut dans tout ſon luſtre fut la conteſtation qui arriva dans l'Egliſe touchant le Batême des Hérétiques, en effet quelle moderation ne témoigna-t'il pas en cette rencontre?*

(b) Ibid. pag. 110. *Mais pour montrer encore davantage l'eſtime particuliere que S. Auguſtin faiſoit de la ſainteté de S. Cyprien, & qu'il l'a fondoit principalement ſur la maniere dont il s'eſt comporté dans le different du Batême, je veux mettre ici toute la reflexion qu'il fait*, &c.

(c) P. Gervaſius in vitâ S. Cypr. lib. 5. num. 17. pag. 421. *Dans cette lettre même* (à Pompée) *S. Cyprien a fait paroître toute la ſainteté, toute la pieté, toute la charité d'un grand Evêque.*

(d) Lombert. in laud. præfat. pag. 109. *S. Auguſtin admirant une conduite ſi ſage & ſi moderée.*

(e) Ibid. pag. 114. *S. Auguſtin conſidere par tout S. Cyprien comme un modele d'humilité, de charité & de moderation.*

quo Cyprianus in Epist. ad Pompeium contra Stephanum pro suâ opinione defendendâ loquutus fuit ab Augustino commendari : (*a*) atque in ea Epistola nihil, quod *charitatem*, *moderationem ac mansuetudinem* non saperet, Augustinum deprehendisse tradunt; (*b*) imò nobis apertè significant Cyprianum ad mentem Augustini *reverentius* erga Stephanum *ac mitius agere non debuisse* : (*c*) nec stat per Lombertum ac P. Gervasium, quominus credamus Cyprianum *Servilis* in R. Pontificem *assentationis* postulari potuisse si reverentiorem erga Stephanum se præbuisset. (*d*) Tandem concludit Tillemontius *adorandam à nobis esse*, *quæ Cyprianum sanctificavit in hoc celebri dissidio charitatis vim ac magnitudinem*; (*e*) concludit Lombertus *magnâ nos lætitiâ affectos esse debere*, quòd Cyprianus in errorem lapsus fuerit, quia in eo propugnando *tanta ipsius virtus enituit*, *tantamque ex eo utilitatem Ecclesia percepit*; (*f*) concludit Gervasius eò nos usque Cypriani scriptis permoveri, ut ipsum pro veritate, Ste-

(a) Ibid. pag. 74. recitatâ Cypriani ad Pompeium epistolâ sic pergit. *C'est ainsi que S. Cyprien defendit librement & genereusement son opinion touchant le Batême contre le Pape Etienne, de quoi S. Augustin le loüe.* Idem P. Gervasius lib. 5. num. 17 pag. 420. & seq.

(b) P. Gervasius ibid.

(c) P. Gervasius ibid. *Mais peut-être que n'ayant pas la vérité de son côté, S. Cyprien auroit dû ne pas défendre son opinion avec tant d'ardeur, & se comporter au moins comme un homme ou qui doute ou qui a sujet de douter, sur tout a l'egard d'un Pape pour lequel il semble qu'il auroit dû avoir plus de déference.* En objectio cui sic respondit: *Voyons si c'étoit là la pensée de S. Augustin. Ce grand homme, dit-il*, & recitato Augustini textu sic concludit, *il le loüe donc de ce qu'il a défendu librement & genereusement son opinion contre le Pape Etienne, & dans cette genereuse liberté il y trouve de la douceur & de la charité.* Vide etiam Lombert. pag. 74.

(d) Lombert in laud. præfat. pag. 74. & P. Gervasius in loco modo citato

(e) Histor. Eccl. tom. 4 art. 52. *Il faut donc adorer en cette celebre dispute la grandeur & la puissance de la charité qui a sanctifié S. Cyprien.*

(f) In laud. præfat. pag. 107. *Et véritablement quand on considere combien l'erreur où est tombé S. Cyprien dans la question du Batême a donné d'eclat à sa vertu & a porté d'utilité à l'Eglise, il n'est pas possipossible qu'on n'en ressente beaucoup de joye.*

phanum verò pro errore ftetiffe defideremus (a)

Hæc Novaturienfes Theologi pro vindicandâ Cypriani in Stephanum agendi ratione, quæ quidem fi cuipiam inflata & exagerata videantur, eò folùm nomine fint vituperanda quòd veritatem offendant, utcunque tamen toleranda, quòd nullius famam, nullius dignitatem, nullius fanctitatem directa faltem fronte impetant. Verùm hos intra limites contineri nequaquam valuit effrenis adverfariorum in laudandâ Cypriani agendi ratione labor & impetus. Diceres apud illos homines Cartaginenfis Epifcopi in R. Pontifice duriùs tractando mirabilem patientiam, moderatum animum, manfuetam charitatem laudari fatis haùd potuiffe, nifi Stephanus Cyprianum ad unanimitatem benignè exhortatus iracundiæ, præfumptionis, immanitatis, tyrannidis & cujus non criminis, infimularetur; diceres in eorum mente firmam & folidam ftare non potuiffe inmenfarum Cypriani cujus vindicias fufceperant laudationum molem, nifi Stephanus fanctiffimus Ecclefiæ Pontifex, Martyr Religionis fpectatiffimus, fideliffimus avitæ traditionis cuftos procacioribus ab iifdem profcinderetur conviciis, dicteriis appeteretur infolentioribus, attrociffimis oneraretur criminibus. Hinc inexhaufti illorum in deprimendâ Stephani memoriâ co-

(a) In vitâ S. Cypr. pag. 414. *Quand on lit ce qui s'eft écrit de part & d'autre, on fent dans fon cœur un mouvement fecret qui porte à fouhaiter que S. Cyprien eut raifon, & que fon adverfaire eut tort.*

natus adeò feraces, ut quantalibet in laudando Cypriano protulerint, majora in denigrando Stephano confinxiſſe videantur.

Mitto inſulſam illam affectationem, quâ ſæpius inculcant ac fuſiori etiam probare calamo nituntur, Cyprianum videlicet longè pluris, quàm Stephanum in Eccleſiâ fieri (*a*) Dudùm eſt, ex quo malè olent, vixque ac nè vix quidem in Panegyricis Oratorum declamationibus ſanctorum illæ virorum, quos ſuis faſtis aſcriptos Eccleſia veneratur, comparationes, & injurioſæ utriſque de utrorumque meritis contentiones, eò collimantes, ut alterius ſanctitas alterius attenuatione augeatur.

Negligo pariter tot Neotericorum conatus in amplificandâ eorum multitudine, quos Cypriano potiùs, quàm Stephano complauſiſſe ſcribunt Tellemontius, (*b*) Dupinus, (*c*) Launoius, (*d*) P. Gervaſius (*e*), ex quorum calculo ſequeretur Dioniſium Alexand. Dioniſium & Philemonem Presb. Romanos, Hyeronimum, Athanaſium, Optatum milevit; Synodum Nicenam, Baſilium; Gregorium Naziazenum, Cyrillum Hieroſol.; Gregorium Nyſſenum, Ambroſium, Auguſtinum, Theodoretum, Romanam ſub Gelaſio, Synodum, Fulgentium Ruſpenſem Epiſcopum,

(a) Launoius in Epiſt. ad Bevilaq. 15. P. Gervaſius paſſim in vitâ S. Cypr. Lombertus in laud. præfat. ad opera S. Cypriani.

(b) Hiſt. Eccl. tom. 4. art. 43. 44., & 45.

(c) Bibliot. Eccl. tom. 1. pag. 540.

(d) Epiſt. ad Bevilaq. 15.

(e) In vitâ S. Cyp. lib. 5. num. 1. 2. & alibi.

Gregorium Magnum, Synodum Quinisextam, Cypriano potiùs, quàm Stephano adhæsisse. Ecquis enim verò tot conatuum, tot laborum fructus? Quod sentio liberè profero, in congerendis tot in Stephanum adversariis manifestârunt Neoterici, quo fuerint ergà Stephanum sicuti erga tot Patrum memoriam, spretis historiæ ac æquitatis legibus animo affecti.

Hæc inquam aliaque similia prætermitto, quæ cum sequentibus comparata leviora sunt, quàm ut morari nos debeant. Quid igitur de Stephano Pontifice maximo, traditionis Apostolicæ vindice, ac Martyre sanctissimo tradunt, qui Catholicos, qui humiles filios; qui moderatos scriptores se esse profitentur, ac videri volunt?

Stephanus, inquiunt Neoterici nostri, indignè penitus erga Cyprianum se gessit, (*a*) ad Cyprianum scripsit Epistolam indignam prorsùs quæ à Romano Pontifice ad Cartaginensem scriberetur, (*b*) superbam & injuriarum plenam, (*c*) magnoperè contumeliosam. (*d*) Stephanus fastum tumidè ac dominatum affectat, (*e*) imperantem ac tyrannum agit, (*f*) magnâ inhumanitate

(a) P. Gervas. in vitâ S. Cyp. pag. 435. *Un traitement si indigne fait à S. Cyprien par le Pape Etienne.*

(b) Idem ibid. pag. 412. *C'étoit une lettre indigne de l'un & de l'autre* Baillet. de vitis Sanctorum ad diem 2. August. pag. 211. *Cette lettre du P. Etienne si peu digne de celui qui l'écrivoit & de celui à qui elle étoit écrite.* Idem Tillemont. Hist. Eccl tom. 4. pag. 330.

(c) Lombert. in laud. præfat. pag. 73. *S. Etienne écrivit une lettre fiere & pleine d'injures à S. cyprien:*

(d) Lombert. ibid. *lettre extrémement offençante.*

(e) P. Gervasius in vitâ S. Cyp. pag. 413. *Tous ces airs de hauteur & d'empire que le Pape Etienne affectoit* & pag. 461. *les manieres hautes & imperieuses du P. Etienne.*

(f) P. Gervas. ibid. pag 432. *S. cyprien pouvoit aussi regarder cet imperieux commandement* (du P. Etienne) *& ces ménaces comme une conduite tirannique.*

Cypriano respondet, (*a*) inhumanum valdè ergà Cyprianum se præbet. (*b*) Stephanus Cyprianum inauditum judicat & damnat, (*c*) ipsum vocat Pseudochristum, Pseudo-Apostolum, dolosum & perfidum, (*d*) Cyprian Legatos contumeliosissimè tractat, (*e*) ipsis pacem, communionem, hospitalitatem, victum non negavit solùm, sed negari ab omnibus præcepit. (*f*) Stephanus zelum præsefert quidem, sed ad omnia promiscuè devastanda unicè idoneum: (*g*) hîc Stephani zelus Imperatorem movit ad Ecclesiam crudeliter persequendam. (*h*) Stephanus quàm plures Ecclesias tyrannicè opprimebat, (*i*) nullam Ecclesiæ unitatis rationem habet, quam scindere flocci facit. (*k*) Stephanus

(a) Dupin. Bibl. Eccl. tom. 1. pag. 500. *Etienne ayant fait réponse à S. Cyprien avec beaucoup de dureté.*

(b) Tillemont. Hist. Eccl. tom. 4 art. 49. pag. 155. *La dureté d'Etienne en les maltraitant également. Inhumanitas* sonat Gallicè *dureté*, ut ibi notat Tillemontius. Baillet. In vitis Sanctorum tom. 3. ad diem 16. Sept. *Une si grande dureté du Pape Etienne.*

(c) P. Gerval. in vitâ S. Cypr. pag. 436. *ce qui fit improuver la conduite du P. Etienne à ceux même qui étant de son sentiment croyoient qu'on devoit au moins écouter tout le monde, & ne condamner personne avant de l'avoir entenduë.*

(d) Tillemont. Hist. Eccl. tom. 4. pag. 150. *S. Cyprien avoit sujet d'être peu satisfait d'un Pape (Etienne) qui le traitoit de faux Christ, de faux Apôtre, & d'Ouvrier trompeur & infidèle.* Idem P. Gervasius in vitâ S. Cypr. pag. 413. Lombert. in laud. præfat. pag. 71. Baillet ad diem 16. Septemb. in loco citato.

(e) Tillemont. ibid. pag. 155. *Le Pape Etienne après avoir traité les Députés de S. Cyprien d'une maniére si outrageuse.*

(f) Fleuriacus Hist. Eccl. tom. 2. lib. 7. pag. 283. *S. Cyprien envoya à Rome deux Evêques députés, mais le Pape S. Etienne ne voulut ni leur parler, ni les voir, & défendit même aux Fidéles de les recevoir, ni d'exercer envers eux la simple hospitalité.* Idem scribunt Tillemontius Hist. Eccl. tom. 4. art. 49. Lembertus in laud præfat. pag. 72. P. Gervasius in vitâ S. Cypr. pag. 462. Baillet in vitis Sanctor. ad diem 2. Augusti pag. 111.

(g) P. Gervasius in vitâ S. Cypr. pag. 438. *Etienne étoit de ces Zélés ardents qui ne peuvent rien souffrir d'opposition, & dans l'ardeur de ce Zelé, ils voudroient tout exterminer, dès la pointe du jour.*

(h) P. Gervasius in vitâ S. Cypr. pag. 452. *L'Empereur excita une furieuse persécution contre l'Eglise, le zele d'Etienne lui avoit donné occasion.*

(i) Idem pag. 459. *Tant d'Eglises délivrées d'une oppression qu'elles avoient toujours regardée comme une tyrannie particuliere à Etienne.*

(k) Lombert. in laud. præfat. pag. 75. *S. Cyprien fut indigné de voir que le Pape Etienne avoit si peu d'égard a l'unité de l'Eglise, & ne se soucioit pas d'y mettre la division.* Lombertum exscribit P. Gervasius in vitâ S. Cypr. pag. 436.

non unum vel duos dumtaxat, ſed tres errores fidei Catholicæ adverſos docuit in ſuo reſcripto ad Cyprianum. (*a*)

Integerrimam Stephani vitam tot conviciis dilacerâſſe, tot onerâſſe criminibus haud ſatis habuerunt Neoterici, ſanctam & ipſius mortem aggrediuntur, glorioſi Martyrii palmam, imò ſanctitatem ipſam Stephano eripere tentant; modò ſignificant acta Martyrii S. Stephani ſatis authentica non eſſe, ut in Hiſtoriâ fidem mereri debeant;(*b*) modò contendunt aliquem dubitandi locum eſſe, utrum Stephanus verè Martyr extiterit; (*c*) hîc ſubjiciunt S. Auguſtino ac Vincentio Lirinenſi perſpectum non fuiſſe, quòd Stephanus Martyr extiterit: (*d*) illic tradunt jure credi poſſe Stephanum in carcere vel alio modo minùs illuſtri obiiſſe, non verò per judicis ſententiam ac perſecutorum manu, quod ſolum pro vero perfectoque Martyrio tunc temporis habebatur. (*e*) At qualecumque tandem Martyrium Stephanus pertulerit, illud ſaltem pro Chriſti nominis confeſſione paſſus eſt? Nequaquam juxtà Dupinium, *illud*, in-

(a) P. Gervaſius id tradit & evincere conatur in vitâ S. Cypriani pag. 465. & 466. Stephanum pariter erroris inſimulant Launoius Epiſt. ad Bevilaq. 15. & Dupin. Bibliot. Eccl. tom. 1. pag. 540. &c.

(b) Tillemont. Hiſt. Eccl. tom. 4. pag. 31. *Les actes du Martyre de ce Saint (Etienne) ne paroiſſent pas aſſez autentiques pour faire foi dans l'Hiſtoire.*

(c) Ibid. *Il ſemble même y avoir quelque lieu de douter s'il a été véritablement Martyr.*

(d) Ibid. *Il ſemble même y avoir quelque lieu de douter ſi le P. Etienne a été véritablement Martyr, car on peut aſſurer que S. Auguſtin & Vincent de Lerin ne l'ont pas ſçû.*

(e) Ibid. *Il y a aſſez ſujet de croire que S. Etienne eſt mort dans la priſon, où de quelque autre maniére moins éclatante... & non par la ſentence du juge & par la main des Perſécuteurs, ce qui étoit regardé comme le vrai & parfait Martyre.* pag. 195. in notis ad S. Stephanum.

quit, *passus est, quia in Cemeterio inventus est contrà Valeriani Imperatoris jussum qui Cemeteria à Christianis frequentari sub pœnâ mortis edicto prohibuerat* (*a*) at demùm pro Christi nominis confessione Stephanus non interierit, verè Martir non extiterit, indubia saltem erit illius sanctitas ? Imò maximè dubia, ac nullo nixa fundamento, si Lomberti valeant effata; quæ enim Stephanus contra Cyprianum gessit nec Martyrio juxta Lombertum expiari poterant, nisi Stephanus ante mortem pacem cum Cypriano, aliisque Episcopis fecisset, ac charitatis & unitatis nexus, quos ipse disruperat cum ipsis adstrinxisset. (*b*) En igitur totum Stephani sanctitatis fundamentum in ipsius cum Cypriano reconciliatione constitutum, in hâc inquam reconciliatione, cujus nec apud veteres, nec apud recentes aliquod extat vestigium, ideoque maximè dubiâ, ne plus dicam & incertâ; tàm igitur suspecta, dubiaque nobis erit Stephani sanctitas, quàm hujusmodi à Lomberto præformata Stephani cum Cypriano ceterisque reconciliatio, à qua nimirum totâ pendet Stephani sanctitas, & sine quâ nec ipsum Stephano profuisset Martyrium. Quam sanè

(a) Bibl. Eccl. tom. 1. pag. 503. *L'Empereur Valerien publia un Edit contre les Chretiens, par lequel il leur défendit de s'assembler dans les Cimetiéres à peine de mort. Le Pape Etienne ayant été trouvé contre la défense de l'Empereur, y souffrit le Martyre.*

(b) Lomb. in laud. præfat. pag. 78. *Le sentiment véritable qu'avoit le Pape Etienne touchant le Batême des Hérétiques, ne lui auroit pû faire remporter la Couronne du Martyre, parce qu'il n'avoit pas souffert patiemment les rémontrances de plusieurs Evêques Catholiques, & s'étoit séparé de leur communion, si avant de mourir il n'eut fait la paix avec eux & n'eut renoüé les liens de la charité & de l'unité.*

tem

diversa, ut obiter dicam, Lomberti de Cypriano & Stephano scribendi ratio? Cypriani sanctitatem à suâ erroris revocatione, quia dubia est, nullo modo pendère contendit, nec ab illâ æstimandam esse declarat, tamen hujusce revocationis non unum apud antiquos extat argumentum, plurimique Theologi pietate, ac eruditione clarissimi illi suffragantur. Verùm Stephani sanctitatem à prætensâ reconciliatione veteribus omnibus, ac recentioribus etiam ignotâ, ideòque longè magis incertâ, adeò pendère contendit, ut sine eâ nec Martyrium Stephano fuisse profuturum affirmet.

En splendidi Neotericorum nostrorum conatus, en immensi labores, ut adversam Cypriani in Stephanum agendi rationem modis omnibus vindicarent, nec non christianæ modestiæ, reverentiæ Romano Pontifici debitæ, ac æquitati apprimè consentaneam ostenderent, nobisque, si superis placet, suaderent; hæc illa fuere momenta tanto labore quæsita, quibus famosum Lutheranorum ac Calvinistarum ad pessumdandam Pontificiam autoritatem ex Cypriano petitum argumentum, à catholicis Doctoribus profligatum jam dùdum & eversum, extollere ac suffulcire aggessi sunt Neoterici scriptores. His mediis tam portentosis novam huic argumento vim, novumque splendorem indere susceperunt, quibus roboratum, invictum ac evidens illud

asserere ac ubique prædicare non dubitant. Utris verò gloriosius exstiterit, an Lutheranis & Calvinianis illud argumentum excogitasse, an Neotericis nostris dirutum illud tam præclarè restaurasse, judex ille sit, qui neutrius gloriæ invideat; quamquam fatendum ingenuè sit S. Stephanum R. Pontificem à Lutheranorum & & Calvinistarum nemine tam malè tractatum fuisse, quàm à nonnullis è Neotericis nostris scriptoribus.

Quamdiu hos intra fines stetissent Neoterici nostri, causam suam nil vel certè parum apud Catholicos promovissent, argumentum istud à Cypriano petitum centies ac millies invictum, evidens, peremptorium, ac contra Pontificiam inerrantiam decretorium appellassent, tantis dicendi facibus neminem commovissent, nemini fucum fecissent: tam enim flaccida & misera, tam parùm digesta, tam ipsâ veri specie destituta se se produnt, quæ ad hujus argumenti præsidium adducuntur & inverecundè jactitantur, ut vel obtusissimis imponere nunquam valuissent; imò si quid illa ponderis habuissent, prolata ut fuerunt tanto strepitu & animi præoccupati impetu, tam cæco in Romanos Pontifices odio, suspectum vel illud reddidissent, totamque illi fidem detraxissent.

Verùm ultrà metas progressi sunt, qui nobilissimo, & quidem primævæ antiquitatis Ec-

clesiæ Doctori, qualis fuit Cyprianus, ignotum penitùs fuisse quod Petri successoribus adseritur fidei indeficientis privilegium Catholicis suadere per fas etiam & nefas susceperant. Quid amplius igitur Neoterici, ut non nullos hâc in re fallerent incautos? Probè conscii quanto apud Catholicos in pretio haberentur Gallorum Theologorum ac Parisiensium Doctorum opiniones, huc & illuc spargere ceperunt hujusmodi argumentum sapientissimis illis sacræ Theologiæ magistris validissimum ad impetendam Rom. Pontificis inerrantiam visum fuisse. Sic quod rei deerat tanto nomine ac titulo compensandum esse judicarunt. Fatenda res est. Neotericorum votis non parùm successit artificium. Exteri quàmplures, quibus sæpe non vacat ac frequentius liberum non est tot Galliæ Doctorum volumina perlegere, aliorum ex suo candorem dimetientes, rem magnâ fidentiâ testantibus bonâ fide crediderunt; atque exindè Galliæ Theologos tanquam hujusce argumenti patronos habentes obscuratam ac imminutam in recentioribus, quæ veteres Galliæ Doctores commendabat judicii gravitatem ac maturitatem dolere atque deplorare visi sunt, atque videntur. E Galliâ etiam non pauci in Parisiensium Doctorum scriptis non satis versati Neotericis hâc in re faciliores aures pariter accommodarunt, unde tantâ magistrorum suo-

rum, à quibus recedere nefas ducitur, autoritate abrepti, iſtud argumentum ad impetendam inerrantiam Pontificiam efficaciſſimum & ipſi ſine ulteriori inquiſitione dixère, atque contendere ſæpius audiuntur.

Noviſſimus iſte fuit ceteriſque felicior Neotericorum auſus, ut argumento prædilecto vires aliquas, quas per ſe ſe ipſum non habebat impertirentur. Temerarium adeò inceptum ferre non potuimus, nempè quo Germana celeberrimorum ſcriptorum doctrina adeò depravaretur, ut adverſa penitùs ipſis affingeretur. Periniquo paſſus ſum animo Pariſienſes Doctores eò uſque denigratum irì, ut vetulàm Lutheranorum cantilenam à catholicis omnibus irriſam ac contemptiſſimam placere ipſis, probarì ac recantari diceretur. Dolebamus eam Galliæ Theologis invidiam conflari, quæ ipſos tanquam filios à Patribus degeneres, Patrum ſapientià ac judicii maturitate deſtitutos exteris exhiberet, ac proindè querimonias exterorum & exprobrationes in ipſos concitaret. Permoleſtè cernebamus tot juniores Sorbonnæ Baccalaureos ementità ſuorum Magiſtrorum autoritate deceptos bonâ fide credere, Cyprianum Pontificiæ infallibilitati repugnâſſe, quod avitum & innatum ad tuenda Sedis Apoſtolicæ jura ipſorum ardorem minuebat non parum, ac remittebat.

Ut itaque noſtro pro aſſerendis ac magis magiſque firmandis ſacris Apoſtolicæ ſedis juribus, ac divinis privilegiis ſtudio, noſtræque de Galliæ Theologis, quo meliori modo poſſumus, benemerendi voluntati faceremus ſatis, Germanam Galliæ Theologorum hâc in parte ſententiam pandere atque à noviſſimâ impoſturâ vindicare ſuſcepimus. Quid ergo? An non Galliæ Doctores Cypriani factum ad impetendam Romani Pontificis inerrantiam idoneum aptumque dijudicant? Imò ineptiſſimum ac futiliſſimum illud eſſe demonſtrant. Eaſdem doctiſſimi Galliæ Theologi, quas ceteri Catholici Doctores ad exſuflandum & profligandum, quo ex Cypriano Lutherani primùm & Calviniani, deinde Neoterici in ſupremam & immotam Romani Pontificis autoritatem arietant argumentum, reſponſiones afferunt atque ſuppeditant: hæ verò tam ſolidæ, tam decretoriæ ſunt ut magis eſſe non poſſint. Ità ſe habent graviſſimi viri, quidquid in contrarium adducant ac fabulentur Neoterici, atque illud eſt quod probandum aggredimur ac difficiliori cuicumque ſuadere confidimus.

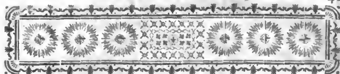
DISSERTATIONIS

ARGUMENTUM ET PARTITIO.

UO completitur susceptum dissertationis nostræ argumentum, alterum facti, alterum juris. Quod spectat ad primum, ostendemus famosum illud quod Neoterici nonnulli ex Cypriani facto contra assertam à Catholicis Romani Pontificis infallibilitatem extundunt momentum, vacuum à sapientissimis Galliæ Theologis & inane confici, refutari prorsùs ac everti. Quod ad jus attinet, solida & invicta esse demonstrabimus quæ à sapientissimis Galliæ Theologis ad profligandum & evertendum illud Neotericorum momentum adducuntur. Utroque peracto constabit supremam & irreformabilem in definiendis fidei controversiis Rom. Pontificis autoritatem Cypriani facto à Neotericis quidem acriter impugnari, sed à Galliæ Theologis solidè vindicari.

Antequam tamen ad rem propiùs accedamus, officii nostri esse duximus Stephani sanctissimi Martyris ac Pontificis maximi vitam ex veterum monumentis expressam compendiosè describere. Charitas in primis atque Religio postulare à nobis visa est, ut sanctissimum illum Pontificem

COMPENDIOSA STEPHANI SANCTISSIMI Martyris ac Romani Pontificis vita à Veterum monumentis excerpta.

STEPHANUS natione Romanus ex Patre Julio (*a*) antequam ad ſupremum Eccleſiæ verticem attolleretur in Clerum Romanum cooptatus Cornelii primo, deinde Lucii Romanorum Pontificum fuit ***Archidiaconus***, (*b*) in quo officio talem ſe præbuit Cornelio, ut ipſum præ omnibus dignum cenſuerit, cui tutiùs ***omnia Eccleſiæ bona ante ſuam paſſionem traderentur*** (*c*) Lucio verò ita ſe probavit, ut ipſum ex omnibus unum ad ſuſtinendam difficillimis temporibus nutantis Eccleſiæ molem deligeret: ***hic*** enim inquit Anaſtaſius ***poteſtatem dedit omnis Eccleſiæ Stephano Archidiacono ſuo dum ad paſſionem pergeret:*** (*d*) vel juxta Euſebium (*e*) ***moriens Epiſcopale officium Stephano dereliquit.***

Lucio glorioſâ morte defuncto ſucceſſit Stephanus. (*f*) Eccleſiâ à perſecutionibus reſpirante, ac pacem ſub Valeriano ad tempus obtinente, majorem ſanctus Paſtor agendi libertatem nactus ad remotiſſimas quoque per orbem Eccleſias ſollicitudinem vertit: ***omnibus Siriarum cum Arabiâ Provinciis*** non ſemel, ſed ***identidem neceſſaria ſuppeditans;*** (*g*) quorum autem corporibus tantâ charitate ac liberalitate Sanctus

(a) Catalogus Pontificum ſeculo ſexto conſcriptus ab Heſcennio vulgatus tom. 1. Aprilis in diatriba præliminari. Anaſtaſius Bibliotecharius in vitâ S. Stephani.

(b) Idem Anaſtaſius in vitis SS. Cornelii & Lucii edit. Rom. 1718.

(c) Idem in vitâ S. Cornelii.

(d) In vitâ S. Lucii.

(e) Hiſtor. Eccleſ. lib. 7. cap. 2. edit Valeſ. Pariſ. 1678.

(f) Id poſt Cyprianum, Euſebium, Optatum milev. Auguſtinum, Proſperum, Nicephorum, &c. omnes agnoſcunt.

(g) Dionyſius Alexand. apud Euſebium. lib. 7. Cap. 5.

Pontifex subveniebat, animos etiam benignis ac salubribus scriptis solari, & ad pietatem excitare studebat teste Dionysio citatis modò verbis hæc subdente: *& quibus litteras nunc scripsistis.*

Marcianum Arelatensem in Galliâ Episcopum Novatiano plurimùm studere non sinè Ecclesiæ detrimento Stephano significavit unà cum ceteris Provinciæ Episcopis Faustinus Lugdunensis Antistes. (*a*) Stephanum autem pro rei gravitate maturè procedentem, ac in excommunicandis & deponendis Episcopis non festinantem per Epistolam adit à Gallis incitatus Cyprianus, ipsum interpellans *ut in Provinciam & ad plebem Arelate consistentem litteras dirigeret* & quidem *plenissimas, quibus abstento Marciano alium in locum ejus substitueret*; (*b*) quare autem vellet tam severâ & gravi censurâ in Marcianum animadverti, disertiùs exponit sub Epistolæ finem; quòd nimirum vindicandus esset Romanorum Pontificum honor, à quorum ille *de recipiendis lapsis* decretis pertinaciter dissentiebat: *servandus est enim* inquit, *Antecessorum nostrorum Beatorum Martyrum Cornelii & Lucii honor gloriosus, quorum memoriam cum nos honoremus, multò magis tu frater carissime honorificare & servare gravitate & autoritate tuâ debes, qui Vicarius & successor eorum factus es. Illi enim pleni spiritu Dei & in glorioso Martyrio constituti dandam esse lapsis pacem censuerunt.*

Cyprianus intereà adeò non dubitabat, quin Stephanus re ad tantam lucem jam provecta ipsius consilio & hortatu litteras ad Provinciam & plebem Arelatensem mitteret, quibus & Marcianum abstineri, & alium Episcopum in ejus locum substitui præcipetet, ut & quis fuerit substitutus sibi significari roget his verbis: *significa planè nobis quis in locum Marciani Arelate fuerit substitutus, ut sciamus ad quem fratres nostros dirigere, & cui scribere debeamus.* (*c*) Dejectum autem è sede tunc Marcianum à Stephano fuisse tota silet antiquitas; at illud indicio esse potest, quòd nomen ejus in

(a) S. Cyprianus Epist. ad S. Stephanum 68.
(b) Cyprianus ibid.
(c) Ibidem.

antiquis Arelatensis Ecclesiæ diptychis à Mabillonio editis (*a*) non legatur.

Eodem circiter, ut creditur, tempore præclarum autoritatis ac suæ clementiæ specimen dedit piissimus Pontifex in causâ Basilidis Legionis & Asturicæ in Hispaniis Episcopi. Hic cum ob varia crimina, quorum accusabatur, ab Episcopatu à suis depulsus esset, ejusque loco Sabinus fuisset suffectus se se Romam ad Stephanum contulit, à quo ut in suam sedem restitueretur obtinuit. (*b*) Cyprianus cum Basilidem omnium, quorum accusabatur criminum reum existimaret, & aliundè Stephani æquitas adeò sibi nota esset, ut ipsum facinoroso patrocinari voluisse nullatenus suspicaretur, Stephanum à Basilide in hoc negotio fuisse ***deceptum*** censuit, quod Stephano accidere potuisse contendit, ut potè ***longè*** ab Hispania ***posito & gestæ rei ac tacitæ veritatis ignaro.*** (*c*)

Si revera Stephanus in hâc re, ut putavit Cyprianus, circumveniri se passus est, non propterea gravis, aut etiam levis negligentiæ illicò culpandus, cum experientiâ constet vèl diligentissimo nonnumquam cautissimoque obrepi solere; maximè si, ut Stephanus, eâ plenus est caritate, quæ omnia credens, nec cogitans malum reis magis, quàm actoribus indulgere studet; sed nescio an Cyprianus potius, quàm Stephanus in hoc negotio fuerit deceptus; quidquid enim Cyprianus in hâc Epistolâ de Basilidis criminibus statuit, statuit parte altera inauditâ, hoc est ex solâ relatione Legatorum qui erant Episcopi depositis (Basilidi & Martiali) substituti, & ex litteris eorum, qui hos deposuerant, illos substituerant; at hi profectò in causâ propriâ testes non erant idonei, et æquè imponere Cypriano poterant, ac Stephano Basilides. Ab Hispaniâ ***longè*** quidem ***positus erat Stephanus***; at Hispanis non adeò propior Cyprianus, ut quæ Romam indè penetrare poterat fallacia, non potuisset etiam Cartaginem; cum maximè tam rara Cartaginenses inter & Hispanos nullo jurisdictionis vinculo colligatos,

(a) Anal. tom. 3. pag. 432. edit. Parif. 1672.

(b) Cyprianus in Epist. ad Stephanum 68.

(c) Ibidem.

quàm frequentia Hiſpanorum cum Romanis, quibus & civili & Eccleſiaſticâ poteſtate ſuberant, haberentur commercia; crediderim potius quod in Hiſpaniâ agebatur multò melius Romæ ſciri ac examinari potuiſſe à Stephano, quam Cartagine à Cypriano.

At fuerint, ſi placet, Baſilidis crimina Cypriano magis, quàm Stephano probata, ideòne deceptus, vel incautus Stephanus, quia illum ſedi ſuæ reſtituit? Nullo modo. Cum enim Baſilidis depoſitio ab Hiſpanis facta fuiſſet non conſultâ ſede Romanâ, ad quam hujuſmodi cauſæ referendæ erant teſte ipſo Cypriano, (*a*) idque ignorare non potuerit S. Stephanus, Hiſpanorum acta reſcindere debuit, ſaltem quoad illi cauſam ordine legitimo, hoc eſt conſciâ & probante ſede Apoſtolicâ denuò inſtaurarent. Qui plura de hâc re deſiderat conſulat Eminentiſſimum Aguirrium. (*b*)

Hiſpanorum vix ſedaverat, aut ſedare tentaverat turbas Religioſus Pontifex, cum graviores Africanorum, & Orientalium compeſcere cogitur, & pro ſuâ, quæ limites non agnoſcebat, Paſtorali ſollicitudine illos ab errore revocare nititur. Cum enim Cyprianus poſtpoſitâ antiquâ & univerſali, quam ubique intuebatur Eccleſiæ conſuetudine, (*c*) ſubintroductam ab Agrippino predeceſſore ſuo de rebaptiſandis ab Hæreticis baptiſatis novitatem ſequi & amplecti maluiſſet, (*d*) ad hanc ſtabiliendam ac dilatandam duas Cartagine coegit Synodos, in quibus ſtatuit una cum cæteris coepiſcopis congregatis baptiſmum extra Eccleſiam ſuſceptum in eâ repetendum eſſe. (*e*) Res hæc magni ponderis erat, & *ad ſacerdotalem autoritatem & ad Eccleſiæ Catholicæ unitatem ac dignitatem*, propius *pertinebat*, quàm ut inconſulto Rom. Pontifice executioni demandaretur, ideòque de hoc negotio *Stephano maxime ſcribendum eſſe ac cum ipſo conferendum* meritò judicarunt Epiſcopi Concilii Cartaginenſis. (*f*) Synodicam igitur ad Stephanum

(a) In Epiſt. ad Cornelium 55. & ad Stephanum 68.
(b) Concil. Hiſpan. tom. 1. diſſert. 7. & 14.
(c) S. Auguſtinus de bapt. contra donat. lib. 2. cap. 8. edit. Benedictin. Pariſ. 1679.
(d) Auguſtinus ibid.
(e) Cyprianus Epiſt. ad Epiſcopos Numidiæ 70. & ad Stephanum 72.
(f) Epiſt. Synod. ad Stephanum apud Cyprianum. 72

dirigunt Epiſtolam, in quâ ipſum rei geſtæ certiorem faciunt, & commendata Stephani *gravitate*, *ſapientiâ* nec non ſuæ *Religionis ac fidei veritate* ipſi ſignificant ſe nullatenus dubitare, ſed *credere ipſi placitura quæ & Religioſa pariter & vera forent*; (*a*) qualia nempè eſſe putabant, quæ in cauſâ baptiſmi hæreticorum ſtatuerant.

Sanctus Pontifex ubi tantos non ſolùm in Oriente, quod jam reſciverat, ſed & in Africâ, tamque citatos ad proſcribendam Apoſtolicam traditionem agitari motus cognovit, idque à Præſulibus eximiâ ſanctitatis doctrinæque famâ pollentibus, perſpexit continuò quò ſpectabiliores erant Epiſcopi, qui Eccleſiæ traditionem convellere nitebantur, eo gravius Eccleſiæ imminere periculum, tantique mali labem, quæ magnam Africæ, nec non Ciliciæ, atque Capadociæ partem jam infecerat, quæve in finitimas pervadere non deſiſtebat Provincias, brevi Africam totam, totumque Orientem fore perdituram, ideòque neceſſarium eſſe providus intellexit non qualecumque, ſed efficax juxta, promptiſſimumque tanto malo remedium; quâ itaque in Cyprianum, alioſque Epiſcopos autoritate pollebat, opportunè utitur nullâ contradicendi libidine, ſed uno traditionis ſervandæ ſtudio: *dignum nimirum exiſtimans ſi reliquos omnes tantum fidei devotione vinceret, quantum loci autoritate ſuperabat*, (*b*) ipſique *per Epiſtolam* (*c*) *præcipit* (*d*) nil eſſe in hoc negotio innovandum, præcipit, inquam, ut bonus Pater, qui nil filiis, ubi etiam oportet, præcipere vult, quin & præcepti æquitatem afferat, modeſtèque exponat. Cypriano enim ſignificat ſuæ opinioni contrariam eſſe antiquam, quæ vigebat, & quam Cyprianus ipſe *ubique intuebatur* Eccleſiæ traditionem ſeu conſuetudinem: (*e*) quo ſanè argumento *humanas* (*f*) quibus Cyprianus, aliique nitebantur rationes ſolidè evertebat. Quis enim neſciat rationem omnem humanam Eccleſiæ traditioni concedere debere, ac

(a) Ibidem.
(b) Vincentius Lirin. in Commonit. cap. 9.
(c) Ibidem.
(d) Auguſtinus de bapt. contra donat. lib. 5. cap. 28
(e) Cyprianus Epiſt. ad Pompeium 74.
(f) Facundus Hermian pro defenſione trium Capitul. lib. 10. cap. 3. edit. P. Sirmondi Pariſ. 1696.

ſuſpectam, ut mitius loquar, habendam eſſe rationem, quæ tantæ autoritati adverſatur.• Hanc inſuper traditionem confirmat ipſo hæreticorum exemplo, qui ad ſe venientes non rebaptiſabant. (*a*) Abſurdam quidem hanc Stephani rationem cenſebat Cyprianus; verùm, ut obſervabat non tam pridem vir eruditus, de illâ longè aliter judicabunt, qni eam attentius expenderint; cum enim ab Eccleſiâ receſſerint omnes hæretici, mirum non eſt eos de doctrinâ illius non nihil retinere, imò nullus re ipſa eſt, qui non aliquid ex eâ retineat; cum igitur quantumvis inter ſe diſſidentes, in aliquo cum Eccleſiâ conſentiunt, hoc ab Eccleſiâ ſibi traditum retinuiſſe, meritò affirmantur, ac proindè non immeritò antiquam Eccleſiæ, quam Stephanus aſſerit conſuetudinem vèl ipſâ hæreticorum praxi confirmat; en Stephani verba, quæ ſola nobis ſuperſunt Cypriano ea referente in epiſtolâ ad Pompeium 74. ***Si quis ergo à quacumque hæreſi venerit ad nos nihil innovetur niſi quod traditum eſt, ut manus illi imponantur in pœnitentiam, cum ipſi hæretici propriè alterutrum ad ſe venientes non baptiſent ſed communicent tantum.***

Hæc Cypriano ſcribit Stephanus ſtylo, qui præter ***gravitatem ſapientiam ac Religionis veritatem***, quam in ipſo Cyprianus commendabat (*b*) nil ſapiat, niſi modeſtiam eò laudabiliorem, quò tunc temporis Epiſcopi in hâc queſtione diſſidentes ***præſumptionis, pertinaciæ & perverſitatis*** ſe ſe invicem inſimulabantur. (*c*)

Tandem ne quid omitteret vigilantiſſimus Pontifex, quod Cyprianum, alioſque rebaptiſantes ab exitiali errore latius in dies ſerpente revocare poſſet, ipſis ***denuntiat ſe ſe ab illorum communione diſceſſurum***, (*d*) ſi in ſuâ ſententiâ perſiſterent; ut nimirum quos paterno præcepto, ac rationum, quas attulerat momentis minus permoviſſet, minis ſaltem, ad errorem deponendum excitaret. Hæc pro vindicandâ adverſus Cyprianum, alioſque rebaptiſantes antiquâ & univerſali Eccleſiæ traditione

(a) Cyprianus Epiſt. ad Pompeium 74.
(b) Epiſt. ad Stephanum 72.
(c) Vide Cypriani Epiſt. ad Quintum 71. ad Jubajanum 73. atque Epiſcopi anonymi tractatum qui incipit *non debere*, &c. apud Labbæum tom. 1. Concil. pag. 770.
(d) Dionyſius Alexand. apud Euſebium Hiſt. Eccl. lib. 7. cap. 5.

Stephanus Romanus Pontifex, nec plura juxta probata veterum omnium monumenta. (a)

Tam laudabile Stephani pro avitâ Religione servandâ studium novitatem amantibus, ac errantibus displicuit. Pastoris vox ab iis, qui de unâ agi disciplinâ malè credebant non auditur, contemnitur, Romanus ipse Pontifex arguitur, injuriis,

(a) Inter probata Veterum momenta non recensemus Firmiliani ad Cyprianum Epistolam, quæ irati animi monstra nobis exhibeat non Sancti Episcopi dicta, quæ veritatem, Religionem, æquitatem, modestiam, ac charitatem Christianam sapiant. Scribit quidem Firmilianus Stephanum cum Cypriano pacem rupisse, ipsumque Pseudochristum, Pseudo-Apostolum vocâsse, ac ipsius legatis communionem ac hospitalitatem denegâsse; at hæc in Stephani litteris non leguntur. Hæc Veterum nemo de Stephano vel obscurè indicavit. De his apud Stephanum conquestus non est Cyprianus ipse, qui tamen de levioribus, genio commotionis indulgens, altas & amaras edidit quærelas. Hæc non attulit Augustinus pro minuendâ, ut totus allaborabat, Cypriani in Stephanum irritationis culpâ. Hæc mansuetudini, lenitati, & charitati quæ in Stephani vitâ ubique eluxère minimè consona. Hæc si credenda sunt, quia ea Firmilianus effutiit, credendum jam erit Stephanum fuisse audacem, insolentem, improbum, manifestè stultum, inhumanum, schismaticum, falsum testem, omnibus Hæreticis pejorem, cum Juda ipso Christi proditore comparandum; credendum jam erit Beatos Apostolos Petrum & Paulum à Stephano fuisse infamatos, ac de nullo alio magis, quam de Stephano scripturam sacram dicere: *Homo animosus parit lites & vir iracundus exagerat peccata.* Credendum jam erit zelum Dei apud Judæos ignorantiâ cæcos ac gravissimo crimine constrictos magis inveniri, quam apud Stephanum, ac hujus animam fortassè unam non esse, adeò est lubrica mobilis & incerta. Credendum jam erit Stephanum pacem cum singulis per totum orbem Episcopis vario discordiæ genere rupisse, ac meritò nuncupandum Pseudochristum, Pseudo-Apostolum, & dolosum operarium. Credendum etiam erit Romanam Ecclesiam frustrà Apostolorum autoritatem pretendere, nec in eâ traditiones Apostolicas conservari; Credendum erit Hæreticos non nisi post longam ætatem ab Apostolorum temporibus vixisse. Hæc enim omnia, ut alia omittam, Firmilianus in eâ Epistolâ profudit. Hæc hominem perhibent bile adeo agitatum & commotum, ut veritati, æquitati, Religioni, ac charitati intendere non valuerit, quæ proindè totam Firmiliano ad Cyprianum scribenti fidem detrahant.

Et reverà quæ Stephano Firmilianus objicit tamquam pura putidaque commenta tota habuit antiquitas. Nil in Stephano contra Cyprianum agente hæc reprehendit; imò Stephanum constantissimè commendat, idque palàm sæpiusque de Stephano negat, quod de ipso Firmilianus apertè affirmat ut infrà ostendemus. Nec pluris apud Gallicæ etiam Gentis scriptores habetur Firmiliani hâc in re testimonium, quorum quidem major ac sanior pars nullam ipsi fidem concedendam esse liberè pronuntiat, de quo videri possunt Natalis Alexander in Hist. Eccl. 3. Eccl. seculi differt. 12. artic. 1. pag. 687. Frassen de Sacramentis quest. 3. pag. 96. Turnelius de Sacramentis quest. 7. art. 2. pag. 447. P. Constantius de Epistolis Rom. Pontificum tom. 1. pag. 250. de Reveroni in dissertatione dogmaticâ de dissidio inter S. Cyprianum & S. Stephanum. pag. 71. & alii quam plures, quorum argumenta falsitatem eorum, quæ Firmilianus Stephano impegit adstruentia prosequi per tempus non licet. Id unum asserere juverit, quod ultrò concedet quilibet verum æquus estimator. à Cypriano nimirum, Dionysio Alexandrino, Eusebio, Augustino, Hieronymo, Vincentio Lyrinensi, Facundo Herman., ceterisque omnibus qui de hâc re pacatis animis scripserunt, percipienda potius esse, quæ Stephanus contra rebaptisantes egit, quàm ab uno Firmiliano infestissimo Stephani adversario, qui sermonem intrà veritatis & æquitatis limites continere in citatâ Epistolâ non valuerit.

contumelis afficitur (*a*) verum Stephanus ſpretus, injurioſè tractatus, & laceſſitus neſcit iraſci, neſcit indignari, neſcit conqueri, irritari non valet, omnia fert, omnia ſuſtinet, omnia patitur *omnia bono pacis & unitatis tolerat.* (*b*) Non judicem, non Pontificem maximum, non ſpretum, non offenſum ſe cogitat, ut Paternæ ac Chriſtianæ charitati unicè intendat; filios errantes, inobtemperantes, ac contumelioſos non increpat, non objurgat, non punit, ſed *vir* ubique *magnus ac magnâ charitate præditus* (*c*) ſollicitâ pietate tolerat, (*d*) manſuetus & humilis non ſtudet injurias repellere, vel læſum honorem vindicare, ſed *ſtudet ſervare unitatem ſpiritus in vinculo pacis.* (*e*). Senſerat quàm *pernicioſa diſſentionis periculum haberent, quæ* in ipſum *irritati effuderant* adverſarii (*f*) ideòque omnia ſub velo ſilentii, ſub velo charitatis tegit: os ſuum nec aperit, ut ſuam defendat innocentiam, uni Deo ſuæ juſtificationis curam reliquens; non propriis, ſed Eccleſiæ bonis, paci, non ſuæ defenſioni vigilat, & una *pax vicit in ipſius corde*, (*g*) non deſperans ſuâ tandem patientiâ ac longanimitate adverſariorum corda movere, ipſoſque ad meliorem frugem reducere, quod ut à Deo impetraret bonis operibus magis ac magis abundare nitebatur.

Interim enim, dum magni à rebaptiſantibus motus in Africâ & Oriente excitantur, ipſe domi *monitionibus ſanctis & eruditione ſcripturarum omnes imbuebat*, (*h*) ceteriſque eò grandior, quò ſibi vilior commiſſum gregem celeſti doctrinâ paſcere non ſolebat, niſi præmiſſâ ſuæ indignitatis confeſſione: ſe audiri rogabat non ut Pontificem, non ut magiſtrum, non ut Paſtorem, ſed ut peccatorem; *filioli mei* humilis inquiebat, *audit me peccatorem* (*i*) qui autem omnes Chriſto lucrifacere con-

(a) S. Cyprian. Epiſt. ad Pompeium 74. & Firmil. Epiſt. ad Cyprian. 75. inter Cyprianicas.

(b) Auguſt. lib. 6. de bapt. contra Donat. cap. 22.

(c) Auguſt. lib. 1. de bapt. cap. 7.

(d) uguſt. lib. 6. de bapt. cap. 22.

(e) Auguſt. Ibid.

(f(Auguſt. lib. 5. de Bapt. cap. 25.

(g) Auguſtinus Ibid.

(h) In actis Hypoliti, Euſebii & ſociorum apud Baronium ad an. 259. quæ legitima certo videri fatetur ipſe etiam Tillemontius nota 2. in S. Stephanum his verbis: *Baronius nous donne dans ſes Annales les actes des Saints Euſebe, Marcel, Hipolyte, &c. comme des actes légitimes, ils en ont aſſurement beaucoup d'air.*

(i) Ibidem.

tendebat

tendebat, non fidelibus tantum erudiendis ac sanctificandis, sed & gentilibus ad fidem convertendis totus allaborabat; quot verò, quantique fuerint Apostolici tunc temporis sanctissimi Pontificis labores, referunt acta Hypoliti, Eusebii & sociorum, in quibus etiam videre est Stephanum ipsum Etnicis baptisandis ita occupatum, ac si vel nihil negotii haberet, vel presbiteri deessent, quibus eam curam commiteret, dum vacaret ipse gravioribus. Irritos Deus noluit tot Stephani labores; optata Stephano concessa merces *crescente in dies Christianorum numero* (*a*)

His deditum sollicitudinis Pastoralis, ac zeli Apostolici officiis Stephanum excepit Epistola Dionisii magni Alexandrinæ urbis Episcopi. Cum enim ad præclarissimi hujus Antistitis notitiam pervenissent hinc, & indè in rebaptisantium negotio gesta, facilè intellexit quàm gravi dolore Romani Pontificis animus affectus esse debuerat, justamque timendi causam invenit Stephanum à rebaptisantibus spretum, injuriosevè tractatum tandem moveri posse ad pœnas, quas illis minitatus fuerat infligendas; idcircò pro suâ erga Stephanum singulari dilectione illius mœrorem sublevare per litteras accellerat, ipsiusque clementiam pro rebaptisantibus implorat: quod enim tanto Ecclesiarum pacis amatori Pontifici pergratum maximè futurum non ambigebat, ipsi sollicitè nuntiat *cunctas per orientem & ulterius positas Ecclesias*, *quæ prius* ob Novatiani pravitatem *erant discissæ nunc tandem ad unitatem reversas esse*, *& omnes ubicumque Ecclesiarum Antistites unum idemque sentire & ob redditam insperatò pacem incredibili gaudio exultare*; (*b*) nec sine jucunditate in memoriam ipsi revocat quantâ charitate ac liberalitate remotissimis Syriarum, & Arabiæ Provinciis omnibus tùm litteris, tum nummis sæpius succurrerit, quas ob hanc concordiam ubique lætitiâ gestire ipsi significat. (*c*) Denique omnia de pacifici Pontificis bonitate sibi pollicitus, minarum, quas rebaptisantibus intentarat, executionem suis preci-

(a) Ibidem.
(b) Apud Eusebium Histor. Eccl. lib. 7. cap. 5.
(c) Ibidem.

bus avertere confidit *pro illis Stephanum rogans atque obtestans.* (*a*) Hanc Dionysii spem non fefellit eventus, cum Stephanus *vir magnâ charitate præditus rebaptisantes in charitatis patientiâ sollicitâ pietate toleraverit.* (*b*)

Immanis, quæ sæviebat in dies adversùs Christianos Valeriani imperatoris persecutio Stephani zelum, curasque Pastorales non minuit, sed auxit: eò fortior, quò majoribus premebatur angustiis, eò vigilantior, quò graviora instabant pericula, illuxit tunc, calamitosissimis nimirum temporibus, quanta esset Pontificii animi magnitudo, quantus Pastoris in greges amor, quanta sollicitudo, quanta in ferendis laboribus constantia, quantus denique Paternæ erga omnes charitatis ardor. Quibus enim conatibus Tyrannus dispergere, ille colligere dilectum gregem allaborabat, quæsitos ubique *Christianos in Martyrum cryptis ac cæmeteriis congregans, ut omnes de Regno Dei & vitâ æternâ doceret* (*c*); hîc verò eos hortari non desinebat, ut

(a) Ibidem.

(b) Augustinus locis suprà citatis.

(c) Hæc & sequentia usque ad Stephani vitæ finem litteris Romanis seu ut vocant cursivis delineata ex authenticis Stephani actis excerpimus, quæ paulò post illius Martyrium à Notariis Romanis conscripta sunt, Ecclesiæque universæ tùm Latinæ tùm Grecæ per tot retrò secula probata, ut videre est apud Odoacrum Illbachium in actis SS. Martyrum vindicatis Romæ an. 1723. excusis, & apud Bollandi continuatores ad diem 2. Augusti de illorum autoritate fusiùs differentes, à quibus hæc mutuati sumus in eorum commodum qui citatos Autores præ manibus non haberent.

1°. Stephani acta apud omnes sunt vulgatissima; extant in pluribus Græcis Italicis, Gallicis, Germanicis, Belgicis, aliarumque Nationum manuscriptis codicibus, in quorum nonnullis vetustissimis illa acta dicuntur *scripta fideliter & graviter a Notariis Romanis latinè.*

2°. Antiquissima sunt & universæ Ecclesiæ probata. S. Damasus Papa carmine 30. inter ejus opera à Sarazanio collecta ex his actis nonnulla excerpsit, quæ scilicet de S. Tharsicio canit, hæc enim nusquam nisi in actis S. Stephani descripta fuisse sciuntur. Ado Viennensis Archiep. Stephani acta in codicibus passionum undique Collectis quorum meminit in præfatione ad vetus Martyrologium Romanum invenit, & in suo Martyrologio exscripsit. Martyrologium Romanum vetus octavo sæculo conscriptum ea Stephani acta sequitur in describendo ipsius Martyrio & aliorum qui in his actis passi referuntur. Hæc Stephani acta in omnibus Mænologiis & Mæneis Græcorum, in Martyrologio etiam Basilii Imperatoris, in Martyrologiis Usuardi & Notkerii compendiosè exhibentur. Hæc S Petrus Damianus sermone 38. de S. Stephano *Authenticam passionis ejus Historiam* appellat. Metaphrastes è latinis ea græca fecit ut videre est apud Lypomanum & Surium. Demum ut omnia verbo dicam Martyrologia omnia, Breviaria omnia antiqua non Romana tantum sed et plurimarum per Occidentem Ecclesiarum, omnia Græcorum Mænologia & Mænea Stephani nostri Martyrium non aliundè quam ex his actis eduxerunt.

3°. Sicuti Veterum nemo de istorum actorum autoritate unquam dubitavit ità postremis etiam seculis elapsis germana & fidelissima visa sunt iis qui antiquitatis illustrandæ sedulò vacàrunt Consule si placet Schelestratum insignem Antiquarium antiquit. Eccl. tom 1. dissert. 2. cap. 7. Nunc vero paucis Neotericis à Pearsonio Hæterodoxo edoctis placuit istorum

pro Christo Martyrii coronam alacriter susciperent: *fratres*, inquiebat, *& commilitones mei respuite facultates terrenas, ut regnum celeste percipiatis, nolite timere Principes seculi, sed orate Dominum Deum Cœli, & Jesum Christum filium ejus qui potens est nos omnes eripere à manibus inimicorum & diaboli sævitiâ & suæ gratiæ sociare*; tantâ verò Stephanus in docendo & in exhortando gratiâ, ac sapientiâ pollebat, ut *ex paganis* ipsis *multi concurrerent ut audirent verbum ejus.* Quæ verò fuerit Stephani sermonum efficacia, probat numerosa illa paganorum multitudo, quæ Stephano audito Religioni Christianæ sine morâ nomen dabat, quosque omnes indefessus Pontifex non alienis, sed propriis manibus *sacri baptismatis mysteriis consecrabat;* probant & illæ Christianorum generosæ voces, quibus Stephano fidei necessitatem, aliasque virtutes commendanti succinebant *nos desideramus & facultates terrenas derelinquere, etiam & sanguinem propter nomen Domini nostri Jesu Christi fundere, si tamen ejus meremur gratiam adipisci.*

Ut autem fortes ac constantes redderet S. Pontifex illos pietatis sensus, quos crebis exhortationibus in fidelium corda excitabat, ac ingerebat, sæpius *pro illis sacrificium Deo offerebat* curabatque ut *omnes corpore & sanguine Christi participarent.* Tantaque ipsis virtutum omnium exempla præbebat, ut Romanis, oculatis nempè testibus *spiritus sancti gratiâ repletus*, veluti alter Stephanus Protomartir videretur, ac diceretur. Sic verbo, opere & exemplo gentiles ad fidem convertere, fideles in fide corroborare, ac ad Martyrium fortiter obeundum disponere Stephanus R. Pontifex enitebatur. Tot ornatum virtu-

actorum autoritatem in dubium revocare, inter quos eminet Tillemontius plura congerens in nota 1a. ad S. Stephanum argumenta ad illorum autoritatem prorsùs elidendam, quorum aliqua ad summum evincunt mendosa quædam in his actis irrepsisse. quæ Stephani labores Apostolicos aut Martyrium non spectant, alia verò quæ in Stephani gesta etiam intorquentur nullo Veterum testimonio, sed meris nituntur conjecturis quæ sint levissimæ. E. G. juxtà Tillemontium rejicienda sunt acta Stephani, quia in his aliqua à Stephano *patrata* miracula referuntur; quia nonnulli ibidem dicuntur *ante Stephani pedes sese prostravisse*; quasi verò paria in sinceris aliis Veterum actis nunquam recitarentur. Cæterùm hæc Tillemontii argumenta solidè & abundè refutata leguntur apud Ibachium & Bollandistas in locis suprà citatis; & certissimè nunquam efficient ut illa Stephani acta venerandam Ecclesiæ universalis approbationem in his quæ ad Stephanum attinent per tot retrò secula non habuerint.

tibus Pontificem, & miraculis clarescere Deus voluit; quam enim suis exhortationibus Christo per baptismum generat Lucillam Nemesii Tribuni *filiam vi suarum orationum à nativitate cæcam* etiam *illuminat*. Non mirum igitur si sub tanto Pontifice tot viderit Roma, tot celebret Ecclesia generosos Christi athletas, qui ad agonem usque pro Christo certaverint, qui spretis minis sicut promissis, blanditiis, honoribus, divitiis æque ac tormentis superatis, Martyrii palmam tunc fuerint consecuti, quorum *corpora* sicut ubique *requiri curabat*, ità *sepelire ipse* Pontifex humilis ac Religiosus *non dedignabatur*.

Tot pro servandâ ac propagandâ Religione christianâ exantlatis laboribus, tot sustentis angustiis, pluribusque institutis Episcopis, Presbiteris ac Diaconibus; (*a*) ac superato jam exilio teste Anastasio (*b*) Stephano jam nihil supererat, quàm tandem illam pro ovibus animam ponere, quam perdere pro illis nunquam timuerat, cruentoque sacrificio se se victimam Deo placentem offerre, qui incruentis toties se se immolaverat: hoc unum Stephano restabat ardentissimæ erga Deum, & homines suæ charitatis præbendum specimen: hoc unum pulcherrimum Deo, & hominibus dandum à Pontifice maximo spectaculum; Stephano datur occasio, occasioni Stephanus non defuit; pro Christo, pro grege moritur qui pro Christo, pro grege semper vixerat; quemque tot Sudoribus sibi creditum agrum irrigaverat, suo etiam sanguine fecundari non recusat, gloriosoque Martyrio sanctissimæ ac laboriosissimæ vitæ finem imponit.

Cum enim Valerianus imperator accepisset Stephanum *suis persuasionibus atque adhortationibus* populo ab idolatriâ revocando incumbere, missis militibus illum comprehendit; comprehensum Pastorem *Christianorum plurimi sequebantur à longè cum lacrymis*: ad tyranni tribunal adductus palàm confitetur *Christum Jesum filium Dei Deum esse cum Patre & spiritu sancto*; Valeriano liberè declarat *dæmonia* esse quæ à Paganis *adorabantur idola*, seque Romanos *monere atque hortari*, *ut illis dere-*

(a) Catalogus R. Pontif. 6. seculi & Anastasius Bibliot. ad vitam S. Stephani.

(b) Ibidem.

lictis ad Deum vivum & verum Creatorem cœli & terræ redirent. Auditum Stephanum jubet Imperator in fanum martis deduci, ubi, si illi sacrificare nollet, capitis sententiâ puniretur; sanctus Pontifex ibì *levatis ad cœlum oculis* orationem ad Deum coràm omnibus effundit; ac repentè de cœlo tactum est delubrum & idolum, & magnâ ex parte corruit, quod cernentes milites pavefacti fugerunt, Stephanus verò suis comitatus ad sanctæ Lucinæ cimeterium se recipit, ibique fidelibus *ut bonus Pastor multis consolationibus, atque exhortationibus* ad Martyrium accensis *obtulit sacrificium Deo omnipotenti.* Hæc audiens Valerianus milites rursùs ad eum capiendum mittit, qui Stephanum inveniunt sacrificium Deo offerentem, qui *intrepidus & constans ante altaris solemnia & jugiter cæpta perficiens eodem loco, sic in suâ decollatus est sede* (*a*) *sub die quarto nonarum augustarum. Factus est autem maximus Christianorum planctus, qui talem Pastorem cum gloriâ Martyrii præmiserunt ad cælestia regna.* Sepelierunt autem ejus corpus cum ipsâ sede *sanguine ejus compersâ* in eâdem cryptâ, quæ est in cæmeterio Callixti viâ appiâ.

Hæc S. Stephani Romani illo nomine primi Pontificis vitæ coronides. Hæc præcipua gesta inclyti illius fidei apostolicæ defensoris, quem universa Ecclesia tanquam Martyrem gloriosum jugiter coluit & colit, Latina quidem die 2. Augusti, Greca verò eodem die, vel sequente, vel etiam 30. Augusti & 7. Septembris, ut videre est in diversis Græcorum fastis apud Bollandi continuatores ad diem secundam Augusti, huic porrò

(a) Stephani Martyrium Capitis amputatione fuisse consummatum præter Stephani acta tradunt Anastasius Bibliot. in vitâ Stephani, Martyrologium Romanum, Martyrologia Adonis, Usuardi & Notkerii, Græcorum Mænologia, Græcorum Mænea, Mænologium Basilii Imperatoris; Metaphrastes apud Lypomanum, S. Petrus Damianus sermone 38. de Stephano, Platina in vitâ Stephani, Martyrologium Gallicanum, uno verbo qui ex Veteribus omnes Stephani morti describendæ vacàrunt, quorum nemo aliud mortis genus ipsi affingit. Hæc antiquissima, hæc una de Stephani morte hactenùs Ecclesiarum omnium traditio, cui potiùs subscribendum esse puto, quàm Tillemontio sine teste, sine probatione temerè conjiciendo effutienti in notis ad S Stephanum, *ipsum obiisse in carcere, vel exilio vel alio modo minus glorioso, non autem per judicis sententiam aut manu Persecutorum, quod verum tunc temporis perfectumque Martyrium reputabatur.* Ita Tillemontius pro suo ad conciliandam Stephano venerationem studio.

Ecclesiæ judicio de Stephani Martyrio tota suffragatur antiquitas.

Stephanum enim ***Martyrio*** fuisse ***coronatum***, ***Martyrem*** fuisse veterum nullus negavit unquam, aur dubitavit; testantur verò germana Stephani acta, ut vidimus, Martyrologium S. Hieronymi apud Florentinium, missale Ambrosianum, liber Pontificalis sub nomine Damasi Papæ apud Labbeum, S. Gregorii liber Sacramentorum, Martyrologium Romanum vetus octavo circiter sæculo conscriptum, S. Paulus R. Pontifex in suo diplomate pro translatione reliquiarum S. Stephani; Anastasius Bibliothecarius, ubi de Stephano; venerabilis Bedæ Martyrologium, Mænologia & Mæna Græcorum, Mænologium etiam Basilii Imperatoris; Martyrologia Adonis, Usuardi, Notkerii apud Canisium, Rabanus Archiep. Moguntinus in suo Martyrologio. Waldelbertus, Ordericus vitalis in lib. Eccl. Histor. Metaphrastes apud Lypomanum, S. Petrus Damianus sermone 38. de S. Stephano, hodiernum Martyrologium Romanum, Martyrologium Gallicanum, &c. Id pariter confirmant sacra & pervetusta plurium in Italiâ, Siciliâ, Hispaniâ, Germaniâ, Loraringiâ, Belgio Ecclesiarum monumenta, in quibus fit mentio reliquiarum S. Stephani ***Papæ & Martyris quæ ibidem cum magnâ veneratione asservantur.*** Una tandem omnium de Stephani Martyrio hactenus erat sententia, quando Neotericos quosdam ætate nostra non puduit Stephani Martyrium vetustissimis tot per Ecclesiam universam testimoniis assertum in dubium revocare, eò quod S. Augustinus & Vincentius Lirinensis nil de Stephani Martyrio scripserint, & in uno antiquo privati cujusdam Kalendario Stephanus Martyris titulo non decoretur, & tandem quia S. Pontius in vitâ S. Cypriani Xistum Stephani successorem vocaverit ***bonum & pacificum sacerdotem ac Beatissimum Martirem***, ex quo inferunt arguti Pontium his verbis voluisse Stephanum perstringere, ac negare eum fuisse beatum Martyrem, quæ Neotericorum pro abjudicando Stephani Martyrio argumenta, seu potius misera perturbati animi ludibria exponere jam est refutare: qui

plura ac magis testata & illustrata de Stephani Martyrio desiderat, consulat inter alios Odoacrum Ilbachium in actis SS. Martyrum vindicatis Romæ an. 1723. excusis lib. 5. cap. 6. & 7. ac præcipuè eruditos Bollandi continuatores ad diem 2. Augusti, quorum laboriosis inquisitionibus non parum adjutos nos hic fuisse, memores & grati, candidè ac libenter agnoscimus & declaramus.

APPENDIX AD VITAM S. STEPHANI ROMANI Pontificis & Martyris, in quâ ipsius contra S.Ciprianum aliosque rebaptisantes agendi ratio veterum testimoniis à quorumdam Neotericorum calumniis vindicatur.

S. Stephanus, ut vidimus, in causâ baptismatis hæreticorum Cypriano, Firmiliano, aliisque rebaptisantibus præcepit, ne antiquam hæreticos sine iterato baptismo recipiendi mutarent Ecclesiæ traditionem, illisque denuntiavit se se ab illorum communione discessurum, si in suâ sententiâ persisterent.

Qui cæco in Romanos Pontifices odio abrepti illorum actis vituperandis ac diffamandis potissimum incumbere videntur, Neoterici nimirum, quos impugnamus, hanc Stephani contra rebaptisantes agendi rationem vellicare, & quo possunt dente carpere non cessant: duram, intempestivam, præcipitem, & iniquam esse vociferantur. Stephanum præcipiendo ac excommunicationis minas intentando & suæ potestatis limites prætergressum fuisse, & immoderatæ ac iniquæ severitatis specimina dedisse contendunt, Stephani zelum damnant tanquam ad omnia devastanda unicè conducibilem; verbo dicam, sanctissimum Pontificem impotentioris dominatûs tumidique fastus, imò Tyrannidis & Ecclesiarum oppressionis insimulare non erubescunt.

Verùm quàm sanè diversum SS. Patrum ac veterum omnium de Stephano judicium, quàm validum ad vindicandam ab iis calumniis æquam & sapientem Stephani contra rebaptisantes agendi rationem.

1°· Enim perlegantur veterum omnium cùm Græcorum, tùm Latinorum, qui res paccatâ ac serenâ mente considerabant monumenta. Perlegatur strenuus ille Ecclesiæ traditionum vindex Episcopus Cypriano coævus, cujus modestia & humilitas nomen nobis invidit, in suo qui incipit: ***non debere denuo baptisari, &c.*** tractatu, (*a*) Consule Dionysium Alexandrinum, Eusebium Cæsariensem, Hieronimum, Augustinum, Vincentium Lyrinensem, Facundum Hermianensem, V. Bedam, Nicephorum Calixtum, Georgium Syncellum; volvantur & ipsorum Donatistarum scripta, & si qui sunt alii, qui de agitatâ Stephanum inter & Cyprianum circa hæreticorum baptisma questione verba fecerint; hi professò quid hinc & indè in hoc dissidio gestum fuerit non ignorabant, sicuti notum omnibus erat Stephanum in hâc causâ præcepisse ac minas excommunicationis rebaptisantibus intentasse, ita ex illis quamplures id passim testantur; attamen nemo Stephanum non dico inhumanitatis aut tyrannidis, sed vel minimæ severitatis erga Cyprianum, & alios insimulat, nemo aliquid in Stephani agendi ratione deprehendere valuit, quod ullâ censurâ vel animadversione dignum sibi videretur. Et certè si tale aliquid observassent memorati scriptores, illud profectò minimè suppressissent, nec

(a) Tractatus qui incipit his verbis: *Non debere denuò baptisari qui semel in nomine Jesu-Christi sint tincti* ex concessione Jacobi Sirmondi primùm à Nicolao Rigaltio editus post Cypriani ad Pompeium Epistolam, deinde à Philipo Labbæo tom. 1. Concilior; postea ab Anglis Cypriani operum editoribus inter opuscula Cypriano vulgo adscripta, Anonymum licet habeat autorem, magnam tamen apud eruditos obtinet autoritatem. Si enim autoris scopum attendas, in controversiâ baptismatis hæreticor. Ecclesiæ causam contra Cyprianum ejusque asseclas viriliter propugnabat, si ejus personam & antiquitatem, erat Episcopus Cypriano Coævus ut meritò observant ex ipsis Gallis Tillemont. Hist. Eccl. tom. 4. pag. 152. & 629. Fleuriacus Hist. Eccl. tom. 2. lib. 7. cap. 31. pag. 278. Dupin. Bibl. Eccl. tom. 1. pag. 531. Natalis Alexand. Hist. Eccl tom 3. pag. 691. & tom. 5. pag. 488. & 495. Turnelius de Sacramentis pag. 375. Baillet in vitis Sanctorum ad diem. 2 Augusti pag. 20. Defensor declar Cleri Gallic. 1682. tom. 2. pag. 266. P. Gervasius in vitâ S. Cypriani pag. 422. & seq. D. Marand in Baluziana Cypriani operum editione præfat. pag. 126. D Cellier Benedict. Histor. Sacrorum autor. tom 3. pag. 134. & alii quamplures.

Stephano

Stephano magis quàm Cypriano, cujus tanta agnoscebant & prædicabant merita, pepercissent, in quo tamen fuisse aliquid culpandum aliquid corrigendum manifestare veriti non sunt. Quanta apud veteres Cypriani existimatio? Quot Cypriani Panægiristæ? Quot Cypriani defensores? innumeros ferè congessit Launoius; (a) illorum tamen nec unus Cypriano intempestivam & minùs rectam pronuntianti Stephani agendi rationem suffragatur, nullus Cypriano hâc in parte adstipulatur, nullus Cypriani sequitur judicium, nullus Cyprianum eam ob causam excusat, quòd Stephanus in ipsum severiùs se se gesserit. Quantum Augustini in elevandis ac minuendis Cypriani erratis studium? Quantus ardor? Quanta propensio? Nullibi tamen adoptat, quæ Cyprianus pro sui defensione contra Stephanum effuderat, nullibi intempestivum subindicat Stephani zelum, ut nimiæ Cypriani in ipsum commotionis culpam imminuat. Uno verbo veterum nemo intempestivam aut severam, aut minus sapientem dixit Stephani adversùs rebaptisantes agendi rationem, nullus in Stephano aliquid reprehendendum invenit. Quî autem Stephani agendi rationem vellicassent aut improbassent illi qui ipsam, quando opus fuit, celebrare ac commendare non omiserunt, ut modò videbimus?

II. ***Graviter*** revera ***Cypriano succensebat*** Stephanus, (b) quando ipsi præcepit ac denuntiavit se ab illius communione discessurum si in sua sententiâ persisteret; at de hâc ***gravi*** Stephani ***succensione*** quid putarunt tot per orbem universum Episcopi, qui pro sanâ Ecclesiæ doctrinâ cum ipso contra rebaptisantes militabant? Illamne credebant incongruam aut intempestivam? Numquid in eo tantùm Stephano suffragabantur, quod antiquam Ecclesiæ traditionem teneret, non verò in eo quod graviùs Cypriano aliisque rebaptisantibus succenseret? Id quidem excogitarunt recentiores nonnulli; at nemine antiquorum refragante testatur Augustinus totam illam Episcoporum multitudinem cum Stephano non tantùm Baptismum Christi in

(a) Epist. ad Bevilaquam 15.

(b) Augustin. lib. un. contra Petilian. cap. 14.

nullo iterandum esse censente, sed *& hoc facientibus graviter succensente sensisse*: libro enim de uno baptismo contra Petilianum cap. 14. *Stephanus* inquit *baptismum Christi in nullo iterandum esse censebat & hoc facientibus* GRAVITER SUCCENSEBAT; *Cyprianus autem in hæresi vel Schismate baptisatos tanquam non habentes baptismum Christi baptisandos in Ecclesiâ Catholicâ existimabat: multi cum illo, quidam cum isto etiam sentiebant.* Quot autem cum Stephano fuerint qui *multi* hîc ab Augustino dicuntur, significat ipse scribens contra Cresconium lib. 3. *cap. 3. proindè* inquit *si omninò jam credendum sit quinquaginta Episcopis Orientalium id visum esse, quod septuaginta Afris vel aliquantò etiam pluribus contra tot millia Episcoporum quibus hic error in toto orbe displicuit.*

Ante Augustinum tradiderat S. Dionisius Alexandrinus Stephani judicium, quo volebat rebaptisantes, qui in suâ sententiâ persisterent excommunicandos esse, fuisse simul judicium & sententiam reliquorum Episcoporum, teste Eusebio lib. 7. histor. cap. v. apud Valesium: *ad hunc* (Xistum R. Pontificem) *Dionisius secundam de baptismo scripsit Epistolam, in quâ Stephani simul & reliquorum Episcoporum sententiam ac judicium exponit*; quale autem fuerit Stephani, quod simul reliquorum erat Episcoporum judicium, quæ immediatè sequuntur hæc manifestant verba: *de Stephano ita scribens; antè quidem litteras scripserat de Heleno & Firmiliano, de omnibus denique sacerdotibus per Ciliciam, Cappadociam, cunctasque finitimas provincias constitutis se se ob eam causam: ab illorum communione discessurum quòd hæreticos rebaptisarent.*

Idem testatur & Nicephorus Callixtus his verbis: *ad Xistum secundam de baptismo Epistolam Dionisius dedit Stephani & reliquorum judicium in eâ ostendens, scripserat namque priùs de Heleno & Firmiliano se cum illis non communicaturum eam ipsam ob causam quòd hæreticos rebaptisarent.* (*a*)

Vincentius etiam Lirinensis Stephanum Cypriano restitisse

(a) Histor. Eccles. lib. 6. cap. 7. edit. Paris. 1630.

tradit, nec.ignorabat quo pacto Stephanus restitisset, præcipiendo videlicet, ac minas excomunicationis intentando, quandoquidem Stephani ad Africanos Epistolam refert;(*a*) attamen huic Stephani intercessioni ceteros undique complausisse Præsules affirmat his verbis: ***Stephanus Apostolicæ sedis Antistes cum ceteris quidem collegis suis, sed tamen præ ceteris restitit.*** (*b*)

III. Censuit S. Stephanus rebaptisandos non esse hæreticos, insuper arbitratus est Cyprianum aliosque rebaptisantes non esse ferendos, ideòque se se ab illorum communione discessurum, si persisterent, scripsit. Quid Ecclesia? Stephani sententiam in utroque probavit & tenuit: ***beatus Stephanus***, inquit Facundus Hermianensis Episcopus lib. contra Mocianum, ***continuò Cypriano denuntiavit quòd si hoc auderent*** (hæreticos rebaptisare) ***ab Ecclesiâ pellerentur; & Stephani potiùs quàm Cypriani sententiam tenet Ecclesia, non solum de non rebaptisandis hæreticis***, VERÙM ETIAM DE REBAPTISANTIBUS NON FERENDIS. Damnetur igitur Stephanus à Neotericis, Tyrannus & immanis Ecclesiarum oppressor ab ipsis vocetur, quia rebaptisantes non esse ferendos censuit; graviori absolvetur judicio, ab ipsâ Ecclesiâ vindicabitur, quæ illius sententiam ***etiam de rebaptisantibus non ferendis*** tenuit & probavit.

IV. Stephani ad Cyprianum rescriptum, in quo præcipiebat antiquam servari consuetudinem, superbum profectò, vel injuriarum plenum, aut Cypriano contumeliosum nec censuit omnium Ecclesiarum Mater & Magistra Romana Ecclesia, quæ illius rescripti memoriam tanquam S. Stephano gloriosissimam quot annis die 2. Augusti proponit in Breviario Romano his verbis: ***baptisatos ab hæreticis iterum baptisari vetuit*** (S. Stephanus) ***rescribens S. Cypriano verbis illis: nihil innovetur nisi quod traditum est.***

V. De Stephani rescripto quid censuerit Episcopus Anonymus, qui Cypriani novitatem tunc temporis impugnavit, ipse nobis aperit his verbis, ***in quo genere questionis*** (de baptis-

(a) Commonit. cap. 9. (b) Ibid.

mo hæreticorum) *ut mihi videtur, nulla omninò potuisset controversia aut disceptatio emergere, si unusquisque nostrum contentus venerabili Ecclesiarum omnium autoritate & necessariâ humilitate nihil innovare gestivet.* (*a*) Cedo, an non satis apertè hîc laudat S. Stephani præceptum illud : NIHIL INNOVETUR ? Idquè non ut suo tantum judicio justum, sed *& venerabili Ecclesiarum omnium autoritate* ità comprobatum, ut *unusquisque necessariâ* pollens *humilitate* illi acquiscere *contentus* ac modestns debuisset ? Sanè (eruditi viri verbis utor) nihil in mandante carpit, qui solam in subditis *humilitatem* desiderat & quidem *necessariam*; imò tantum illius æquitatem extollit, quantum horum contumaciam carpit, dum istos *inanis gloriæ audaciæ, temeritatis, &c.* accusat, ut in ipso tractatûs aditu videri potest. Si ergo Episcopo, quæ suismet oculis observabantur referenti fides adhibenda, vides Cypriano aliisque rebaptisationis novitatem introducentibus adversam tunc fuisse *venerabilem Ecclesiarum omnium autoritatem.* Quia nimirum Stephani præcipientis autoritatem omnes illæ Ecclesiæ assentiendo & approbando suam fecerant Ex quo patet Stephani præceptum justum, æquumque illis omnibus Ecclesiis visum fuisse. Quare etiam Cypriano tanta juxta autorem nostrum nil in causâ baptismatis Hæreticorum innovandi *humilitas* erat *necessaria*, nisi quia Stephanus præceperat, ne aliquid in eâ quęstione innovaretur ? Ex quo iterùm apparet quanta fuerit apud citatum autorem lati à Stephano præcepti vis ac æquitas.

VI. Nec Stephanum quòd rebaptisantibus excommunicationem comminatus fuerit improbabant Nobiles duo Ecclesiæ Romanæ Presbiteri Dionysius, & Philemon, qui teste Dionysio Alexandrino hoc idem cum Stephano sentiebant : *antea quidem* inquit Dionysius Alexand. apud Euseb. lib. 7. hist. cap. 5. *litteras scripserat* (Stephanus) *de Heleno & de Firmiliano* aliisque Orientalibus *se se ab illorum communione discess-*

(a) In tractatu qui incipit his verbis : *Non debere denuò*, &c. jam supra citato.

ſurum, quòd Hæreticos rebaptiſarent. At vide, quæſo, gravitatem negotii; revera enim in maximis, ut audio Epiſcoporum conciliis, decretum eſt, ut qui ab Hæreticis ad catholicam Eccleſiam accedunt primum Cathecumeni fierent ac deindè veteris & impuri fermenti ſordibus per baptiſmum purgarentur. De his omnibus ego ad illum Epiſtolam miſi rogans atque obteſtans, ſed & cariſſimis inquit fratribus compresbiteris noſtris Dionyſio & Philemoni qui prius IDEM CUM STEPHÀNO SENSERANT, *dequè iiſdem rebus ad me ſcripſerant, ſcripſi.* Dionyſium & Philemonem Stephano rebaptiſantibus excommunicationem minitanti *ſuffragatores* fuiſſe teſtimonio Dionyſii Alexand. refert etiam Nicephorus Calixtus: (*a*) quanti autem ponderis ſit Philemonis & præſertim Dionyſii Romani pro Stephano ſuffragium ſatis oſtendunt, quæ SS. Patres ac præcipuè S. Baſilius (*b*) & Atanaſius (*c*) pro celebrandâ Dionyſii Romani *fidei integritate, Doctrinâ, eruditione, ſapientiâ aliiſque virtutibus* cumularunt elogia, ſatis oſtendunt quæ Euſebius poſt Dionyſium Alexandrinum de illo nobis tradidit lib. 7. hiſt. cap. 7. his verbis: *hunc ipſum Dionyſium Romanum eruditiſſimum* (adhuc Presbiterum) *planèque admirandum virum fuiſſe teſtimoniis Dioniſii Alexandrini licet cognoſcere*; ac tandem ex eo dignoſci etiam poteſt, quod Petri Cathedram poſt Xiſtum II. occupare meruerit.

VII. Dioniſius Alexandrinus ad Stephanum per litteras ſequeſter acceſſit quidem *rogans atque obteſtans* ut à ferendâ excommunicationis ſententiâ abſtineret, ideòque ne quod ipſis interminatus fuerat, *ſe ſe* nimirum *ab illorum communione diſceſſurum*, executioni demandaret. Fuſas à Dionyſio preces Stephani voluntati conſonas fuiſſe conſtat ex Auguſtino, qui ſæpius teſtatur Stephanum cum Cypriano pacem & charitatem conſervaſſe & conſequenter intra ſolas excommunicationis minas ſtetiſſe nec ulterius progreſſum fuiſſe. (*d*) At intempeſtivas

(a) Hiſtor. lib. 6. cap. 7. apud Fronton. duc. p. v. 168.
(b) Epiſt. 220.
(c) de Synod. pag. 918.
(d) Lib. 5. de bapt. cont. donat. cap. 25. & aliis in locis ſuprà citatis.

fuisse has Stephani minas nullatenus asserit Dionysius, & profecto si tales illas existimasset eâdem libertate, quâ ipsi significabat executioni non esse demandandas, ipsi pariter aperuisset immaturas ac minùs æquas fuisse, idque eò magis, quòd si adversariis nostris credimus, rebaptisantibus ipse suffragabatur; imò justas æquè ac providas illas Stephani minas sibi visas esse satis indicat, cùm solis precibus illarum executionem avertavere tentaverit.

VIII. Eusebius Cæsariensis qui ex Dionysio perceperat & in suâ Historiâ inseruerat Stephanum rebaptisantibus significasse *se se ab illorum communione discessurum*, rectè scribit *gravissimè* ipsum *tulisse*, aliquid à Cypriano, aliisque circà Hæreticorum baptismum innovari. At nedum Stephanum aliquatenus reprehendat quòd id *gravissimè tulerit*, eam affert hujusce Stephani agendi rationis causam, quæ illius æquitatem apprimè demonstret. Stephanus enim juxta Eusebium id gravissimè tulit; quia ratus fuerat nil adversùs antiquam Ecclesiæ traditionem esse innovandum: *Cyprianus* inquit lib. 7. hist. cap 3. *non nisi per baptismum ab errore prius emundatos admittendos esse censuit. Verùm Stephanus nihil adversùs traditionem quæ jam indè ab ultimis temporibus obtinuerat innovandum ratus, gravissimè id tulit.* Quid porrò æquius ac sapientius novitatem antiquæ Ecclesiæ traditioni contrariam gravissimè ferre.

IX. Quid etiam de Stephano senserit S. Hieronymus percipitur ex suo adversus Luciferianos Dialogo, in quo non semèl de exortâ S. Stephanum inter & S. Cyprianum in causâ baptismi Hæreticorum concertatione meminit. Ibi ergo *Stephanum à Cypriano laceratum* fuisse scribit, at Cyprianum à Stephano minùs benè habitum sicuti non censuit' ità nec tradidit; imò Stephani constantiæ ac zelo adscribit, quòd irriti fuerint Cypriani pro mutandâ antiquâ Ecclesiæ trádiditione conatus, *Conatus est* inquit *beatus Cyprianus contritos lacus fugere ac bibere de aquâ alienâ & idcircò Hæreticorum baptisma reprobans ad Stephanum tunc Romanæ urbis Episcopum super hâc re Africanam Synodum direxit, sed conatus ejus frustra fuit.*

Atque adeò frustrà rebaptisantes Stephanum rogarunt, ut juxta S. Doctorem suum errorem deposuerint & antiquato veteri novum emiserint decretum, pergit enim: *deniquè illi Episcopi* (Africani) *qui rebaptisandos Hæreticos cum eo* (Cypriano) *statuerant ad antiquam consuetudinem revoluti novum emisere decretum.* En quid lucrati sint Africani ad Stephanum confugientes. An quæso Stephani in Africanos agendi rationem vituperare potuisset Hieronymus, ex quâ tantum Africani ac universa Ecclesia lucrum percepissent? Tandem concludit S. Doctor post verba modò citata *quid facimus? Ita & nobis majores nostri, & illis sui tradidere majores.* Ex quibus Hieronimi verbis, intelligis imitandum ab ipso luciferianis proponi Stephani zelum ac studium in conservandis ac posteritati transmittendis, quæ ipse à suis majoribus acceperat, ex quo rursus colligitur quàm fuerit alienus S. Doctor ab illorum sententiâ, qui Stephani zelum traducunt, ut præcipitem, ac ad omnia devastanda unicè idoneum.

X. Pro Cypriano defendendo ac excusando proniorem ac illustriorem Augustino neminem ostentat antiquitas, quot in eo fuerint Augustini conatus, qui zelus, qui ardor, quæ facundia atque constantia, solus ignorat qui in ipsius scriptis hospes omninò sit; apprimè noverat S. Doctor, qui ipse tradebat Stephanum Cypriano in causâ baptismatis Hæreticorum *præcepisse* (*a*) ac *ipsum abstinendum putasse.* (*b*) Legerat & Cypriani ad Pompeium Epistolam, in quâ Stephani præceptum & excommunicationis minas acriter perstringebat, ac illud quidem seu intempestivum & inconsideratum, istas vero seu minùs æquas acriùs exagitabat. Quare ergo Cypriano Stephani agendi rationem reprehendenti non assentitur. Quare Cypriani Stephano præcipienti inobsequentiam non excusat, quòd intempestiva ac minus æqua in ipsum fuerit Stephani agendi ratio? Totus minuendis ac elevandis Cypriani erratis vacabat Augustinus. Nihil novi dixisset hanc excusationem

(a) Lib. 5. de bapt. cap. 23. (b) Ibid. cap. 25.

afferendo. Jam præiverat ipſe Cyprianus, qui eamdem attulerat. Quare ergo Cypriani judicium, quod tanti faciebat, hâc in parte non ſequitur? Si vera loqui & audire placet. Talem non cenſuit Auguſtinus, qualem exiſtimabat Cyprianus Stephani agendi rationem, alioquin qui pro ſuſceptâ Cypriani defenſione tot alia allegavit & excogitavit, illud profectò non omiſiſſet, quod Cyprianus ipſe pro ſuo reſiſtendi jure non ſemel adduxerat.

Tantum abeſt ut Cypriani in Stephani agendi rationem quaſi minus æquam ac moderatam quærelis aſſentiri ſe poſſe crediderit Auguſtinus, ut eas non poſſe niſi improbari ſignificaverit, Strenuiſſimus licèt Cypriani defenſor. Expendens enim Cypriani ad Pompeium Epiſtolam, in quâ & quidem ſolâ Romani Pontificis agendi rationem vellicabat Cartaginenſis Antiſtes, disertè pronuntiat ea omnia, quæ Cyprianus eò loci contra Stephanum ſcripſerat non hominis pacati ac sereni, ſed *irritati* fuiſſe verba, quæ minus ſui compos non ſobriè ac graviter protulerit, ſed *effuderit*; imò ita moderationi, æquitati ac charitati parum conſona, ut talia fuerint, *quæ* non levis ſed *perniciosæ diſſentionis periculum habuerunt*; ideòque nullatenus ea excuſare, nedum probare valens ea *præterire melius eſſe* vir Chriſtianâ charitate maximè præditus pronuntiat: en Auguſtini verba: *jam illa quæ in Stephanum irritatus effudit* (*Cyprianus*) *retractare nolo, quia & non opus eſt: eadem quippè ipſa dicuntur quæ jam ſatis diſcuſſa ſunt, & ea præterire melius eſt, quæ pernicioſæ diſſentionis periculum habuerunt.* (*a*) Hiſce ne verbis Auguſtinus oſtendit ſe Cypriano virilem Stephani agendi rationem carpenti ſuffragari? Ita ne ſignificat S. Doctor illam ſibi, ſicuti Cypriano, intempeſtivam & minus æquam viſam fuiſſe? quæ autem Auguſtini verba exponimus, ea eſſe minimè putes, quæ ex aliis ejuſdem S. Doctoris temperari poſſint. Id enim tantum loci, nec alibi, expendit expreſsè, quæ Cyprianus in Stephanum effutiit, ut ex eo Auguſtini mentem certò aſſequi poſſis & debeas. Quâ verò fronte, ut

(a) De bapt. cont. donat. lib. 5. cap. 25.

obiter

obiter dicam, nuperi aliqui protulerint Augustinum præcipuam Cypriani sanctitatem in modo, quo adversùs Stephanum se se gessit constituisse, viderint ipsi, nobisque patefaciant; quasi verò tot alia Cypriani præclarissima gesta ad eximiam, quam apud Deum & homines obtinuit sanctitatem firmandam ac constituendam minimè sufficerent. In expendendis sanctorum virtutibus expendantur sanctorum testimonia, ad sanctos potissimùm spectat sanctorum vera discernere merita, eorumque præconia celebrare; sanctissimi igitur Cypriani merita ex sanctissimo pariter Augustino liceat dignoscere, nil æquius: at, quæ in Cypriano non probavit, sed potiùs velo charitatis & silentii obvolvenda censuit Augustinus, veridici dicamus ab ipso non adeò fuisse laudata, ut in illis præcipua Cypriani sanctitatis fundamina locaverit.

Ex Augustino rursùs percipere lubet, quæ fuerit editi à Stephano præcepti æquitas, & an meritò ipsi restiterit Cyprianus. Etsi Augustinus, ut modò videbamus, retractare se nolle ac præterire meliùs esse profiteatur, quæ Cyprianus in Epistolâ ad Pompeium *irritatus* in Stephanum *effuderat*, quædam tamen ex illâ decerpere ac referre voluit, quæ maximè apta erant ad probandam conditi à Stephano præcepti æquitatem, & culpandam Cypriani inobtemperantiam, in quo mirari satis non possumus Augustiniani vim ingenii ac mentis perspicaciam, cui vèl ipsa Cypriani documenta suffecerint ad demonstrandam ipsius resistentiæ labem. Cùm enim Cyprianus Stephani præceptum ægrè ferens in citatâ ad Pompeium Epistolâ dixisset *Episcopum docibilem esse debere, & non tantùm docere, sed & discere illum oportere*, hæc Cypriani verba refert atque probat Augustinus; (*a*) at alio sanè quàm Cyprianus spiritu & scopo, Cyprianus enim Episcopum docibilem esse debere dicebat, ut ostenderet Stephanum præcipere tantùm ac docere non debuisse, sed etiam discere ac aliorum rationibus docibilem se se præbere; Au-

(a) Lib. 5. de bapt. cap. 26.

I

gustinus ècontra illâ Cypriani sententiâ utitur, ut ostendat non Stephanum Cypriani argumentis, sed Cyprianum Stephani præcepto docibilem esse debuisse; *quia* inquit recitato illo Cypriani effato, *sicut multa erant quæ doctus Cyprianus doceret, sic erat & aliquid quod Cyprianus docibilis disceret.* Quo ergo in negotio Cyprianus Stephanum, Augustinus Cyprianum docibilem voluit. Quid hoc significat nisi Cyprianum juxta Augustinum Stephano docenti & præcipienti docibilem esse debuisse, ex quo patet Stephani præceptum æquissimum Augustino visum fuisse.

Cum autem Augustino potissimùm insistant adversarii nostri, vitio nobis non dabitur si in ipsius mente exponendâ paululum immoramur. Quot fuerint in excusando Cypriano S. Doctoris ambages quot angustiæ, ostendunt diversæ illæ ac perplexæ, quas pro ejus defensione adduxit rationes. Modò enim contendit dubitari posse an Cyprianus rebaptisandos Hæreticos esse senserit, ac sæpius conatur etiam aliorum testimonio ipsius errorem dubium reddere (*a*). Modò contendit ipsum, si ità sensit, hunc errorem correxisse (*b*). Modò tradit Cyprianum si revera noluit baptismum apud Hæreticos, ut Stephanus docebat agnoscere, id suæ charitatis ubertate ac suæ passionis falce purgâsse: (*c*) hæc omnia quid aliud manifestant quàm Pontificii præcepti æquitatem? Si enim Stephanus præcipiendo æquitatis ac potestatis suæ limites excessit, nec illi cedere debuisset Cyprianus, ut quid pro istius defensione indagandum Augustino fuisset, utrum correxisset suam sententiam nec ne? Cum illam revocare ac corrigere non teneretur? Præterea Cyprianus in eo juxta Augustinum peccavit, quòd *noluit agnoscere baptismum apud Hæreticos:* peccatum enim fuisse quod charitatis ubertate ac falce passionis purgandum erat, nemo dubitat, at profectò in eo non

(a) Lib. 2. de bapt. cap. 31. 33. 35. & 38. lib. 4. de bapt. cap. 17. lib. 1. contra Cresconium cap. 32. Epist. ad Macrobium 108. Epist. ad Vincentium Rogat. cap. 10.
(b) Lib. 2. de bapt. cap. 4. & 5. lib. 2. contra Crescon. cap. ult. Epist. ad Vincent. Rogat. cap. 10.
(c) Lib. 1. de bapt. cap. 18. lib. de unico bapt. contra Petilian. cap. 13. Epist. ad Vincent. Rogat. cap. 10.

peccasset Cyprianus, si Stephano præcipienti agnoscendum esse baptismum apud Hæreticos obtemperare non tenebatur; quam in rem quasdam recentiorum hallucinationes aperire non piget, nec inutile videtur. Alii contendunt nihil Cypriano in hâc cum Stephano concertatione excidisse, quod aliquâ reprehensione dignum Augustino visum fuerit, imò affirmant Cyprianum in modo quo se se gessit adversùs Stephanum maximè ab Augustino commendari, quorum sententiam vel referre jam est refutare. Consultiores alii duo in Cypriani agendi ratione distinguunt, quòd nempè Stephano restiterit, & quòd nonnulla in Stephanum effuderit, quæ moderationem ac mansuetudinem Christianam minùs saperent. Id ultimum ab Augustino reprehendi asserunt, non verò primum. Pace istorum dixerim Augustini scripta vel satis non voluerunt, vel ipsa satis non attendère; inscitè vel incautè profectò hallucinantur.

Enim vero S. Augustinus in Cypriano non solum ea reprehendit, quæ minùs temperanter in Stephanum effudit, sed etiam quòd ipse aliter ac Stephanus in hac quæstione senserit, quòd noluerit, ut Stephanus præceperat, baptismum apud Hæreticos agnoscere, id etiam præter ea, quæ in Stephanum *irritatus effudit*, charitate & Martyrio à Cypriano purgatum affirmat Hipponensis Episcopus. Attentæ jam Augustino præbeantur aures *Cyprianus* inquit in Ep. ad Vincentium Rogat. c. 10. *aut non sensit omninò quod eum sensisse recitatis* (apud Hæreticos non esse Baptismum) *aut hoc postea correxit in regulâ veritatis, aut hunc quasi nævum sui candidissimi pectoris cooperuit ubere charitatis.* Hìc juxta Augustinum non quæ in Stephanum *irritatus effudit*, sed quod aliter ac Stephanus circa Hæreticorum baptisma sensit Cyprianus, illud est quod *ubere charitatis cooperuit*. Et lib. 1. de bapt. cap. 18. *quod ergo*, inquit, *ille vir sanctus* (Cyprianus) *de baptismo aliter sentiens quàm se res habebat, quæ posteà pertractata & diligentissimâ considerationefirmata est, in Catholicâ unitate permansit, & charitatis ubertate compensatum est & passionis falce purgatum*: hoc juxta Augus-

tinum charitatis ubertate compensavit. Hoc passionis *falce purgavit Cyprianus nimirum *quòd aliter, quàm se res* ut Stephanus docebat *haberet*, circà Hæreticorum Baptisma *sentiebat*.Ptereà cum Petilianus Donatista Cypriani autoritatem urgeret, qui Hæreticos ad Ecclesiam redeuntes sinè Baptismo non esse recipiendos statuerat: *O quam*, exclamabundus respondet Augustinus, *detestandus est error hominum qui clarorum virorum quædam non rectè facta laudabiliter se imitari putant, à quorum virtutibus alieni sunt, sic enim & nonnulli Petro Apostolo comparari se volunt, si Christum negaverint, si verò etiam gentes judaizare coegerint vocitari Germani ejus affectants* HÆC IN ILLO TANTO VIRO REPREHENSIBILIA FUERUNT, *sed tanta eminuit Apostolicâ gratiâut continuò delerentur*.... SIC ET IN MARTIRE GLORIOSISSIMO CYPRIANO: *Si apud Hæreticos, vel Schismaticos datum Christi Baptismum nolebat agnoscere, tanta ejus merita usque ad triumphum Martyrii consecuta sunt, ut & charitatis quâ excellebat luce, illa obumbratio fugaretur.* (a) Vides ex Augustino in Cypriano hoc fuisse *reprehensibile*, quod *noluerit* quemadmodum ipsi præceperat Stephanus *agnoscere* Baptismum Christi apud Hæreticos & Schismaticos datum; hæc juxta Augustinum ipsa fuit Cypriani quædam *obumbratio* quæ suæ charitatis luce *fugari* debuit.

Tandem ne morosiores simus in percurrendis omnibus quæ his respondent Augustini locis, (b) unum & solum, jam citatis adhuc subnectimus petitum ex lib. 2. cont. Gaudentium donat. cap. 8. *absit autem*, inquit, *ut quoniam Beatissimus Cyprianus de Baptismo aliter sensit, quàm veritas & antea consuetudine, & postea perspecta diligentius ratione monstravit, propterea quisquam nostrum qui hoc quod ille, non sapimus ei se audeat anteponere. Cetera enim multa & magna ejus merita & animus præcipuâ charitate plenissimus, per quem cum Collegis diversa sentientibus pacatissimus mansit & in unitate*

(a) Lib. de Un. Baptis. contra Petilianum cap. 13.

(b) V. lib. 3. de Bapt. cap. 19. Epist. ad Macrobium 108. cap. 3. &c.

Ecclesiæ passio gloriosa satis ostenderunt eum fuisse Sarmentum in Christi radice fructuosum, quod Pater etiam ab istâ reprehensione purgaret ... ostendens etiam in ipsis fructuosis Agricolam qui est in cœlis aliquid invenire quod purget. Quid Clarius? Quid Luculentius? Cyprianus juxta Augustinum de Baptismo aliter sensit, quàm veritas per os nempè Stephani consuetudine tunc monstrabat, at Pater cœlestis propter ipsius præcipuam charitatem & passionem gloriosam ab *istâ reprehensione* etiam purgavit. Reprehensibilis ergo etiam erat Cyprianus quod de Baptismo aliter sentiret ac Stephanus, non ergo tantùm reprehensibilis erat Cyprianus juxta Augustinum quòd quædam in Stephanum minùs moderata ac modesta effuderit, sed etiam quòd aliter ab ipso de Baptismo sentiret ac Stephano contra sentiente & præcipiente censuerit nullum esse apud Hæreticos Baptisma.

Hæc si pacati & attenti perpendissent isti recentiores, illam nunquam excogitâssent, quæ solos incautos vel inscitos decipere possit distinctionem, quâ nimirum volunt Cyprianum in eo quidem ab Augustino reprehendi, quòd in Stephanum aliquâ charitati ac moderationi Christianæ minus consona effuderit, non autem in eo quod Stephano refragante ac contrà præcipiente suam pertinaciter defenderit sententiam. Centies obtrudunt, inculcant urgentque Cyprianum suam constanter & immotè sententiam propugnâsse, licet Stephanus R. Pontifex contrà scripsisset & præcepisset, nec in eo ab Augustino unquam fuisse culpatum, quia Stephanus moderationis ac suæ potestatis limites excessit, quia soli Ecclesiæ judicio Cyprianus cedere tenebatur. Quid his ego? Sine clamore, sinè strepitu, sinè ostentatione, sed verè, simpliciter & breviter dico Cyprianum ad genuinam Augustini mentem in eo fuisse *reprehensibilem* quod *aliter* ac Stephanus *sensit*. Quòd *noluerit agnoscere* illud, quod Stephanus agnosci volebat; *Baptismum* nimirum *Christi etiam esse apud Hæreticos & Schismaticos*. Id, inquam, in Cypriano reprehendit Augustinus, id *charitate* & quidem *uberi* com-

pensatum ab ipso autumavit, id *falce Martyrii purgatum* ab ipso prountiavir. Tale ergo non erat ad mentem Augustini Stephani R. Pontificis præceptum, cui Cyprianus sine culpâ resistere potuerit. Suam ergo sententiam Cyprianus deponere ac aliter sentire debebat, ut culpandus non esset; non ergo tamdem Stephanus juxta S. Augustinum vituperandus, quasi præcipiendo moderationis ac suæ potestatis limites prætergressus fuerit, sed ècontrà arguendus Cyprianus, qui aliter ab ipso sentire voluerit, illique resistere.

XI. Quàm apposita, quàm religiosa, quàm æqua Vincentio Lirinensi optimo & antiquissimo Gallo visa fuerint Stephani in Cyprianum gesta, vel ex eo abundè dignoscitur, quòd illa Stephani gesta referat, & adducat gravissimus autor (*a*) ad probandam hanc Thesim initio capitis propositam: *Mos iste semper in Ecclesiâ viguit ut quò quis foret religiosior eò promptius novellis adinventionibus contrairet.* Verùm disertiùs, ac luculentius ostendit his verbis: *in Epistolâ quæ tunc ad Africam missa est his verbis sanxit* (Stephanus) *nihil innovandum nisi quod traditum est. Intelligebat etenim vir sanctus & prudens nihil aliud rationem pietatis admittere, nisi ut omnia quæ fide à Patribus suscepta forent, eâdem fide filiis consignarentur, nosque Religionem non quâ vellemus ducere, sed potius quâ illa duceret sequi oportere; idque esse proprium Christianæ modestiæ & gravitatis non sua posteris tradere, sed à majoribus accepta servare .... tunc beatæ memoriæ Papa Stephanus Apostolicæ sedis Antistes cum ceteris quidem collegis suis, sed tamen præ ceteris restitit* (rebaptisantibus) *dignum ut opinor existimans, si reliquos omnes tantùm fidei devotione vinceret; quantùm loci auctoritate superabat:* (*b*) hæc de Stephano toti Galliæ insonabat piissimus ille ac eruditissimus Gallus Vincentius. Hæc licet Stephano in Cyprianum agenti perhonorifica Francorum nemini tunc nimia vel redundantia videbantur; imò

(a) Commenitor. cap. 9. (b) Ibidem.

quia veritati non minùs, quàm ſuæ erga Petri ſucceſſores innatæ pietati conſona libenter audiebat ac Poſteris tradebat univerſa Gallia, atque utinam hæc etiam Launoio placuiſſent, tot profectò erroribus Vincentium Stephani geſta ſcribentem non oneraſſet, ipſique totam in hâc re fidem minimè detraxiſſet (*a*) Verùm Stephano glorioſa nimis erant, quæ Vincentius memorabat, hujuſque in exponendis R. Pontificum geſtis ſtylus à Launoii ſtylo nimis diverſus, ut apud Launoium expectatus ac gratioſus ille fore deberet, qui modeſtus, pacatus, Auguſtino cœvus Stephani præceptum non zelo præcipiti, intempeſtivo ac impotenti, ſed ipſius *ſanctitati prudentia* nec non *laudabili* poſteris eadem tradendi, quæ à majoribus acceperat *ſtudio*, ac demum Stephani *fidei* quâ ceteros, ut & loci dignitate, ſuperabat, ac *devotioni* adſcribebat.

XII. Prodeat jam nunc inſignis & percelebris ſeculi Sexti Epiſcopus, qui ſuſpectus videri non poſſit: ſive contra Cyprianum pronuntiet, ut pote Affer, & Cypriani amantiſſimus, ſive pro S. Stephano Pontifice Romano, quippe qui Schiſmaticus, Facundus nempè Hermianenſis. Hic autem Cyprianum à Stephano fuiſſe culpatum, & quidem intentatâ excommunicatione ſciebat & tradebat. (*b*) Stephano pariter Cyprianum reſtitiſſe ac calamum in Epiſtolâ ad Pompeium in illum ſtrinxiſſe refert; (*c*) à Facundo igitur totius rei geſtæ perito diſcamus, an jure, vel injuriâ Cyprianus ità fuerit à Stephano culpatus, & conſequenter an meritò ipſi reſtiterit. Ab ipſo perdiſcamus etiam, num Cyprianum Stephanus, vel Stephanum Cyprianus injurioſè tractaverit: *Cyprianus*, inquit breviter, ſed apertè, *injurioſè tractans Beatum Stephanum, à quo fuerat jure culpatus.* Hæc in defenſione trium capitulorum lib. 10. cap. 3. verſùs medium Affricanus Antiſtes, qui libro contra Mocianum, ut ſupra vidimùs, (*d*) affirmabat Stephani ſententiam etiam *de rebaptiſantibus non ferendis* Eccleſiæ univerſæ fuiſſe probatam, à quo

(a) In Epiſ. ad Jacob. Bevilaq. 15. pag. 817.
(b) Pro defenſione 3. Capitulor. lib. 10. cap. 3. & libro adverſus Mocianum.
(c) Ibidem.
(d) Supra pag. 59.

profectò Ecclesiæ judicio, cui tota suffragabatur antiquitas cordatus recedere noluit, ne Christianorum omnium indignationem & offensionem incurreret, quòd unus inter veteres & omnium primus Stephani agendi rationem improbare, ac in Stephanum insurgere non erubuisset.

XIII. Quæ Cypriano in causâ baptismatis contigère obiter commemorandi nonnulla fuit viro litteris & sanctitate clarissimo venerabili Bedæ occasio; pauca verò, quæ de hâc concertatione nobis etiam tradit eruditus scriptor, sicuti Stephani zelo ac prudentiæ nullatenus officiunt, ità etiam illius agendi rationis æquitatem non obscurè significant. Scribit enim Cyprianum & suum errorem *correxisse & ad universalem sanctæ Ecclesiæ normam reductum fuisse*. Quâ vero ope, quove præsidio Cyprianus ad universalem Ecclesiæ normam reductus fuerit, explicat vir eruditus, *spiritualium* nempe *virorum institutione*; sub nomine autem illorum *spiritualium virorum*, quorum *institutione* Cyprianus illud sit assecutus Stephanum aliosque Cypriani adversarios à Beda designari perspicuum est. Quid ampliùs ad ostendendam Stephani in Cyprianum agendi rationis prudentiam ac æquitatem? Prudentem, æquamve quis neget illam agendi rationem, cui tam utilis tam gloriosus debeatur fructus ac exitus? quæ Cyprianum ad universalem Ecclesiæ normam reducere valuerit? En pii scriptoris verba ex libro variarum quæstionum quest. 5. decerpta: *si bona quæ nostis per charitatem operamini, tribuet vobis divina gratia, ut si quid aliter quam decet sapitis & hoc aliquandò intelligatis, sicut B. Cypriano contigisse perspicuum est, qui cum suis Coepiscopis qui erant in Africâ rebaptisandos esse Hæreticos contra morem Ecclesiæ statuit, sed quia in suo sensu, qui sibi rectus videbatur bonis abundare operibus studuit, mox corrigi meruit; atque ad universalem Sanctæ Ecclesiæ normam Spiritualium virorum institutione reduci.*

XIV. Quid dicam de Georgio Tarasii Patriarchæ Constantinop. Syncello? Quid de Nicephoro Callixto? Referunt ambo

ambo Stephanum Cypriano restitisse; nec ignorabant modum quo restitit, præcipiendo scilicet atque gravissimas pœnas intentando, id etiam expressè tradit Nicephorus (*a*); at neuter Stephanum carpit, neuter ullatenus reprehendit, sed ambo Eusebium Cæsariensem secuti eam Stephani agendi rationis causam adducunt, quæ illam non nisi æquam efficiant ac exhibere valeant. Ità enim erga Cyprianum se gessit Sanctus Pontifex juxta laudatos scriptores, quia nil *novi*, nil quod *antiquæ Ecclesiæ consuetudini adversaretur in eam introduci volebat* & curabat. (*b*)

XV. Apposita, æqua ac opportuna Stephani in rebaptisantes gesta adeò judicârunt Veteres, ut vel ipsis rebaptisantibus, si non illicò, animis ardore disputationis abreptis, saltem non multò post, sedatis jam ac serenis probata fuisse nobis significent, & quidem sic probata, ut suum errorem etiam revocaverint. De S. Cypriano id credi vult S. Augustinus, licet id litteris mandatum se non invenisse fateatur. *Cyprianus* inquit in Epist. ad Vincent. Rogat. 93. cap. 10. *autem sensisse aliter de Baptismo, quàm forma & consuetudo habebat Ecclesia non in Canonicis, sed in suis & Concilii litteris invenitur; correxisse autem istam sententiam non invenitur, non incongruenter tamen de tali viro existimandum est, quod correxerit & fortasse suppressum sit ab eis qui hoc errore nimium delectati sunt, & tanto velut patrocinio carere noluerunt.* Augustinus hoc quidem in loco dicit tantummodo *non incongruenter* de Cypriano existimandum esse, quòd suam correxerit sententiam; at lib. 2. de baptismo contra Donatist. cap. 5. tam certum asserit Cyprianum suam revocâsse sententiam, quàm certum est tanti meriti fuisse virum; hinc enim considerans S. Doctor Cyprianum Stephano restitisse, illinc magna contemplatus Cypriani merita, quibus non parùm offecisset ipsius in errore pertinacia; cum in Cypriani litteris hujusce opinionis cor-

(a) Lib. 6. Histor. Eccl. cap. 7.

(b) Nicefor. ibid. Georgius apud Anastasium Bibl. ad an. 146.

rectionem ac emendationem non invenisset, asseveranter pronuntiat, quod si hanc correctionem litteræ tacerent, ipsius tamen merita testarentur, ac dubiam esse non sinerent: *quomodo*, inquit, *accipere potuerit Cyprianus veritatem contra id quod sentiebat inventam, etsi litteræ tacent, merita clamant, si Epistola non invenitur, corona testatur.*

Augustino concinit S. Hieronymus, qui expressis verbis affirmat Africanos Episcopos suam de rebaptisandis Hæreticis sententiam novo decreto revocâsse. *Illi ipsi Episcopi*, inquit, *qui rebaptisandos Hæreticos cum Cypriano statuerant ad antiquam consuetudinem revoluti novum emisère decretum.* (*a*) Orientales pariter rebaptisationi faventes suum rescidisse judicium, tradit Augustinus, & vèl ipsi agnoscebant Donatistæ: *Majores autem vestri* inquit S. Doctor lib. 3. contra Cresconium cap. 2. *quibus tale testimonium perhibuisti, quòd ab Orientalibus propterea communione discreti sunt, quia illi suum judicium resciderunt, quo eis placuerat de illâ Baptismi quæstione Cyprianus atque illi Africano Concilio consentire oportere*, & paulò post, ipsum alloquens Cresconium Donatistam, *vestri majores qui se ab Orientalium communione, quòd de hâc re* (Baptismo Hæreticorum) *diversa senserint diviserunt.* Et cap. 3. *Cur non potius etiam ipsos paucos Orientales suum judicium correxisse dicamus, non ut tu loqueris rescidisse; sicut enim laudabile est à verâ sententiâ non moveri, ità culpabile persistere in falsâ.* Cyprianum à suâ sententiâ discessisse apertè tradebat octavo seculo V. Beda his verbis: *Cyprianus qui cum suis Coepiscopis qui erant in Africâ rebaptisandos esse Hæreticos contra morem Ecclesiæ statuit mox corrigi meruit, atque ad universalem Sanctæ Ecclesiæ normam spiritualium virorum institutione reduci.* De rebaptisantium resipiscentiâ ita veteres laudati, quibus nullum refragari in antiquitate totâ reperies: jam verò si Stephanus Rom. Pontifex suam in hoc negotio autoritatem

(*c*) Dialog. advers. Luciferian.

non interposuisset, si tantum non prætetulisset vigorem Apostolicum, nisi se tamquam murum æreum rebaptisantibus opposuisset, adeòne facilè suam, quam tanto ardore propugnabant sententiam revocâssent Africani simul & Orientales Antistites? Quis hic digitum Dei non agnoscat, qui Stephani aliorumque ipsi adhærentium Episcoporum zelum ac constantiam tam uberi fructu cumulare voluerit? Illudne credes intempestivum, quod tam fuerit efficax studium? Iniquo ac intempestivo zelo itàne dociles se præbuissent, qui eo gravabantur? Vel hinc Stephani actorum dignosce æquitatem.

XVI. At tandem quod unum infrunita recentiorum illorum, qui Sanctissimi Pontificis memoriam dilacerare non desinunt ora penitus contundere, ac iniquam audaciam reprimere sufficeret; ipsi auscultentur infensissimi S. Stephani hostes, ipsos dico Donatistas. De æquâ vel iniquâ Stephani, vel Cypriani agendi ratione sint Judices. Nemo nescit Donatistis nil fuisse carius, quàm Cyprianum, nihil familiarius, quàm opera Cypriani, ac potissimum ea, quæ pro suâ de rebaptisandis Hæreticis opinione firmanda elucubraverat. Hæc assiduè Catholicis occinebant; in Catholicos urgebant. Legerat hæc, ac triverat illorum Coriphæus Petilianus, hæc inquam Cypriani opera perlegerat, in quibus Stephano precipienti ac rebaptisantibus excommunicationem minitanti vitia non pauca Cyprianus exprobrabat. Neque tamen his omnibus ità moveri potuit Petilianus, quin ultrò, ac palàm, contra rem suam, contra ipsam S. Cypriani, cujus in Stephanum dicta, ut meras proindè calumnias arguebat, autoritatem, Stephanum *Episcopatum illibatum gessisse* absolutè profiteretur. Hæc Petiliani Cirtensis in Numidiâ Donatistarum Episcopi tam Stephano gloriosa confessio eruitur ex his S. Augustini verbis lib. de unico Baptismo contra Petilianum cap. 14. *sed volo mihi solvat iste* (Petilianus) *quæstionem, quandoquidem cùm Romana Ecclesia per ordinem commemorat Episcopos, inter eos commemoravit & Stephanum, quos*

Episcopatum illibatum gessisse confessus est. Quid ad Stephani gloriam tùm in aliis quæ fecit omnibus, tùm in hoc præcipuè negotio commendandam excellentius, quam ipsorum de ejus integritate Donatistarum testimonium. Enim verò veritatem hanc non modò apertam sed & violentam fuisse oportet, quando eam nec hostes quidem infensissimi dissimulare potuerunt. Et hodie non pudet scriptores quosdam, qui se Catholicos haberi volunt Cypriani Firmilianique litteris ad Sanctissimi hujus Pontificis memoriam, vel ipsis olim Donatistis undequaque illibatam commaculandam prorsùs ac proscindendam abuti.

XVII. Plùres Stephani vindices non suppeditat antiquitas, quia plures non exhibet, qui de famosâ illâ Cyprianum inter & Stephanum exortâ contentione vel ex professò disseruerint, vel per transennam meminerint; at fallor, nisi laudati hactenùs scriptores abundè sufficiant ad propositam Stephani causam non solùm à calumniis vindicandam sed insignibus etiam decorandam elogiis. Ecquis enim dubitet sanæ mentis id à Stephano contra Cyprianum aliosque rebaptisantes rectè factum fuisse, quod, sicuti Veterum nemo improbavit, tot SS. Patres, nobilesque tam doctrinâ, quam antiquitate scriptores imò vèl ipsi infensissimi Stephani hostes in eo commendârunt? Quis judicio tam gravi, tam valido non acquiescat, ac in tantæ autoritatis lectulo quasi fessus non accumbat?

Post hæc veterum testimonia anne adhuc inquirendum, an examinandum, utrùm recta vel iniqua, opportuna vel intempestiva, prudens vel inconsulta fuerit Stephani contra rebaptisantes agendi ratio? At si minùs recta nobis appareant Stephani acta, nostrum hoc qualecumque examen ac judicium numquid veterum omnium judicio & examine accurratius ac gravius existimabitur? Nunquid tot SS. Patres, totque venerandi Scriptores præjudiciis abrepti vel decepti vel minùs veridici credentur, nos verò oculatiores, æquiores, atque his omnibus mentis, vel cordis infirmitatibus ità liberi ac

immunes, ut quam ipsi assequi non valuerunt veritatem, pandere ac ostendere nobis tandem fuerit reservatum? Id ne, quæso, cordatis suadebitur? Quàm vana, quàm stulta nostra esset fiducia, si præposteris inquisitionibus efficere tandem speraremus, ut posthabito veterum judicio nobis assentiatur nostraque amplectatur æquus rerum æstimator? Scio quidem ac quotidiana docet experientia hesternis quibusdam hominibus suos magis arridere fetus, suaque inventa, quàm trita & pervulgata veterum testimonia, suisque potiùs quàm illorum placitis indulgere.

Quid ergo? Stephani gesta suo illi subjiciant examini per me licet, illorumque æquitatem vel injustitiam non ex veterum judicio, sed ex suis animadversionibus stabiliant, nil veterum omnium, qui de Cypriani & Stephani dissidio scripsère testimoniis, totum suis dent disquisitionibus, non intercedo; at quæso, non illibenter ferant me, cui tanta in excogitando mentis perspicacia concessa non fuit, sicuti nec tanta in judiciis ferendis ingenii maturitas, ex veterum testimoniis vetera dignoscere, Veterumque judiciis mea componere. Mihi concedant tenuitatis meæ conscio, nec veterum judicia reformare, aut saniora proferre valenti, pro Religione ducere, ubi de veterum gestis agitur, probatis me stare veterum monumentis, illorumque à me indui sensus; dicam nudè quod sentio. Hæc via ad rectè dignoscenda & æstimanda veterum gesta tutior graviorque mihi semper visa fuit.

Post longum itaque laboriosumque Stephani gestorum à Neotericis nostris habitum examen, prodeat Stephanus ac ab ipsis divulgetur, superbus, contumeliosus, scatens injuriis, fastum tumidè ac dominatum affectans, immanis, Tyrannus, quietis perturbator, ac Ecclesiarum opressor, uno verbo iis omnibus oneratus flagitiis ac criminibus quæ Stephano ab ipsis impacta referebamus. (a) Mihi, cui recondita tot arcana

(a) In præfatione.

detegere datum non est, plusque sapere, quàm veteres nolenti, ac quod illi retulère, pandere gestienti, aliter ab istis censoribus de Stephano, si non cogitare, (illorum enim corda rimari non valeo) certè loqui necesse est. Novis igitur istis, sed non à charitate suppeditatis indumentis Stephano detractis, sub veteranis, sed suis, ut potè si non aliundè, tot retro seculorum præscriptione acquisitis, per me appareat vestibus, quæ ipsum exhibeant Religiosum & prudentem (*a*) in causâ baptismatis Hæreticorum Ecclesiæ traditionis assertorem & vindicem, (*b*) qui pro singulari filiis ea consignandi quæ à Patribus acceperat studio (*c*) gravissimè tulerit aliquid contra antiquam Ecclesiæ traditionem innovari; (*d*) ac nova inventa sectantibus, (*e*) quâ pollebat Christianâ modestiâ & gravitate restiterit (*f*), ipsosque jurè culpaverit (*g*), reliquos omnes tantùm fidei devotione in eo vincens quantùm loci autoritate superabat (*h*); qui ab errantibus injuriosè tractatus (*i*) ac laceratus (*l*) omnia bono pacis, quæ vicit in ipsius corde (*m*), omnia bono unitatis, quam servare studebat (*n*) vir magnus & Pater magnâ charitate præditus (*o*) sollicitâ pietate toleraverit (*p*), & hæc sufficiant pro vindicandâ S. Stephani R. Pontificis contra rebaptisantes agendi ratione.

(a) Vincent. Lirin. commonit. cap. 9.
(b) Augustinus Centies in suis contra Donat. libris, & cum ipso veteres omnes quorum testimonia refert Tomassinus dissertat. 2 in Concil.
(c) Hieronym. dialog. adv. Lucifer. & Vincentius Lirin. loco citato.
(d) Euseb. Histor. Eccl. lib. 7. cap. 3.
(e) Augustin. lib 2. de bapt. cap. 8.
(f) Vincentius Lirin. loco citat.
(g) Facundus Hermian. pro defens. trium Capitul lib. 10. cap. 3.
(h) Vincentius Lirin. loco. cit.
(i) Facundus Hermian. loco cit.
(l) Hieronim. dialog. adversus Lucifer.
(m) Augustin. lib. 5. de bapt. cap 25.
(n) Augustin. lib. 6. de bapt. cap. 22.
(o) Augustin. lib. 1. de bapt. cap. 7.
(p) Augustin. lib. 6. de bapt. cap. 22.

DISSERTATIONIS

PARS PRIMA.

QUOD EX S. CYPRIANI FACTO ADVERSUS supremam & irreformabilem in definiendis fidei controversiis Romani Pontificis autoritatem extunditur & urgetur argumentum, vacuum à sapientissimis Galliæ Theologis & inane conficitur, ac penitùs evertitur.

QUæcumque fuerit ac jactitetur S. Cypriani in causâ baptismatis Hæreticorum in Stephanum disserendi & agendi ratio, nil indè contra supremam & infallibilem Romani Pontificis in definiendis fidei controversiis autoritatem colligi potest, si agitatam tunc temporis de rebaptisandis Hæreticis quæstionem non fidei, sed meræ disciplinæ rem esse censuit Cartaginensis Antistes. Id constat apud omnes atque evidentissimum est; qui enim præscriptum à Romano Pontifice aliquod disciplinæ caput amplecti recusat, non propterea Romanum Pontificem in definiendis fidei controversiis errori obnoxium esse putat; sic plura disciplinæ capita in Tridentino Concilio sancita Gallia minimè recepit, quæ tamen infallibilem in fidei causis autoritatem Tridentinæ Synodo adimere numquam profectò cogitavit. Porrò Sapientissimi Galliæ Theologi ceterorum Pontificiæ inerrantiæ vindicum semitam ingressi palàm agnoscunt & unanimi con-

centu tradunt totam illam de rebaptiſandis Hæreticis controverſiam S. Cypriano viſam fuiſſe rem non fidei, ſed meræ diſciplinæ, quâ ſanè doctrinâ nil validius ad ſubvertendum quod ex Cypriani facto Neoterici adverſus Pontificiam inerrantiam intorquent argumentum.

Præterea tam decretoriâ reſponſione nondum contenti, ut ſuo tuendæ veritatis & Pontificiæ autoritatis ſtudio magis ac magis facerent ſatis, ulterius progrediuntur ſapientiſſimi Galliæ Doctores, atque oſtendunt iſtud Cypriani exemplum non magis urgeri poſſe ad inficiandam Romani Pontificis, quam Eccleſiæ univerſalis inerrantiam. Enim verò pro certo tenent ac docent S. Cyprianum probè noviſſe quam Stephanus R. Pontifex vindicabat conſuetudinem univerſalis Eccleſiæ fuiſſe conſuetudinem, ex quo maniſeſtiſſimè ſequitur, quod ſi Cyprianus Stephanum illam Hæreticos abſque novo baptiſmo recipiendi conſuetudinem aſſerentem in fide errare, vel errori obnoxium judicavit, ut volunt Neoterici, in fide pariter errare, vel errori obnoxiam cenſuit Eccleſiam univerſam, quam ſciebat pro eâdem Stephani conſuetudine militare, unde vides hoc Neotericorum argumento æquè impetitum iri R. Pontificis & Eccleſiæ univerſalis infallibilitatem. Haud me latet ceterarum nationum Theologos Pontificiæ inerrantiæ cultores miſero huic Neotericorum argumento omni ex parte nutanti ac vacillanti, pluribus & quidem ſolidis reſponſionibus occurriſſe; at meo quidem judicio nemo potentius, nemo validius, quam Galliæ Doctores, dum hæc duo apertiſſime docent ut totidem capitibus probandum aggredimur, 1°. Nempè S. Cyprianum agitatam tunc temporis de rebaptiſandis Hæreticis queſtionem, non ad fidei ſed ad meræ diſciplinæ caput revocaſſe. 2°. S. Cyprianum probè noviſſe, quam Stephanus R. Pontifex vindicabat conſuetudinem, univerſalis Eccleſiæ fuiſſe conſuetudinem.

CAPUT

CAPUT PRIMUM

JUXTA UNIVERSALEM GALLIÆ THEOLOGOrum ac scriptorum Doctrinam S. Cyprianus agitatam ævo suo de rebaptisandis Hæreticis quæstionem non ad fidem, sed ad meram disciplinam pertinere judicabat.

EMinentissimus Cardinalis de Bissi Episcopus Meldensis in suo documento Pastorali an. 1728. hæc habet part. 2. *juxta sententiam plurium eruditorum Theologorum quæstio de baptismo Hæreticorum S. Cypriani tempore judicabatur ad disciplinam potiùs quam ad fidem pertinere. Enim verò S. Cyprianus sæpius asserit quemlibet Episcopum plenam habere diversum in hoc negotio agendi facultatem; itane loqui potuisset de quæstione, quam censuisset ad fidem pertinere? Quemadmodum autem certum est peculiarem disciplinam à quâlibet Ecclesiâ nationali ità retineri posse, ut ad eam mutandam à R. Pontifice obligari non possit, S. Cyprianus & Episcopi Africani poterant salvâ obedientiâ sedi Apostolicæ debitâ illius decreto non obtemperare:* (*a*) & in docum. Pastor. an. 1725. *Quotidie*, inquit, *propugnatur in scholis Catholicis de unâ Cyprianum inter & Stephanum disciplinâ fuisse disputatum.* (*b*)

(a) Instruction Pastor. contre l'apel interjetté de la Bulle Unig. au futur Concile Général. pag. 63. *C'est un sentiment embrassé par plusieurs Doctes Théologiens que la question du Batême étoit regardée du tems de S. Cyprien comme apartenante à la discipline plus qu'à la foy. S. Cyprien repete plus d'une fois dans ses écrits que chaque Evêque doit conserver une pleine liberté d'agir en cette occasion de la maniére dont il jugera à propos, auroit-il pû parler de la sorte d'une question qu'il auroit crû apartenir à la foy? Et comme il est constant que chaque Eglise nationale peut conserver sa discipline particuliére sans que le Pape puisse l'obliger de la changer dans tous ses points. S. Cyprien & les Evêques qui le suivoient pouvoient sans manquer à l'obéissance qu'ils devoient au S. Siége refuser de se soumettre à son décret.*

(b) Instruct. Pastor. contenant la réfutation d'un écrit adopté, &c. pag. 55 *Tous les jours dans les Ecoles Catholiques on soutient que la contestation entre les deux Saints Martyrs Etienne & Cyprien ne fût que de discipline.*

L

Illustrissimus Languet aliàs Suessionensis Antistes, nunc Senonensis Archiepiscopus in tertiâ ad Episcop. Bononiensem Epistolâ datâ die 25. Maii an. 1722. ***S. Cyprianus suam de baptismo Hæreticorum cum Romanâ sede concertationem ut punctum meræ disciplinæ habebat quod fidem nullatenus spectabat ; de hoc conveniunt Eruditi post divum Hieronymum***, (*a*) idem repetit in alterâ Epistolâ ad Episcopum Antissiodor. Scriptâ die 25. Decembris 1722. num. 27. itèm in Pastor documento varias circa Emin. de Noailles instructionem observationes continente an. 1719. pag. 95 & 96.

Illustrissimus de Saleon Episcopus Ruthenensis in docum. Pastor. super autoritate decisionum Ecclesiæ ***S. Cyprianus***, inquit, ***hanc de baptismo Hæreticorum controversiam ad fidem pertinere non censuit*** : (*b*) Thesim hanc variis deindè firmat argumentis ; ***non modò S. Cyprianus***, pergit Eruditus Antistes, ***atque Firmilianus, sed etiam Arelatense Concilium illam de rebaptisandis Hæreticis controversiam ut punctum disciplinæ habuerunt.*** (*c*)

Ludovicus Thomassinus eruditus Oratorianæ in Galliâ Congregationis Præsbiter suis in Concilia dissertationibus hæc habet : ***nec me fallit quodam posse modo ab fidei negotium revocari istas de baptismo Hæreticorum quæstiones : multò enim magìs quàm de Paschatis die, in quo aberrantes Ecclesias Victor Heterodoxas appellabat : sed unum id existimo ex priscorum Patrum scriptis scintillare hanc rem illos non aliter quàm ut consuetudinis Ecclesiasticæ & disciplinæ partem expectasse, nec ad fidei substantiam & necessitatem revocasse, ita sentiebat Firmilianus . . . ita sentiebat & Cyprianus Epistolâ ad Jubaj. cùm enim sententiam suam multis sepsisset argumentis ait***

(a) Pag. 31. *S. Cyprien ne regardoit le point qui le divisoit d'avec le S. Siége, que comme un point de discipline, & non comme un point qui interessât la foy ; c'est de quoi les sçavans conviennent ; c'est le jugement qu'en a apporté S. Jerôme.*

(b) Parte 1a. pag. 219. *S. Cyprien lui-même n'a pas regardé cette dispute* (du Batême des Hérétiques) *comme apartenante à la foy.*

(c) Ibid. pag. 220. *Ce n'est pas S. Cyprien & Firmilien seulement qui ont regardés la dispute sur la rébaptisation des Hérétiques comme un point de discipline, le Concile d'Arles l'a regardé de même.*

tandem hæc tibi breviter &c. . . . . in disciplinæ negotio cum aliquo colore hæc differuntur, in capite fidei Catholicæ alienissima essent omnia : (*a*)& pag. 60. *etsi quæstio hæc* (de Hæretic. baptismo) *ad fidem trahi posset ùt pleraque alia consuetudinum capita* , *tunc* (tempore scilicet Stephani & Cypriani) *ea tamen civiliter*, *ut disciplinæ portio agitabatur.*

Ludovicus Dupin. in suâ bibliot. Ecclesiast. *Cyprianus*, inquit, *Stephanum in sua Epistolâ hortabatur*, *ut hanc* (de rebaptis. Hæretic.) *disciplinam amplecteretur* (*b*) & pag. 460. *Firmilianus confirmat disciplinam*, *quam S. Cyprianus propugnabat* : (*c*) & in suis de antiquâ Ecclesiæ disciplinâ dissertationibus hæc habet : *Cyprianus & Africani Præsules disciplinam suam contra Stephani autoritatem mordicùs retinuerunt.* (*d*) Quid juxta Dupinum propugnabat Cyprianus ? Quid contra Stephani autoritatem mordicus retinere voluit ? Aliquodne fidei dogma ? Minime : aliquamne disciplinam in Ecclesia universalem ? Nequaquam ; quid ergo ? Ab Autore disce, praxim aliquam peculiarem, quæ apud ipsum & aliquos Episcopos Africanos servabatur, seu, ùt ipse loquitur, *disciplinam suam* ; imò si fides Autori non tantùm Cyprianus sed etiam cæteri tertii Ecclesiæ sæculi Patres hanc de baptismo Hæreticorum quæstionem ad meram revocabant disciplinam ; enim verò ad calcem 1. tom. bibliot. Eccl. duo conficit summaria, unum dogmatum quæ Patres tertii Ecclesiæ sæculi tradiderunt, alterum disciplinæ quæ tunc temporis viguit, disciplinæ inquam, quæ, ut ipse ibidem observat, varia in diversis Ecclesiis esse potest : porrò Doctrinam de non rebaptisandis Hæreticis non in summario dogmatum, sed in summario eorum, quæ ad liberam spectant disciplinam recenset, ùt legenti patet à pag. 681. usque ad pag. 695.

Launoius in suâ ad Bevilaquam Epistolâ num. 15. *Becanus*, inquit pag. 827. *post Bellarminum ut adulatrici curiæ*

(a) Dissert. 2. pag. 46. edit. Paris. 1667.

(b) Tom. 1. pag. 459. *S. Cyprien en écrivit à S. Etienne pour l'exhorter à embrasser cette discipline.*

(c) *Firmilien établit la discipline que défendoit S. Cyprien.*

(d) Dissert. 5. pag. 344. edit Paris. 1686.

faveat, *opinionis novæ subsidio dicit*; *Cyprianus non est habitus Hæreticus*, *quasi quæ ad variam tradendi baptismatis rationem pertinent*, *Hæreseos materia foret*, &c. pag. 828. *interim ego tantùm pronuntio rem istam* (rebaptisationis quæstionem) *non esse fidei*, *sed disciplinæ quæ suas in Ecclesia vices habuit*.

Antonius Pagius Doctor Sorbonicus in suâ criticâ Baron. *dogma*, inquit tom. 1. pag. 200. *de rebaptisandis Hæreticis*, *quod Episcopi Africani tuebantur*, *habebatur ab illis tanquam ad œconomiam dumtaxat & disciplinam*, *non verò ad fidem pertineret*, *quod patet ex Epistolâ Cypriani & Synodi Africanæ ad Stephanum R. Pontificem* . . . . *controversiam itaque de Hæreticorum baptismate ad fidem non spectare Cyprianus ejusque collegæ censebant*.

Gaspar Juenin Oratorii Gallicani Præsbiter in suo Historico & Dogmat. de Sacramentis commentario sic loquitur: *Africani & Orientales causam de baptismate ad meram disciplinam*, *non autem ad fidem aut ad mores pertinere judicarunt* . . . . *quod autem laudati Episcopi tùm in Africâ tùm in Oriente quæstionem de baptismo ad meram disciplinam referrent ex multis capitibus evincitur*. *Firmilianus salvo unitatis vinculo eâ in causâ dissentiri posse perspicue affirmat* . . . *Cyprianus idem in Africâ sensit*, *&c*. (*a*)

Feu Doctor & Pastor Parisiensis in suo de legibus tractatu: *respondeo*, inquit, *de variis consuetudinibus non esse disceptandum saltem acriter & cum pacis Catholicæ periculo*, *ut docet August. Epist*. 118. *ad Januarium* quod neque contra fidem neque contra bonos mores injungitur, est indifferenter habendum; *in eâdem versati fuerant sententiâ SS. Cyprianus & Firmilianus in Epist*. 71. *&* 72. *tradit quippe S. Cyprianus cuilibet liberum esse sentire quod Deus suaserit*, *nec quemquam ob sententiam diversam abscindendum esse à communione Ecclesiasticâ*, *ideòque tractatum de pænitentiæ* (le-

(a) Quest. 6. cap. 2. art. 3. §. 3. pag. 90. edit Lugdun. 1696.

gendum patientiæ) *bono composuit, ut à fratribus qui dissiderent secedendum non esse ostenderet. S. quoque Firmilianus, eadem ad S. Cyprianum scribit & usu tunc temporis recepto confirmat; multa, inquit, pro locorum & nominum diversitate variantur, nec propter hoc ab Ecclesiæ Catholicæ pace atque unitate aliquandò dissessum est.* (*a*) Ex Cypriani sensu & agendi ratione in controversiâ baptismatis Hæreticorum probat Doctor Parisiensis ipsum cum Augustino censuisse indiferenter habendum esse, quòd neque contra fidem neque contra bonos mores injungitur ? Cyprianus ergo ad mentem hujusce Autoris praxim de non rebaptis. Hæret: his annumerabat consuetudinibus, quæ neque fidem neque bonos mores spectabant, aliunde fatetur expresè Doctor Paris. in tractatu citato pag. 252 : *celeberrimarum Ecclesiarum Episcopos ad disciplinam solummodo revocasse hanc contentionem* de Hæreticis rebaptisandis; si alibi diversum scripsit non nostra culpa est, nec Theologos omnes sibi semper onstare probandum suscepìmus.

Theologicæ institutiones jussu Illustriss. Episcopi Gietaviensis editæ hæc habent in tractatu de Sacramentis : *nota nec S. Cyprianum nec Episcopos ipsi adhærentes Hæreticis adnumerandos, quia ejusmodi quæstio* de Hæreticorum baptismo *censebatur tunc ad disciplinam ,non autem ad fidem pertinere* (*b*)

Natalis Alexander in Ecclesiast. sæcul. 3. Historiam hanc ex professo probat propositionem. *S. Cyprianus & Africani Episcopi non existimaverunt dogma de rebaptisandis Hæreticis quod tuebantur ad fidem pertinere* (*c*) allatisque pluribus ad hujus probationem momentis sic concludit : *si rebaptisationem Hæreticorum fidei rem esse existimasset S. Cyprianus Anathema dixisset eis, qui contrariam sententiam tuebantur, neque cum eis communicasset; nefas enim censebat communione jungi cum Hæreticis; quæstionem igitur illam ad fidem perti-*

(a) Quest. 7. art. 3. pag. 250. edit Parif. 1695.
(b) Quest. 3. pag. 77. edit. Pictav. 1711.
(c) Differt. 12. art. 4. pag. 690. edit. Parif. 1714.

nere non existimavit, sed ad œconomiam dumtaxat & disciplinam Ecclisiasticam.

Auctor tractatûs Gallicè inscripti : *traité du Schisme* sic loquitur pag. 45. *in dissidio S. Cypriani & S. Stephani unicè agebatur de puncto aliquo disciplinæ non verò fidei.* (*a*)

Auctor operis cui titulus : *traité sur l'obéissance dûë aux Bulles dogmatiques émanées du S. Siége*, *omnes*, inquit, pag. 91. » fatentur Autores negotium de rebaptis. Hæret. » ùt punctum disciplinæ dumtaxat Cypriani tempore habitum » fuisse. (*b*)

Ignatius amat de Graveson Doctor Sorbonicus in sua Historiâ Ecclesiasticâ *excusari possunt*, inquit, *Cyprianus, Firmilianus, aliique Orientales, qui morem rebaptisandi Hæreticos post Stephani decretum sectati sunt, quia existimarunt morem istum ad fidem minimè pertinere sed ad œconomiam dumtaxat & disciplinam Ecclesiasticam.* (*c*)

Autor operis Gallicè inscripti : *Théorie & pratique des Sacremens* in tractatu de baptismo cap. 4. §. 2. *Quæris*, inquit, » utrum qui antiqui Patres baptismum ab Hæreticis collatum » invalidum esse censuerunt, id spectaverint tanquam punc- » tum quod fidem spectaret ; respondemus veteres illos Patres » rem illam ad meram disciplinam revocâsse, quæ pro tem- » porum & locorum varietate diversa esse poterat ; ita Firmi- » lianus qui &c. ita S. Cyprianus. (*d*)

Autor dissertationis Gallicæ contra appellationem à constitutione *Unigenitus* ad futurum Concilium sic loquitur: *SS. Stephanus & Ciprianus hanc de baptismo Hæreticorum quæstionem ad meram disciplinam revocabant*, & paulò post. *Cypriani*

(a) *Le different qui étoit entre S. Cyprien & S. Etienne rouloit uniquement sur une affaire de discipline, & ne regardoit pas la foy.*

(b) *L'affaire des rébaptisants n'étoit regardée que comme un point de discipline au moins du tems de S. Cyprien comme tous les Auteurs en conviennent.*

(c) Tom. 1. colloquio 6. pag. 149. edit. Rom. 1722.

(d) Pag. 110. edit Paris. 1713. *D. Ceux qui parmi les anciens Peres ont crû que le Batême donné par les Hérétiques est invalide, ont-ils regardé cet article comme un point qui interessa la foy? R. Ils ne l'ont regardé que comme un point de discipline qui pouvoit varier dans les tems & les lieux diferens, Firmilien Evêque de Cesarée dans sa lettre à S. Cyprien..... S. Cyprien dans sa lettre à Jubaien, &c.*

adversùs Stephanum resistentia aliter excusari non potest, quàm quia causa de baptismo Hæreticorum utrinque agitabatur ùt quæstio praxis ac pura disciplina. (*a*)

Petitdidier Abbas S. Petri Senonensis in suo de infallibilitate Pontificiâ Gallico tractatu cap. 6. *hoc itaque*, inquit, *constanter & certissimè tenendum est: quæstionem de baptismate Hæreticorum Cypriano visam fuisse punctum meræ disciplinæ* (*b*).

Petrus Constant Monachus Benedit. Congreg. S. Mauri in suo de epistolis R. Pontificum opere hæc habet: *ne igitur majores suos ac totam penè Ecclesiam damnare Cyprianus videretur Episcoporum unicuique permisit sentire vel agere quod melius judicaret, ideoque istam quæstionem* (de baptis. Hæret.) *ad meram disciplinam pertinere existimavit.* (*c*)

De Reveroni Licentiatus Sorbonicus in suâ dissertatione dogmaticâ de dissidio inter SS. Stephanum & Cyprianum hæc habet cap. 1. *S. Cyprianus rebaptisationem adscripsit disciplinæ nudæ, hac sententia pro quâ stamus probatur multis*, (*d*) & revera latissimè probat pag. 46. 47. 48. & seq.

Turnellius Doctor & Professor Sorbonicus in suo de Sacramentis tractatu sic loquitur: » hanc de baptismo Hæreti» corum causam Stephano quidem ad dogma fidei pertinere » visam fuisse, ut mox ostendemus, non verò Cypriano, » Firmiliano & aliis. *Et pag.* 435. Stephano igitur reluc» tatus est Cyprianus, quare? Quia Africanæ libertatis plus » æquo amans ac studiosus, aliunde verò propter intentatam » à Stephano excommunicationis pœnam subinfensus nega» bat R. Pontificem jus habere in rebus disciplinæ, qualem » putabat esse quæstionem de baptismo ab Hæreticis collato, » cæteras Fcclesias ad suam sententiam & praxim adigendi:

(a) Pag. 96. & 97. edit. Anonym. 1717. *S Etienne & S Cyprien regardoient de part & d'autre cette dispute comme un point de pure discipline.... S. Cyprien ne peut être excusé de sa résistance au Pape Etienne que parce qu'ils contestoient ensemble de la validité du Batême des Hérétiques comme une question de pratique & de pure discipline.*

(b) Pag. 83. edit. Luxemb. 1724. *Il doit donc demeurer pour constant & indubitable que S. Cyprien a regardé la question du Batême des Hérétiques purement comme un point de discipline.*

(c) Tom. 1. pag. 253. edit. Paris. 1721.

(d) Pag 45. edit. Paris. 1724

(e) Quest. 7. art. 2. pag. 428. edit. Paris. 1727.

» longiùs profectò quàm par sit progressus S. Martir om-
» nes subordinationis ac jurisdictionis Ecclesiasticæ leges sub-
» vertere videtur, neque aliter excusari potest, quàm si
» verba ipsius ad unam de disciplinâ quæstionem restringan-
» tur, *& pag.* 437. hereseos rei non erant quotquot Ste-
» phano reluctabantur, cùm illi arbitrarentur de unâ disci-
» plinâ, quæ salvâ fide varia esse potest, quæstionem moveri.
Hic, ùt vides, non solùm affirmat celebris Sorbonæ Professor quæstionem de Hæreticorum baptismo non ad fidei dogma sed ad unam versatilem disciplinam pertinere Cypriano visam fuisse, sed etiam apertissimè tradit Cyprianum in hoc dissidio Africanæ libertatis plus æquo amantem longiùs quàm par fuerit progressum fuisse, omnesque subordinationis ac jurisdictionis leges subvertere videri, atque aliter excusari posse, quàm si verba ipsius ad unam de disciplinâ quæstionem restringantur; quàm longè à Neotericorum placitis hæc distant.

Antonius Boucat Parisiensis Theologus in suo de Sacramentis tractatu, *hanc*, inquit pag. 371. » de rebaptisandis
» Hæreticis controversiam 3°. seculo & 4°. etiam inchoante
„ de merâ extitisse disciplinâ non uno probatur argumento,
„ 1°. Quidem eo quod S. Cyprianus & Firmilianus unita-
» tem cum S. Pontificè semper servaverint, &c. *& sic con-*
» *cludit pag.* 373. sequitur ex his nec Cyprianum & Fir-
» milianum peccasse, cùm in hoc tantummodò disciplinam
» quam putabant genuinam defenderent, *& pag.* 388. si
» quæstionem de fide esse credidisset Cyprianus, dubiò pro-
» cul alteram opinionem anathemate advertisset, nec pro-
» nuntiasset liberum esse unam aut alteram sequi disciplinam.

Qui vulgò apud Gallos appellatur *Petit Tournelli* seu latinè *Turnellius contractus* in tractatu de Sacramentis *totam hanc*, inquit, *controversiam* (de bapt. Hæret.) *pertinere ad disciplinam, in quâ cuique liberum est sentire ac facere quod vellet*,

vellet, *existimabat Cyprianus*; *(a)* idque multis probat argumentis pag. 137 & seq.

Jacobus Hiacintus Serri Doctor Sorbonicus in suâ de R. Pontifice falli & fallere nescio dissertatione editâ an 1734. cap. 8. pag. 52. » reponimus, *inquit*, divum Cypria» num cæterosque Episcopos Africanos existimasse quæs» tionem de rebaptis. Hæreticis ad meram disciplinam » spectare, nequaquam ad fidem; ideoque nil mirum si de» creto Stephani primi R. P. obstiterint Africani, quòd » nempe putarint Ecclesias toto Orbe diffusas non omnino te» neri ad Ecclesiæ Romanæ disciplinam in omnibus amplecten» dam, etsi ad ejus fidem communiter amplectendam tenerentur.

His adstipulari meritò censendi sunt, qui nitidè testantur Cyprianum suæ opinionis originem non à Christo, non ab Apostolis, sed ab Agrippino Prædecessore suo repetiisse, ex hoc enim necessariò sequitur Cyprianum non fidei, sed meræ disciplinæ suam opinionem retulisse, nisi velint (quod de scriptoribus mox citandis nemo suspicabitur) tantâ Cyprianum ignorantiâ laborasse, ut ad fidem aliquatenus pertinere crediderit, quod ab Agrippino ortum habere censebat, ii verò sunt.

Isambertus Doctor & Professor Sorbonicus ad quæstionem 64. ubi de Sacramentis *(b)* » Agrippinus, *inquit*, » Prædecessor S. Cypriani in Episcopatu primus censuit » baptismum collatum ab Hæreticis esse nullum: sic S. Au» gustinus refert lib. 2. cont. donat. Cap. 7. ex ipsomet S. » Cypriano Ep. ad Quintum & epist. ad Jubaian .... Cy» prianus in Epistolâ citatâ ad Jubaian. dicit se rem non » quidem ità repentinam, sed tamen ab Agrippino uno ex » suis Predecessoribus institutam facere .... deinde tam » in illâ Epistolâ quàm in concilio 87. Episcoporum ait ra» tionem & veritatem esse præponendam consuetudini, ergo » supponit traditionem fuisse contrariam suæ opinioni; » &

(a) Quest. 7. art. 3. pag. 130. edit. Paris. 1730.

(b) Disput. 4. artic. 1. pag. 121. edit. Paris. 1619.

disput. 5. de judice controversiarum art. 3. num. 7. dicit cum S. Augustino: ***Cyprianum traditionem inpugnasse.*** Ad mentem itaque Professoris Sorbonici Cyprianus testatur in Epist. ad Quintum, & ad Jubaian- Agrippinum ***primum*** censuisse baptismum collatum ab Hæreticis esse nullum, Cyprianus dicit ab Agrippino ***institutam*** fuisse Hæreticorum rebaptisationem, & revera ***traditionem*** suæ opinioni fuisse contrariam fatebatur.

Claudius Frassen Doctor Sorbonicus in tractatu de Sacramentis *(a)* » Agrippinus, ***inquit***, primus omnium censuit » ac definiit nullum esse Baptismum Hæreticorum.... si enim » alius antiquior dogma istud tradidisset, haud dubiè lauda» retur à S. Cypriano, ***& pag.*** 95. tam Cyprianus ipse » quàm ejus Collegæ in Concilio apertè agnoverunt con» suetudinem & traditionem Ecclesiasticam sibi adversari.

Tillemontius Hist. Eccles. ***S. Cyprianus***, inquit, ***satis apertè fatetur se antiquam non sequi consuetudinem in recipiendis*** ab Hæreticis baptisatis, *(b)* & infra ***S. Cyprianus & Augustinus Agrippino tribuunt rebaptisationis originem.*** *(c)*

Fleuriacus in suâ Historiâ Ecclesiastica » S. Cyprianus, ,, ***inquit***, ostendit in suo de unitate Ecclesiæ tractatu » ab Agrippino, qui primus antiquam mutaverat con» suetudinem, suam de rebapt. Hæreticis opinionem acce» pisse, *(d)* ***& rursùs*** Cyprianus antiquam non rebaptisandi » consuetudinem sibi adversari fatetur quidem, sed eam » rationi subjiciendam esse contendit *(e)*

Baillet de vitis Sanctorum ad diem 16. Decembris pag. 188. » S. Cyprianus, ***inquit***, suæ opinionis Adinventor non » fuit, sed ut ipse fatetur in suo de Ecclesiæ unitate trac-

(a) Artic. 3. quest. 3. pag. 88. edit Paris. 1677.

(b) Tom 4. artic 43. pag. 139. *S. Cyprien réconnoit assez clairement qu'il ne suivoit pas l'ancienne coûtume.*

(c) Ibidem. pag. 140 *S. Cyprien & S. Augustin même rapportent à Agrippin le commencement de cette pratique de rébaptiser.*

(d) Tom. 2 lib. 7. cap 26. pag. 279. *S Cyprien tenoit cette doctrine comme il paroît dans son traité de l'unité de l'Eglise de on prédecesseur Agrippin qui avoit été le premier à changer l'ancienne coutume.*

(e) Ibid. pag. 281. S. *Cyprien convient de l'ancienne coûtume de ne pas rébaptiser les Hérétiques, mais il dit que la raison doit l'emporter.* —

»tatu eam accepit ab Agrippino, qui antiquam in Africâ »mutaverat consuetudinem. (*a*)

Autor operis cui titulus: »Remarques sur la bibliot. des »Auteurs Ecclésiastiques de M. Dupin *sic loquitur* obser»vari potest, quòd Cyprianus in quæstione Baptismatis Hæ»retic. fatebatur traditionem Ecclesiæ non tantùm Romanæ, »sed etiam Africanæ suæ opinioni esse contrariam; agnos»cebat Cyprianus Agrippinum primum fuisse qui in Africâ »cæperat Hæreticos rebaptisare. (*b*)

L'Herminier Doctor Sorbonicus in tractatu de Sacramentis (*c*) »Primus, *inquit*, hanc consuetudinem iterum bap»tisandi ab Hæreticis baptisatos introduxit Agrippinus Car»thaginen. Episcopus teste S. Cypriano, *& pag.* 133. Cy»prianus tacitè fatebatur sibi adversari antiquam Ecclesiæ »Occidentalis consuetudinem. *Post hæc timidum ultrò dixerim »Sorbonicum nostrum quando ait pag.* 119. Fortè etiam pu»tabat Cyprianus id solum pertinere ad disciplinam, non ad »fidem

Eruditus P. Marand Benedictinus in præfatione, quam Balusianæ Cypriani operum editioni præfixit hæc habet (*d*) *Cyprianus opinionis suæ de tingendis in hæresiba ptisatis fontem & caput Agrippinum agnoscit*; id nec ipse diffiteri pòtuit vitæ Cyprianicæ Autor. *S. Augustinus*, inquit *& S. Ciprianus hujusce rebaptisandi praxis originem ad Agrippinum referunt.* (*e*)

Tandem Cyprianum non fidei, sed meræ devouisse disciplinæ controversiam de rebaptis. Hæreticis docet ætate nostrâ schola Sorbonica pariter ac Navarica. Danesius Doctor

(a) *Pour ce qui est de S. Cyprien son opinion n'étoit pas née avec la dispute, il la tenoit dès auparavant comme on la voit dans son traité de l'unité de l'Eglise, & la tenoit d'Agrippin qui avoit changé en Afrique l'ancienne coûtume.*

(b) Tom. 1. pag. 275. edit. Paris. 1691. *On peut rémarquer que dans la question du Batême des Hérétiques S. Cyprien convenoit que la tradition des Eglises d'Afrique aussi bien que celle de l'Eglise Romaine étoit contraire à son sentiment, que c'étoit Agrippin qui avoit commencé le premier en Afrique à rébaptiser les Hérétiques.*

(c) Pag. 25. edit. Paris. 1711.

(d) Pag. 15. edit. Paris. 1726.

(e) Lib. 5. cap. 1. pag. 371. *S. Augustin & S. Cyprien, qui rapportent à ce Prelat* (Agrippin) *le commencement de cette pratique de rébaptiser.*

ac Professor Sorbonicus in suis Theologicis de Ecclesiâ prælectionibus in Sorbonâ habitis an. 1717. *Policrates*, inquit disput. 2. quæst. 1. art. 5. conclus. 4. in responsione ad 3. instantiam primæ objectionis » & Cyprianus existimabant, licèt immeritò, agi inter se & R. Pontificem de eo » genere disciplinæ, circà quam unicuique Ecclesiæ concessum est quod expedire sibi magis visum fuerit sequi . . . . » unde Cyprianus disertis verbis dicit in Epist. ad Jubaian. » agi eâ de re inter ipsum & R. Pontificem, de quâ » unusquisque Episcopus liberum habet arbitrium judicandi, » rationem soli Deo redditurus, siccine locutus fuisset S. » Martyr de quæstione, quam putaret pertinere ad fidem? » Aut in quâ ab universali Ecclesiâ decretum edi posse existimaret, cui obedire omnes & singuli Episcopi adstricti » essent?

Sovestre Doctor & Professor Navarricus in suis Theologicis de Sacramentis prælectionibus Navarræ habitis an. 1738. » paulò durioribus, *inquit art.* 4. §. 2°. verbis » conquesti sunt Cyprianus & Firmilianus de Stephani agendi » ratione; quid ita? quia Cyprianus & Firmilianus quæstionem hanc tanquam meræ disciplinæ spectabant; *ibique » multis probat Cyprianum existimâsse hanc de Baptismo Hæ» reticorum quæstionem* pertinere ad disciplinam tantùm.

Brillon Doctor & Professor Sorbonicus, Beuret Doctor & Professor Navarricus in suis Theologicis de Sacramentis prælectionibus in Sorbonâ habitis an. 1730. Navarræ autem an. 1742. docent S. Cyprianum rebaptisationis Hæreticorum originem ad Agrippinum tanquam ad primum ejus parentem revocâsse, ex quo necessariò sequitur, ùt jam diximus, Cyprianum non fidei sed meræ disciplinæ devovisse suam de rebaptisandis Hæreticis sententiam, nisi velint clarissimi Professores, quod præsumendum non est, Cyprianum tantâ ignorantiâ laborâsse ut ad fidem aliquatenus pertinere crediderit, quod ab Agrippino ortum habere censebat; *ipse Cyprianus* inquit D. Brillon quæst. 3.

testatur usum rebaptisandi ad Agrippinum tanquam ad primum ejus parentem revocari oportere. D. Beuret quæst. 6. art. 2. *primus*, inquit, *qui rebaptisandos ab Hæreticis baptisatos habito de eâ re Concilio censuit, fuit Agrippinus Carthaginensis Episcopus ex S. Cypriano tùm Epist. 71. ad Quintum tùm 73. ad Jubaian.*

Sapientissimis sacræ Theologiæ Magistris subscribunt Bacalaurei Theologiæ candidati, qui in suis publicis pro obtinendo licentiatûs gradu Thesibus à Decano Parisiensis Theologiæ facultatis approbatis passim propugnant Cyprianum non ad fidem, sed ad disciplinam pertinere censuisse hanc de rebaptisandis Hæreticis controversiam, ex innumeris nonnullos, ne morosiores simus, appellabimus.

Mathurinus Verdier Præsbiter Andegauensis & Canonicus in suâ minore ordinariâ die 14. Junii an. 1732. Præside Francisco Vaulthier Doctore Theologo hanc Conclusionem Parisiis propugnavit. » Inductum jam ab Agrippino » Carthagin. Antistite rebaptisantium errorem paulò fervi» diùs adversùs S. Stephanum Summum Pontificem pro» pugnavit S. Cyprianus, at in hoc dogma fidei agi mi» nimè censuit, sed opinionem suam Theologorum instar » Scripturæ probationibus voluit innixam.

Joannes Mazeas Præsbiter Leonensis in suâ minore ordinariâ die 21. Maii an. 1738. Præside Joanne Thevenet Theologo hanc conclusionem Parisiis propugnavit: *quæstionem de baptismo Hæreticorum ventilatam ad fidem pertinere non quidem Cyprianus, sed putavit Stephanus.*

Nicolaus le Grand socius Cardinalitius in suâ minore ordin. die 11. Augusti 1738. Præside Josepho le Comte Doctote Theologo: » rebaptisantium, *inquit*, parens Agrip» pinus, Coriphæi SS. Cyprianus & Firmilianus patrium » morem ad disciplinam pertinere rati.

Franciscus Allain Præsbiter Leonensis in suâ minore ordin. die 3. Novembris 1738. Præside Josepho Gargni Doctore Theologo: » collatum, *inquit*, ab Hæreticis Baptis-

„ mum iteravit primus Agrippinus deinde SS. Cyprianus &
„ Firmilianus qui quæſtionem hancnon ut dogma fidei, ſed ut
„ quæſtionem liberam & ad diſciplinam pertinentem habue-
„ runt.

Claudius Bonnelle Preſbiter Pariſinus in ſuâ minore ordin. 21. Maii an. 1738. Præſide Petro Regnault Doctore Theologo : „ oppoſitam, *inquit*, equidem ſententiam plus
„ æquo vividius propugnavit S. Cyprianus, at rem non
„ ad fidei normam, ſed ad diſciplinæ quæſtionem revo-
„ cavit.

Joannes-Baptiſta Picard Presbiter Pariſinus in ſuâ minore ordin. die 14. Junii anno 1738. Præſide Jacobo General Doctore Theologo : „ Hanc ſententiam, *inquit*, impugnârunt D.
„ Cyprianus & plures Africæ Epiſcopi ; hanc ſententiam non
„ ad dogma fidei, ſed ad diſciplinam pertinere putabant.

Jacobus de l'Ecluze Præſbiter Sagienſis in ſuâ minore ordin. die 2. Novembris 1739. Præſide Alexandro Thomas Doctore Theologo : „ S. Cyprianus, *inquit*, Firmilianus
„ conſuetudine ſuarum Eccleſiarum innixi, & cauſam hanc
„ ad meram diſciplinam pertrahentes, pro rebaptiſatione ſta-
„ bant.

Franciſcus Dupont Diaconus Sueſſionenſis & ſocius Sorbonicus in ſuâ minore ordin. die 7. Junii an. 1742. Præſide Carolo le Febvre Doctore Theologo : „ rebaptiſanti,
„ *inquit*, Cypriano obſtitit Sanctus Stephanus; ille quæſtio-
„ nem ad diſciplinam, non ad fidem pertinere cenſebat.

Dominus Drouin Præſbiter Tullenſis in ſuâ minore ordin. die 19. Junii an. 1742. Præſide Joanne Baptiſta Aronio de Monti Doctore Theologo : „ rebaptiſationem, *inquit*,
„ ut diſciplinam propugnavere SS. Cyprianus, Firmilia-
„ nus, impugnavit S. Stephanus.

Quid amplius ? teſtantur ipſimet Sorbonici Profeſſores communem ætate noſtrâ Theologorum eſſe ſententiam, quòd S. Cyprianus non ad fidem, ſed ad meram diſciplinam pertinere cenſuerit cauſam de baptiſmate Hæreticorum.

Vogan Doctor & Professor Sorbonicus in suis Theologicis de Sacramentis prælectionibus in Sorbonâ habitis an. 1737. „ alii, *inquit*, communiter S. Cypriani resistentiam „ excusant, quod putaverit ejusmodi controversiam non ad „ fidem pertinere, sed tantùm ad disciplinam; unde concludunt S. Doctorem in hâc hypotesi meritò censuisse dis„ ciplinam in Africâ receptam, & variis Conciliis confirma„ tam non potuisse à Summo Pontifice invitis Africanis permutari vel abrogari.

De la Haye Doctor & Professor Sorbonicus in suis Theologicis de Baptismo prælectionibus in Sorbona habitis an „ 1738. Plures Theologi, *inquit*, *cap.* 5. *art.* 1°., ùt Natalis „ Alexander, Honoratus Tornelly & cæteri hujusce nostræ „ ætatis contendunt S. Cyprianum quæstionem rebaptisatio„ nis ùt nudæ disciplinæ negotium duxisse.

Ex his omnibus manifestissime liquet universalem esse Galliæ Theologorum sententiam, quòd S. Cyprianus hanc de rebaptisandis Hæreticis controversiam non fidei sed meræ disciplinæ adscribebat. Haud quidem me latet ex Jansenianis & Quesnelistis plures, ut viam sibi sternant ad inficiandam Ecclesiæ, ùt vulgò dicitur dispersæ, inerrantiam contendere, ac vociferari S. Cyprianum in hâc quæstione agi de dogmate censuisse; verùm ubi à communi Catholicorum Galliæ Theologorum doctrinâ recedunt, neminem fore puto Gallis adeò infensum ac iniquum, ut à Jansenianis & Quesnelistis potiùs quàm à Catholicis genuinos ipsorum sensus depromendos esse velit.

CAPUT SECUNDUM.

JUXTA UNIVERSALEM GALLIÆ THEOLOGOrum ac scriptorum Doctrinam S. Cyprianus probè noverat quam S. Stephanus asserebat consuetudinem, non peculiarem Romano Pontifici, sed universalem fuisse tunc temporis Ecclesiæ consuetudinem, ac ab omnibus Episcopis antiquitus servatam fuisse.

EMinentissimus Card. du Perron in suâ replicatione ad Magnæ Britanniæ Regis responsionem hæc haber pag. 839. *Objiciunt* Heterodoxi » Cyprianum in causâ baptis» matis Hæreticorum opponentibus consuetudinem seu tra» ditionem non aliquibus peculiarem, sed universalem Ec» clesiæ respondisse Christum Dominum non dixisse, ego » sum consuetudo; sed ego sum veritas; sed addere etiam » debebant Cyprianum tunc temporis contra veram Ecclesiæ » doctrinam disputâsse. (*a*) Si Cypriano ignotum censuisset Perronius quòd Stephani consuetudo universalis fuisset Ecclesiæ praxis, proculdubio Hæreticis reposuisset Cyprianum ideo huic consuetudini seu traditioni non aquieuisse, quia peculiarem alicui Ecclesiæ, non verò universalem eam esse putabat, proindeque ab Hæreticis immeritò Cypriani exemplum afferri ad evertendam universalium traditionum autoritatem. Facilis ac peremptoria fuisset ista responsio, imò debita, ut potè quæ Cyprianum ab exitiali culpâ adversus

(a) *Ils réchargent* (les Hérétiques) *que S Cyprien dit ailleurs non parlant d'une coûtume ou tradition particuliere de quelques-uns, mais de la coûtume universelle de l'Eglise touchant le Batême des Hérétiques que notre Seigneur n'a point dit, je suis la coûtume, mais je suis la verité; mais ils doivent aussi ajouter que S. Cyprien disputoit lors contre la vraye doctrine de l'Eglise.* pag. 839. edit. Paris. 1620.

Hæreticorum

Hæreticorum calumnias vindicasset. Tamen Hæreticis concedit eruditus Cardinalis Cyprianum nec ipsi universali Ecclesiæ consuetudini cedere voluisse, ac fatetur ipsum non modo contra Stephani, sed & *contra Ecclesiæ Doctrinam disputasse*. Hanc ergo Ecclesiæ consuetudinem ac Doctrinam sibi adversari noverat Cyprianus ad mentem Emin. Præsulis.

Illustrissimus Languetius Senonensis Archipræsul in documento Pastorali » contenant les remarques sur l'instruction » de Mr. le Card. de Noailles *edito an.* 1719. Cyprianus » *inquit pag.* 95. & Africani Præsules meritòne summo » Pontifici & Orbi universo restiterunt ? (*a*) *& pag* 96. Fe» licior & Sanctior Cyprianus fuisset, si resistentiæ docilitatem » prætulisset, si fateri voluisset sedem Apostolicam cum » majori Episcoporum numero conjunctam victricem semper » extitisse. (*b*) Cum igitur velit clarissimus Antistes Cyprianum in eo culpandum esse, quod summo Pontifici & Orbi universo restiterit, quòd sedem Apostolicam una cum majori Episcoporum numero invictam semper esse noluerit agnoscere, pro certo tenet ac indubio notum Cypriano probè fuisse *sedem Apostolicam*, *majorem Episcoporum numerum*, *Orbem universum* suæ opinioni contrarium extitisse.

Illustrissimus de Saleon Ruthenensis Episcopus in documento Pastorali, *sur l'autorité des décisions de l'Eglise* edito an. 1738. parte 1. pag. 235. *Culpa* inquit *S. Cypriani eò minus excusanda erat, quòd non solum Stephani decreto sed etiam universalis Ecclesiæ consuetudini renitebatur*; (*c*) & paulo post *S. Cyprianus ipse Ecclesiæ consuetudinem suæ opinioni contrariam esse fatetur*, (*d*) quod deindè ex S. Augustino aliisque confirmat. Nil Luculentius pro re nostrâ.

(a) *S. Cyprien, les Evêques d'Afrique eurent-ils raison de résister au Pape & au reste du monde?*

(b) *S. cyprien eût été plus heureux, plus saint, plus grand, s'il eut préferé le parti de la docilité à celui de la résistance, & s'il eut enfin réconnu que le s. siége, avec le plus grand nombre des Evêques, a toujours été vainqueur.*

(c) *La faute de s. Cyprien étoit d'autant moins excusable qu'il agissoit non seulement contre le décret du Pape Etienne, mais encore contre la pratique de l'Eglise Universelle.*

(d) *S. Cyprien lui-même réconnoît que la coûtume de l'Eglise étoit contraire à son sentiment.*

Eminentissimus Card. de Noailles Parisiensis Archiepiscopus in docum. Pastorali dato die 14. Januarii 1719. palàm agnoscit S. Cyprianum non modò Stephani Romani Pontificis, sed & pluralitatis Episcoporum autoritati restitisse ac cedere noluisse; *Restitit quidem* inquit pag. 73. *S. Cyprianus autoritati Stephani Rom. Pontificis & pluralitatis Episcoporum, cessisset tamen juxta Augustinum plenarii Concilii judicio.* (*a*) Eminentissimo Præsuli planè concinunt Episcopi Apamiensis, Senensis, Monspessulanus, Bononiensis, Antissiodorensis & Maconensis in ipsorum responsione ad Pastorale documentum Emin. de Bissi editâ an. 1723. pag. 87. atque in aliis elucubrationibus quas vulgarunt. Cum ergo S. Cyprianus Romano Pontifici & Episcoporum pluralitati cedere noluerit, profectò noverat pluralitatem Episcopotum una cum Stephano Rom. Pontifice sibi adversari.

Isambertus Doctor & Professor Sorbonicus ad quæstionem 64. ubi de Sacramentis, disputat. 4 artic. 1. pag. 121. „ S. Cyprianus *inquit* tam in illâ Epistolâ (*ad Jubaianum* „ quàm in Concilio 87. Episcoporum ait rationem & veritatem esse præponendam consuetudini, ergo supponit „ traditionem fuisse contrariam suæ opinioni, *& paulò infra* „ non negat Cyprianus hanc *Hæreticos non rebaptisandi* esse „ communem traditionem Ecclesiæ, ut Augustinus rectè notat „ lib. 3. de baptismo cap. 12.

P. Frassen Doctor Sorbonicus in tractatu de Sacramentis art. 3. quæst. 3. pag. 95. „ tam Cyprianus ipse quam ejus „ Collegæ in Concilio apertè agnoverunt consuetudinem & „ traditionem Ecclesiasticam sibi adversari, si quidem plu„ ries inculcant consuetudinem debere cedere veritati, *& pag.* „ 100. *Ut probet S. Cyprianum à suâ sententiâ tandem re„ cessisse, ità prosequitur*: Non est verisimile S. Cyprianum „ pertinaciter suæ opinioni adherere voluisse contra senten-

(a) *S. Augustin remarque que si S. Cyprien avoit résisté à l'autorité du Pape Etienne & de la pluralité des Evêques, il auroit indubitablement cedé au jugement du Concile Plenier.*

„ tiam ab omnibus fidelibus toto Orbe propugnatam & „ assertam ; quâ ratione enim vir sanctissimus absque manifestâ culpâ potuisset suum sensum privatum communi „ Ecclesiæ sententiæ opponere.

Autor defensionis declarat. Cleri Gallic. an. 1682. sub nomine Bossuetii Meldensis olim Episcopi extra Galliam vulgatæ parte 2. lib. 14. cap. 7. pag. 266. „ Neque verò „ *inquit* aliud Stephanus prædicabat & quidem urgebat con„ suetudinem, sed universalem, sed ab Apostolis constantis„ simo tenore ad nos usque deductam, quam liber anonymus „ apud Rigaltium Stephani tempore adversus Cyprianum „ Cyprianique asseclas conscriptus appellat vetustissimam con„ suetudinem Ecclesiæ. .. quin ipsâ flagrante discordiâ Cy„ prianus ejusque Collegæ Africani consuetudinem sibi ad„ versari ultrò fatebantur : id sæpè Augustinus notat. Universalem quam Stephanus urgebat Ecclesiæ consuetudinem sibi adversari ultrò fatebatur Cyprianus juxta expressam famosi hujusce defensoris sententiam.

Fleuriacus Histor. Eccl. tom. 2. lib. 7. cap. 26 pag. 281. „ Veterem Ecclesiæ consuetudinem Cypriano oppo„ nebant Episcopi non rebaptisantes, illam fatetur quidem „ S. Cyprianus, at rationi subjiciendam esse contendit (*a*) Fleuriacum exscribit D. Cellier Benedictinus Histor. Sacror. Autorum tom. 3. pag. 131.

Tillemontius Hist. Eccl. tom. 4. artic. 43. de Cypriano pag. 139. „ S. Cyprianus *inquit* satis apertè fatetur se „ antiquam non sequi Ecclesiæ consuetudinem ; (*b*) *&* „ *pag.* 144 plerique Episcopi Concilii Cartaginensis 3. (*in* „ *causâ nimirum baptismi Hæreticorum*) ideò juxta Au„ gustinum asserunt veritatem consuetudini esse præpo„ nendam, quia tunc etiam temporis eorum praxis consue-

(a) *S. Cyprien s'efforça de répondre aux deux raisons des Evêques qui ne rébaptisoient point, la premiere que le Batême est un, & ne peut être réiteré ; la seconde qu'il faut suivre l'ancienne coûtume ; quant à la coûtume il en convient, mais il dit que la raison doit l'emporter.*

(b) *S. Cyprien reconnoit assez clairement qu'il ne suivoit pas l'ancienne coûtume* (de l'Eglise)

„ tudini pluralitatis Ecclesiarum erat contraria. *(a)*

Autor Operis Gallicè inscripti „ remarques sur la Biblo- „ teque des Auteurs Ecclesiast. de Mr. Dupin *sic loquitur* „ *tom.* 1. *pag.* 275. observari potest quòd in quæstione bap- „ tismatis Hæreticorum S. Cyprianus fatebatur traditionem „ non modò Ecclesiæ Romanæ, sed etiam Ecclesiarum Afri- „ canarum suæ opinioni esse contrariam. *(b)*

Natalis Alexander Hist. Eccles. tertii sæculi dissert. 12. art. 1. pag. 686. „ justissima *inquit* fuisset excommunicatio „ à Stephano Papâ in Cyprianum ipsique consentientes in „ dogmate de rebaptisandis Hæreticis Episcopos. Quis enim „ justè excommunicari neget eos qui errorem tuentur ab „ Apostolicâ sede, & aliis Ecclesiis damnatum, & in errore „ manent pertinaces? Cum itaque hic esset Cypriani status „ non fuisset injustè in eos lata excommunicatio à Stephano. Cypriani in suâ opinione pertinacia aliis excusatione, aliis laude digna videatur, excommunicationem & quidem justissimam hujusce Sorbonici Doctoris judicio merebatur. Quare? Quia Cyprianus suam opinionem contra Stephani R. Pontificis & aliarum Ecclesiarum sententiam pertinaciter tuebatur. Ex quo liquet Cyprianum haud ignorasse alias Ecclesias unâ cum Stephano sibi adversari. Citata Natalis Alexandri verba refert, probatque D. Chiconot in dissertatione Gallicâ *sur la celebre dispute entre le Pape S. Etienne & S. Cyprien* Parisiis editâ an. 1725. pag. 198. qui & addit doceri communiter à Theologis S. Cyprianum suam opinionem adversus Stephani R. Pontificis & aliarum Ecclesiarum judicium pertinaciter propugnasse.

Duhamel Doctor Sorbonicus in suâ Theologiâ: *erravit* inquit *hâc in re Cyprianus, sed non deseruit unitatem Ecclesiæ neque adeò in schisma aut hæresim incurrit, licet non aquieve-*

(a) *S. Augustin demande pourquoi la plûpart de ces Evêques* (du 3. Concile de Cartage) *disent, qu'il faut préferer la vérité a la coutume, c'est parce qu'alors même leur pratique étoit contraire à la coutume de la plûpart des Eglises.*

(b) *On peut remarquer que dans la question du Batême des Hérétiques S Cyprien convenoit que la tradition des Eglises d'Afrique aussi bien que celle de l'Eglise Romaine étoit contraire à son sentiment.*

rit huic Ecclesiæ traditioni (*a*) non Romano Pontifici tantum, ut vides, sed nec Ecclesiæ traditioni aquiescere voluit S. Cyprianus.

L' Herminier Doctor Sorbonicus in tractatu de Sacramentis pag. 133. *perpetuam* inquit *hanc traditionem* (Hæreticos non rebaptisandi) *Ecclesiæ colligimus ex ipso S. Cypriano*, *qui non traditione sed ratione vincendum putat.* Non ergo certè hanc S. Cyprianus ignorabat perpetuam Ecclesiæ traditionem sibi adversari.

Juenin in suo Commentario de Sacramentis quæst. 5. art. 3. *§. 6.* pag. 100. *de antiquâ* inquit *Ecclesiæ traditione* Hæreticos non rebaptisandi *Cyprianus ipse conveniebat*, & paulò post ex S. Augustino probat S. Cyprianum universalem hanc Ecclesiæ consuetudinem ubique intuitum fuisse his verbis: *sic de Cypriano loquitur Augustinus: ubique intuens universalem robustamque consuetudinem . . . idem S. Doctor asserit Cyprianum egisse adversus totius Orbis morem.*

Du Saussoi in libello cui gallicè titulus „ la vérité renduë sensible *tom.* 2. *pag.* 59 S. Cyprianus non putavit se „ teneri ad amplectendam Stephani Papæ sententiam, quamvis „ huic Pontifici major sine dubio Episcoporum numerus „ adhæreret. (*b*) Autor libelli *inscripti* réponse au premier „ avertissement de Mr. l'Evêque de Soisson *editi an.* 1722. „ *hæc habet pag.* 212. S. Cyprianus Firmilianus aliique plu„ res Episcopi ipsis addicti numerò longè inferiores erant „ ceteris, qui Stephano adhærebant Episcopis; attamen Cy„ prianus meritò juxta S. Augustinum his autoritatibus quan„ tumlibet magnæ essent cedere noluit. (*c*) Omissâ impudentissimâ S. Augustino ab hoc Autore impactâ calumniâ,

(a) Tom. 1. dissert. 3. de traditione cap. 2. pag. 87. edit. Paris. 1690.

(b) *S. Cyprien ne se crût pas obligé de deférer au jugement du Pape Etienne, quoique ce Pape eut pour lui, sans contredit, le plus grand nombre des Evêques.*

(a) *S Cyprien, Firmilien & beaucoup d'autres Evêques qui leur étoient attachés, étoient en petit nombre en comparaison du parti nombreux qui soutenoit la validité du Batême conferé par les Hérétiques. Le Pape Etienne étoit à la tête de ce dernier parti, il avoit décidé qu'il ne falloit rien innover, cependant S. Augustin soutient que S. Cyprien avoit alors raison de ne se point rendre à ces autorités quelque grandes qu'elles fussent.*

Constat ex adductis testimoniis S. Cyprianum Stephani & longè majoris Episcoporum numeri autoritati cedere noluisse. Sciebat ergo Cyprianus non modò Stephanum sed & longè majorem Episcoporum numerum sibi adversari.

P. Coustant Benedictinus in suo de Epistolis Rom. Pontificum opere tom. 1. pag. 153. „ Ne igitur *inquit* majores „ suos ac totam penè Ecclesiam damnare Cyprianus videretur „ Episcoporum unicuique permisit sentire vel agere quid „ melius judicaret. *Et paulò infrà sic pergit* : durum videba- „ tur Cypriano communionem eis negare qui servarent quod „ in OMNIBUS PROPE ECCLESIIS VIDEBAT SERVARI, quod- „ que à majoribus suis ante Agrippinum observatum esse non „ ignorabat ; cum Stephano enim conspirabant omnes Ec- „ clesiæ præter Africanas & paucas Orientis provincias, in „ Africâ morem eundem ad Agrippinum usque obtinuisse „ Cyprianus & socii fatebantur. *Nil apertiùs.*

Theologus Anonymus in suis Epistolis gallicè inscriptis : „ Lettres d'un Theologien à Mr. l'Evêque de Soisson, pour „ servir de réponse à celle que ce Prélat a écrit à Mr. l'E- „ vêque de Boulogne *editis an* 1721. *hac habet Epistolâ* 1. „ *pag.* 133. „ S. Cyprianus Papæ Stephani judicio licet à „ majori Episcoporum numero recepto cedere numquam vo- „ luit, suam opinionem mordicus retinuit. (*a*) *Idem profert li-* „ *bellus inscriptus* refutation abregée du traité du Schisme „ editus an. 1718. pag. 5. certum est pluralitatem Episco- „ porum Stephano adhesisse, quod Cyprianus ignorare non „ poterat (*b*) *& pag.* 41. *& seqq. hac propositio statuitur ac* „ *multis probatur argumentis* : Cyprianus cum Stephani de- „ creto restitit, certissimè sciebat pluralitatem Episcoporum „ Stephano adhærere ; (*c*) eadem leguntur in libello inscripto *Lettre de Mr. l'Abbé *** à Monseigneur l'ancien Evêque*

(a) *S. Cyprien ne voulut jamais ceder au jugement du Pape Etienne, quoique la décision de ce Pape fut apuyée de l'adhesion formelle du plus grand nombre des Evêques, il persista avec fermeté dans son sentiment.*

(b) *Il est certain que la pleralité étoit du côté de S. Etienne, ce que S. Cyprien ne pouvoit ignorer.*

(c) *S. Cyprien dans le refus qu'il fit de se soumettre au Décret du Pape, sçavoit très-certainement que celui-ci avoit la pluralité de son côté.*

*** edito an. 1718. pag. 46. & 47. item in libello cui titulus: *observations sur le premier avertissement de Mr. de Soissons* edito an. 1719. pag. 94. item in libello sub hoc titulo: *Memoire dans lequel on examine ces deux questions* 1°. *Si l'appel &c.* 2°. *Quelle est la force de cet appel &* pag. 9. atque in aliis pluribus id generis scriptis typis furtivis in lucem editis.

Turnelius Doctor ac Professor Sorbonicus in tract. de Sacramentis quæst. 7. art. 2. conclusione 1. pag. 377. *ex constanti* inquit *porrò Ecclesiæ traditione longè firmius deducitur argumentum*, (pro rejiciendâ nimirum Hæreticorum rebaptisatione) *quod certè Subodoratus Cyprianus, ac causæ suæ veluti diffidens si ad traditionem provocaret, non consuetudine seu traditione pugnandum hic esse contendebat, sed ratione.* Si quæras à Professore Sorbonico cur ratione, non verò traditione in causâ baptismatis Hæreticorum pugnandum esse voluerit Cyprianus? Respondet quia Cyprianus suæ causæ difidebat si ad Ecclesiæ traditionem provocaret; sciebat, ergo Cartaginensis Antistes traditionem seu Ecclesiæ consuetudinem suæ opinioni esse contrariam. Idem de Cypriano scribit qui vulgò apud Gallos vocatur *Petit Tornelli* seu latinè *Turnellius contractus* in tractatu de Sacramentis quæst. 7. art. 3. pag. 131.

De Reveroni Licentiatus Sorbonicus in dissertatione dogmaticâ de dissidio inter S. Stephanum & S. Cyprianum jam laudatâ sic loquitur pag. 93. » quodnam ergo judicium „de pertinaciâ Cypriani ferretur, qui decretum summi Pon„tificis & omnium ferè Ecclesiarum infringere minimè du„bitavit? *& pag. 92. ex Augustino probat Cyprianum* uni„versalem Ecclesiæ consuetudinem impugnâsse, *ex quo infert* „*Cyprianum culpabilem fuisse.*

D. Thuillier Monach. Benedict. Congreg. S. Mauri in secundâ suâ Epistolâ ad unum à suis confratribus contra appellationem à Bullâ Unigenitus interjectam editâ Parisiis an. 1729. Objectanti Cyprianum R. Pontificis decreto à majori Episcoporum numero licet recepto subscribere no-

luiſſe, reſpondit Cyprianum in eo fuiſſe culpabilem, nec licère quidquam ex illius agendi ratione in jus trahere; ex quo evidens eſt Cyprianum ad mentem hujuſce ſcriptoris haud ignoràſſe majorem Epiſcoporum numerum Stephano conſenſiſſe: En Gallica ipſius verba pag. 336. „Un „jour viendra, & ce jour n'eſt pas loin qu'en penſant que „vous avez cité l'exemple de S. Cyprien pour me faire voir „que dans le ſein de l'Egliſe & ſans s'expoſer à ſon in„dignation, l'on pouvoit diſputer ſur le dogme & ne pas „ſe rendre aux déciſions Apoſtoliques acceptées par le plus „grand nombre des premiers Paſteurs, vous vous écrirez „avec S. Auguſtin à qui l'on objectoit ce même exemple. „O! quàm deteſtandus eſt error hominum qui clarorum „virorum quædam non rectè facta laudabiliter ſe imitari „putant à quorum virtutibus alieni ſunt. O! combien dois„je déteſter l'erreur où j'étois, lorſque ſans avoir les ver„tus d'un ſi grand Saint, je me faiſois un mérite de l'imi„ter dans la ſeule faute que l'on puiſſe lui réprocher.

D. Marand jam ſupra laudatus in præfatione quam Baluzianæ operum S. Cypriani editioni præmiſit: *Cyprianus*, inquit pag. 17. *humanam appellat traditionem, quod nullius Concilii autoritate conſtitutum in maximis quibuſque Eccleſiis ſummo conſenſu obſervabatur.* Non ſolum quod in Eccleſiâ Romanâ verùm etiam quod *in maximis quibuſque Eccleſiis ſummo conſenſu* obſervabatur, humanam Cyprianus appellabat traditionem ex hoc Autore; non ergo ſolius Eccleſiæ Romanæ, ſed & maximarum quarumcumque Eccleſiarum conſuetudinem ſeu traditionem rejiciendam eſſe contendebat.

De Cypriano idem noſtrâ etiam ætate docet ac teſtatur ſchola Sorbonica. Daneſ. Doctor ac Profeſſor Sorbonicus in ſuis de Eccleſiâ Theologicis prælectionibus in Sorbonâ habitis an. 1717. *certè*, inquit, diſputat. quæſt. 1. art. 3. concluſ. 4. in reſponſionem ad primam inſtantiam objectionis primæ. „Ut jam obſervavimus Epiſcopi Aſiatici & Africani

„ Africani in causis Paschatis, & Baptismi resistebant non soli „ autoritati Romani Pontificis, sed autoritati totius Ecclesiæ „ quæ universa, exceptis paucissimis Ecclesiis, eas consue„ tudines sequebatur, quas vindicabant Romani Pontifices. „ Itaque objectio nimis probat, impugnat enim æquè auto„ ritatem Ecclesiæ Catholicæ, ac Romani Pontificis.

Brillon Doctor & Professor Sorbonicus in suis Theologicis de Sacramentis prælectionibus in Sorbonâ habitis an. 1730. „ tùm Cyprianus *inquit quæst.* 3. tùm Africani Præ„ sules agnoverunt in Africanis Conciliis consuetudinem & „ traditionem Apostolicam sibi adversari, identidem in his „ Conciliis inculcant consuetudinem debere cedere veritati.

Vogan Doctor & Professor Sorbonicus in suis Theologicis de Sacramentis prælectionibus in Sorbona hrbitis an. 1737. „ S. Augustinus *inquit cap.* 8. *art.* 1. qui variis in locis hanc „ consuetudinem appellat universalem, robustam, saluberrimam „ quam quidem S. Cyprianus eodem teste ubique intuebatur, „ & egit tamen adversus totius orbis morem.

Delahaye Doctor & Professor Sorbonicus in suis Theologicis de Baptismo prælectionibus in Sorbona habitis an. 1738. „ justa *inquit cap.* 5. *art.* 2. omninò fuisset excom„ municatio S. Stephani, si lata fuisset in rebaptisantes, ea enim „ excommunicatio fuisset justissima, quæ in eos cæcidisset, qui „ errorem ab Apostolicâ sede & ceteris Ecclesiis proscriptum „ tuerentur, & in quo pertinaces forent. Porrò talis erat „ error S. Cypriani & S. Firmiliani, ergo justè excom„ municati fuissent. *& art.* 3. ex hiis quæ huc usque retuli„ mus constat majorem Episcoporum partem adhæsisse S. Ste„ phano, unde sequitur ipsius sententiam fuisse Ecclesiæ sen„ tentiam .... fatendum est infallibilitatem activam residere „ in majori parte Episcoporum, ideòque S. Stephanum in„ dependenter à subsequenti Ecclesiæ judicio, quæ rem ex „ fide explicitâ credendam declaravit, tenuisse veritatem, „ siquidem non una tantum fuit Stephani sententia, sed etiam „ majoris partis Episcoporum, undè S. Cyprianus vim ar-

„gumenti ex Ecclesiæ consuetudine & majori Episcopo-„rum numero conatur elidere, opponendo veritatem, quam „falsò prætendebat.

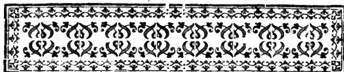
Plures consulat, qui plura desiderat in probationem assertionis nostræ. At ni fallor ex his, quæ huc usque retulimus luculenter apparet universalem esse Galliæ Theologorum ac scriptorum opinionem, quòd Cyprianus probè noverat, quam Stephanus vindicabat consuetudinem à longè majori Episcoporum parte tunc temporis receptam fuisse, ac Ecclesiæ universalis fuisse consuetudinem, & certè vix unum vel alterum ex Gallis scriptoribus invenies aliter in hâc re sentientem.

Quòd autem Cyprianus juxta communem etiam Theologorum modò laudatorum doctrinam noverit Stephani consuetudinem ab omnibus Episcopis antiquitus servatam fuisse sic demonstramus. Qui Agrippinum existimat primum rebaptisationis parentem, necessariò agnoscit neminem Episcoporum ante Agrippinum Hæreticos rebaptisâsse, & consequenter Stephani R. Pontificis consuetudinem ante Agrippinum ab omnibus Episcopis observatam fuisse, atqui juxta communem Galliæ scriptorum ac Theologorum opinionem S. Cyprianus Agrippinum censebat primum rebaptisationis parentem. Id enim affirmant Jsambertus, Frassen, Deffensor declar. Cleri Gallicani, vulgò Bossuetius Meldensis Episcopus, Tillemontius, Fleuriacus, Baillet, Author operis cui titulus, *remarques sur la Bibliot. des Auteurs Eccl. de Mr. Dupin*, l'Erminier, Habert. P. Marand Benedictinus, P. Gervasius, D. Brillon & D. Beuret Professores Sorbonici quorum omnium verba suprà retulimus à pag. 89. usque ad pag. 96.

Hoc insuper docent Juenin. Natalis Alexander, nec non de Reveroni in suâ dissertatione dogmaticâ de dissidio inter S. Stephan. & S. Cyprianum. & ceteri ferè omnes qui de rebaptisationis origine tractarunt: *Agrippinus* inquit Juenin comm. de Sacram. quest. 6. artic. 3. pag. 80. „ qui

„ desinente seculo secundo Cartaginensem Ecclesiam rexit „ primus inter Catholicos Hæreticorum Baptisma nullum esse „ censuit, probatur 1°. Autoritate Cypriani. *Ex S. Cypriano* „ *itidem probat Natalis Alexander Hist. Eccl. sec.* 3. *cap.* 3. „ *artic.* 5. Aggrippinum omnium primum abdicasse Bap-„ tismum ab Hæreticis collatum. *De Reveroni in citatâ dis-*„ *sertatione* Cyprianus *inquit pag.* 21. ab Agrippino ducere „ initium rebaptisationem memorat his verbis : *& pag.* 129. „ non tantum Historici plures & Patres doctissimi fatentur „ Cypriani novam esse sententiam, sed ipsemet Cyprianus „ eam esse subintroductam agnoscit dum ab Agrippino re-perit. „ Jure ergo concludimus Cyprianum juxta commu-nem Gallorum doctrinam etiam novisse Stephani consuetu-dinem ab omnibus Episcopis antiquitus servatam fuisse.

DISSERTATIONIS
PARS SECUNDA.

SOLIDA ET INVICTA SUNT QUÆ AD profligandum ac evertendum ex S. Cypriano petitum adversus Pontificiam inerrantiam Neotericorum argumentum, à sapientissimis Galliæ Theologis adducuntur.

VIdimus quo pacto sapientissimi Galliæ Theologi istud Neotericorum argumentum vacuum & inane conficiant ac penitùs evertant, propugnando nimirum, sicuti ceteri Pontificiæ inerrantiæ vindices, S. Cyprianum exortam de Hæreticorum Baptismo contentionem non fidei sed meræ disciplinæ retulisse, atque ipsum probè novisse quam Stephanus R. Pontifex asserebat consuetudinem Universalis Ecclesiæ tunc temporis fuisse consuetudinem, ac ab omnibus Episcopis antiquitus servatam fuisse. Restat ut hæc duo Gallorum doctrinæ capita solidis & invictis niti momentis ostendamus. Id totidem capitibus assequemur.

CAPUT PRIMUM.

EXPONUTUR MOMENTA QUIBUS EVINCITUR causam de baptismate Hæreticorum Cypriano visam fuisse rem non fidei sed meræ disciplinæ.

1°. ILLAM opinionem seu praxim ad fidem pertinere nullatenus judicavit Cyprianus, cujus originem non à Christo vel ab Apostolis, sed ab Agrippino prædecessore suo repetit; atqui Cyprianus suæ opinionis originem ab Agrippino repetit, non verò à Christo, vel ab Apostolis : „ apud nos *inquit* „ *S. Doctor in Epist. ad Jubajan* 73. Non nova aut repen„ tina res est, ut baptisandos censeamus eos qui ab Hæreticis „ ad Ecclesiam veniunt ; quando multi jam anni sint & „ longa etas, ex quo sub Agrippino bonæ memoriæ viro „ convenientes in unum Episcopi plurimi hoc statuerint, „ atque exindè in hodiernum tot millia Hæreticorum in pro„ vinciis nostris ad Ecclesiam conversi non aspernati sint ne„ que cunctati imò & rationabiliter & libenter amplexi sint, „ ut lavacri vitalis ac salutaris baptismi gratiam conseque„ rentur. » Vides hic Cyprianum suæ opinionis antiquitatem ostentantem, qui tamen altius eam non repetit, quàm ab Agrippini temporibus; siluisset ne Agrippino antiquiorem si aliquem sibi faventem agnovisset? Plures enumerat Hæreticos jam diu in Provinciis Africanis rebaptisatos; at non antè sed post Agrippinum : *atque exindè* inquit *in hodiernum tot millia Hæreticorum &c.* Agrippino ergo vetustiorem non agnoscebat S. Doctor rebaptisationis autorem.

Audire juvat Augustinum, qui iterùm atque iterùm affirmat Cyprianum rebaptisationis initium ab Agrippino duxisse : *ideò*

autem inquit lib. 3. de bapt. cont. donat. cap. 12. „ non se „ rem novam aut repentinam beatus Cyprianus ostendit, quia „ sub Agrippino fieri jam cœperat, anni sunt *inquit* multi, & longa ætas, ex quo sub Agrippino bonæ memoriæ viro convenientes Episcopi plurimi hoc statuerunt „ proindè ab „ ipso Agrippino res nova facta est. *Et lib. 2. cap. 7.* hanc „ ergo (*Ecclesiæ*) Saluberrimam consuetudinem per Agrip„ pinum prædecessorem suum dicit sanctus Cyprianus cœpisse „ corrigi, sed sicut diligentius inquisita veritas docuit, verius „ creditur per Agrippinum corrumpi cœpisse, non corrigi. Teste igitur Augustino S. Cyprianus inde probabat se in rebaptisandis Hæreticis rem novam non facere, quia jam sub Agrippino id fieri *cœperat*; rebaptisationem ergo sub Agrippino *cœpisse* putabat Antistes Cartaginensis. Præterea vides Augustinum ex Cypriani verbis colligere *rem novam ab Agrippino factam fuisse.* Tandem juxta expressissimam Augustini sententiam S. Cyprianus dicit saluberrimam consuetudinem Hæreticos non rebaptisandi per Agrippinum prædecessorem suum CÆPISSE corrigi, Agrippinus ergo juxta Cyprianum rebaptisationi dederat exordium.

Audiamus iterum Augustinum „ quam tamen *inquit lib. 2. de bapt. cap. 8.* consuetudinem (non rebaptisandi) nisi prior „ antè Agrippinus, & nonnulli per Africam Coepiscopi ejus „ etiam per Concilii sententias deserere tentavissent, non aude„ ret Cyprianus saltem ratiocinari adversus eam. *Et lib. 4.* „ *cap. 6.* istam consuetudinem tam robustam & antea idem „ Cyprianus invenit, ut cum ejus mutandæ autoritatem, quam „ sequeretur vir tantâ scientiâ præditus quæreret, non nisi in Afri„ câ solâ factum paucis ante se annis Agrippini Concilium „ reperiret. Vides ex Augustino Cyprianum solâ Agrippini, & nonnullorum Episcoporum cum ipso sentientium autoritate motum fuisse ad Ecclesiæ consuetudinem mutandam, solam Agrippini Concilii in totis retroactis temporibus autoritatem sibi faventem reperiisse, & consequenter eâ antiquiorem non invenisse nec agnovisse.

Rursùs Augustinus lib 2. de bap. cap. 8. » sed cum *inquit* » fatigatum (*Cyprianum*) præcedentis Concilii, quod per Agrippinum factum est excepisset autoritas, maluit Prædecessorum » suorum tanquam inventum defendere, quàm inquirendo amplius laborare; nam in fine Epistolæ ad Quintum ita ostendit » in quo tanquam lectulo auctoritatis quasi fessus adquieverit, » quod quidem inquit & Agrippinus bonæ memoriæ vir statuit &c. Cyprianus, ut ex Augustino percipis, voluit opinionem suam defendere, non tanquam aliquid à Christo, vel ab Apostolis traditum, sed *tanquam à Prædecessoribus suis* (ab Agrippino scilicet & Episcopis ipsius Concilio subscribentibus) *inventum*; in hujus Agrippini, non vero Christi, vel Apostolorum autoritate veluti *fessus acquievit*.

Et verò quonam pacto Cyprianus rebaptisationis originem altius ab Agrippino repetere potuisset; Cyprianus inquam, qui, ut infra demonstrabimus, bene noverat antiquam universæ Ecclesiæ consuetudinem sibi adversari?

II Non propugnatur ut fidei dogma, quod tantum vindicatur ut *fidei congruum & magis pertinens ad sacerdotalem autoritatem & Ecclesiæ Catholicæ unitatem*: quod enim asseritur fidei congruum, supponitur de fide non esse; quod dicitur ad fidem magis accedere, magis pertinere, fidei veritas non creditur; sic E. G. qui sententiam de Verbi divinitate fidei congruentem, ad fidem magis accedentem assereret, omnium judicio de Verbi divinitate minus catholicè sentiret, cur tandem? Quia Verbi divinitatem ad fidei nostræ dogmata revocare minimè censeretur; Ecclesiastica verò meræ disciplinæ statuta meritò vocantur fidei congruentia, sacerdotalem firmant autoritatem, atque Ecclesiæ Catholicæ roborant unitatem. Porrò S. Cyprianus suam de Hæreticis rebaptisandis opinionem *fidei* quidem *congruentem* appellavit, non verò fidei veritatem. *Magis pertinentem* asseruit *ad sacerdotalem autoritatem & Ecclesiæ Catholicæ unitatem*; non verò necessariam; *quorum*, inquit in Epist. ad Quintum 71., (id est Agrippini & aliorum, qui cum ipso rebaptisationem

ſtatuerant) » ſententiam & religioſam & legitimam & ſalu-
» tarem, fidei & Eccleſiæ Catholicæ congruentem nos etiam
» ſecuti ſumus. *Et in Epiſt. ad Stephanum* 72. de eo *inquit* vel
» maximè tibi ſcribendum, & cum tuâ gravitate ac ſapientiâ
» conferendum fuit, quod magis pertineat, & ad ſacerdota-
» lem autoritatem, & ad Eccleſiæ Catholicæ unitatem, pari-
» ter, ac dignitatem de divinæ diſpoſitionis ordinatione ve-
» nientem, eos qui ſint foris extra Eccleſiam tincti, & apud
» Hæreticos, & Schiſmaticos prophanæ aquæ labe maculati,
» quando ad nos atque ad Eccleſiam, quæ una eſt venerint
» baptiſari oportere. Aliter loquentem audires S. Doctorem in iis, quæ tanquam fidei dogmata vindicabat. Non fidei congruentem, ſed *fide credendam* dicebat ſententiam de unitate Eccleſiæ ſervandâ: *hanc Eccleſiæ unitatem*, inquit in tract. de Eccl. unitate *qui non tenet, tenere ſe fidem credit? .... hanc unitatem qui non tenet, non tenet Patris & Filii fidem.* Non fidei congruentem, ſed fide tenendam dicebat ſententiam quâ infantes etiam baptiſari poſſe docebatur: *eſſe* inquit in Epiſt. ad Fidum 64. *apud omnes ſive infantes ſive majores natu unam divini muneris* (Baptiſmi) *æqualitatem declarat nobis divinæ ſcripturæ fides.* Verum urgerne aliqua meræ diſciplinæ capita? Hæc fidei congruentia appellare ſolet; ſic fidei congruentes appellat litteras Confeſſorum, in quibus lapſorum pœnitentium nomina ſecundum Eccleſiaſticam conſuetudinem deſignabantur: *& ideo* inquit in Epiſt. ad Martyres & Confeſſores 15. *peto ut eos* (lapſos) *quos ipſi videtis, quos noſtis, quorum pœnitentiam ſatisfactioni proximam conſpicitis, deſignetis nominatim libello, & ſic ad nos fidei congruentes litteras dirigatis.* Sic fidei congruentem vocat ſuam erga lapſos agendi rationem, ſcilicet quòd lapſis pacem dederit imminente perſecutione: *Nos* inquit in Epiſt. ad Cornelium S. Pontificem 57. *quod fidei & charitati & ſollicitudini congruebat quæ erant in conſcientiâ noſtrâ protulimus.* Ex quibus apertiſſimè conſtat non modò in ſenſu obvio & naturali, ſed etiam in phraſi Cyprianicâ ad capita diſciplinæ, non autem ad fidei dogmata

dogmata revocari, quæ tantum dicuntur fidei congruentia, & ad eam magis pertinentia.

III. Quod Deus alicui fidelium revelat, inspirat tamquam quid melius, quid utilius, tamquam efficacius ad Hæreticos excitandos ut ad Ecclesiæ unitatem redeant, hoc meram sona œconomiam ac disciplinam, nullatenus verò fidei dogma. Porrò S. Cyprianus suam de Hæreticis rebaptisandis opinionem & praxim antiquæ Ecclesiæ consuetudini præponendam contendit tamquam aliquid à Deo quibusdam inspiratum ut melius & utilius, ut magis alliciens Hæreticos ad Ecclesiæ unitatem amplectendam; en verba Cypriani in Epist. ad Quintum 71. „non est autem de consuetudine „præscribendum sed ratione vincendum, nam nec Petrus „quem primum Dominus elegit & super quem ædificavit „Ecclesiam suam, cum secùs Paulus de Circumcisione post-„modum disputaret, vindicavit sibi aliquid insolenter aut ar-„roganter assumpsit, ut diceret se primatum tenere & ob-„temperari à novellis & posteris sibi potius opportere, „nec despexit Paulum quòd Ecclesiæ prius persecutor fuis-„set, sed consilium veritatis admisit, & rationi legitimæ „quam Paulus vindicabat facilè consensit, documentum sci-„licet nobis & concordiæ & patientiæ tribuens, ut non „pertinaciter nostra amemus, sed quæ aliquandò à fratribus „& collegis nostris utiliter & salubriter suggeruntur si sint „vera & legitima, ipsa potius nostra ducamus; cui rei Pau-„lus quoque prospiciens in Epistolâ suâ posuit dicens, „Prophetæ autem duo aut tres loquantur & ceteri exami-„nent, si autem alii revelatum fuerit sedenti, ille prior ta-„ceat: quâ in parte docuit & ostendit multa SINGULIS IN „MELIUS revelari, & debere unumquemque non pro eo quod „semel imbiberat, & tenebat pertinaciter congredi, sed si „QUID MELIUS & UTILIUS extiterit libenter amplecti non „enim vincimur, quando offeruntur nobis MELIORA: *& in „Epist. ad Jubaïan.* 73. Porrò autem *inquit* cum Hæretici „cognoscunt baptisma nullum foris esse, nec remissam pec-

„ catorum extra Ecclesiam dari posse; avidius ad nos & „ promptius properant & munera ac dona Ecclesiæ matris „ implorant. " Quare ergo Cyprianus in causâ baptismatis Hæreticorum consuetudine præscribendum non esse contendit? Quia inquit *nemo pertinaciter congredi debet pro eo quod semèl imbiberat, quando aliquid melius & utilius offertur.* Suam verò de rebaptis. Hæreticis opinionem & praxim, tamquam quid melius & utilius esse recipiendam probat ex eo quod Hæretici inteligentes Baptisma foris (id est extra Ecclesiam) nullum esse, promptius, ac avidius ad Ecclesiæ unitatem redibunt. An Ergo fidem aliquatenus spectare censebat Antistes Cartaginensis quod aliis offerrebat, ut quid melius & utilius? Quod ab aliis antiquâ consuetudine post positâ suscipiendum esse contendebat, ut Hæretici promptius ac avidius ad unitatem Ecclesiæ redirent? Itane urgeri solent à Sanctis Patribus fidei capita? Suscipiendane dicuntur ut quid melius & utilius? In rebus fidei nullane illius quod in Ecclesiâ antiquitus servabatur habenda ratio? Quàm hæc aliena in rebus fidei, tàm in rebus disciplinæ Ecclesiasticæ esse consueta, apposita, ac congruentia, ut tantum decet autorem, nullo labore concipimus.

IV. Ad disciplinæ capita, non ad fidei dogmata revocantur, quæ certis provinciis sunt propria, quæ ab illis meritò retineri posse creduntur quando semel apud ipsas usurpata fuere; fides enim non uni vel alteri propria est Provinciæ, sed eadem ubique & omnibus Provinciis Catholicis communis esse debet: *regula fidei* inquit Tertul. lib. de Virgin. veland. *omninò una est, sola immobilis & irreformabilis.* Aliundè quod in Provinciis quibusdam usurpatur, sonat praxim ac disciplinam, non vero fidem, quæ *usurpari* non dicitur, tandem in rebus fidei falsum est hoc principium, quod aliquid meritò retineri possit eò ipso, quòd semel usurpatum fuit, alioquin dicendum foret à quibusdam Germanis Provinciis meritò retineri Luterana placita, quia semel apud eas usurpata fuerunt, quod tamen principium in rebus

meræ disciplinæ jure merito sæpius urgeri potest. Porrò S. Cyprianus suam de rebaptis. Hæreticis praxim inter ea recenset, quæ certis quibusdam Provinciis sunt propria, quæve merito retineri possunt eo ipso quod apud eas semel fuerint usurpata, sic enim loquitur in Epist. ad Stephanum S. Pontificem 72. *Hæc* (gesta nempe in Concilio Africano pro rebaptisandis Hæreticis) „ ad conscientiam tuam frater ca-„ rissime & pro honore communi & pro simplici dilectione „ pertulimus, credentes etiam tibi pro religionis tuæ & fi-„ dei veritate placere, quæ religiosa pariter & vera sunt. „ Cæterum scimus quosdam quod semel imbiberint nolle „ deponere, nec propositum suum facilè mutare, sed salvo „ inter Collegas pacis & concordiæ vinculo QUÆDAM PRO-„ PRIA QUÆ APUD SE SEMEL SINT USURPATA RETINERE „ quâ in re nec nos vim cuiquam facimus aut legem da-„ mus. " Nemo non videt Cyprianum hîc Stephano significare se facilè obtemperaturum non esse illius judicio improbanti Africanum de rebaptis. Hæreticis statutum, non eâ ratione, quod R. Pontificis judicia in rebus fidei infallibilia non existimaret, sed eo nixus principio*, quod etiam refragante R. Pontifice meritò in quibusdam Ptovinciis retineri possunt, quæ ipsis sunt propria, & quæ ab ipsis semèl usurpata fuerunt, qualis erat praxis de rebaptisandis Hæreticis.

V. Cyprianus apertè declarat de unâ Stephanum inter & ipsum agi disciplinâ; cum enim S. Stephanus pro suâ opinione attulisset exemplum ipsorummet Hæreticorum, qui ad se venientes non baptisabant, respondet S. Cyprianus *ad illud malorum devolutam non esse Dei Ecclesiam ut ab Hæreticis mutuetur disciplinam ad celebranda Sacramenta.* Hoc ergo Stephani crimen, juxta Cyprianum, quod ab Hæreticis mutuaretur disciplinam ad celebranda Sacramenta, disciplinam ergo vocat Cyprianus quod Stephanus propugnabat, de aliquâ ergo disciplinâ judice Cypriano Stephanum inter & ipsum disputabatur; en verba Cypriani in Epist. ad Pompeium 74. „ Præclara sanè & legitima traditio Stephano

„ fratre nostro docente proponitur, quæ autoritatem nobis „ idoneam præbeat; nam in eodem loco Epistolæ suæ ad- „ didit & adjecit, cum ipsi Hæretici propriè alterutrum ad „ se venientes non baptisent sed communicent tantum, ad „ hoc enim malorum devoluta est Ecclesia Dei & sponsa „ Christi ut hæreticorum exempla sectetur, ut ad celebranda „ Sacramenta cœlestia DISCIPLINAM lux de tenebris mutuetur & id faciant Christiani quod Antichristi faciunt.

VI. Si existimasset Cyprianus Stephani consuetudinem sine dispendio Catholici dogmatis servari non posse, dicendum foret S. Cyprianum existimasse dogma Catholicum tunc temporis à S. Stephano R. Pontifice & à longe majori Episcoporum parte, antiquitus verò ab omnibus Episcopis Catholicis impetitum fuisse, noverat enim ut infra probabimus quam Stephanus vindicabat consuetudinem à longe majori Episcoporum parte tunc temporis esse receptam, antiquitus verò ab omnibus Episcopis servatam fuisse. Verum quis Catholicorum hæc impingat tanto Doctori? Fatearis ergo necesse est hanc Cypriano visam fuisse meræ disciplinæ controversiam.

VII. Si Cyprianus à Deo revelatum censuisset nullum esse Baptisma ab Hæreticis collatum, desperâsset profectò de illorum infantium salute, qui in præteritum cum solo baptismo ab Hæreticis dato vitâ functi erant, non enim ignorabat validi baptismi necessitatem ad salutem consequendam; atqui tamen ipse fatetur desperandum non esse de eorum omnium salute, qui præteritis temporibus cum solo baptismo ab Hæreticis dato obierant, dummodò in Ecclesiæ sinu dormierint; auscultes ipsi Jubaïanum alloquenti » quid ergo fiet *inquit* de iis qui in præteritum de Hæ» resi ad Ecclesiam venientes sine baptismo mortui admissi » sunt? Potens est Dominus misericordiâ suâ indulgentiam » dare & eos qui ad Ecclesiam simpliciter admissi in Ecclesiâ » dormierunt ab Ecclesiæ suæ muneribus non separare: ***audi & » Augustinum id sæpius de Cypriano testantem***: cum Cyprianus

» *inquit lib. 2. de Bap. cap.* 13. arbitraretur eos qui extra » Ecclesiæ communionem baptisarentur Baptismum non ha- » bere, creddidit eos tamen in Ecclesiam simpliciter admis- » sos propter ipsius unitatis vinculum posse ad veniam perti- » nere; *& cap.* 14. si ergo Cyprianus quos esse sine Baptismo » arbitrabatur tamen propter unitatis vinculum ad veniam » pertinere; præsumebat; *& cap.* 15. si enim non habebant Bap- » tismum qui ab Hæreticis veniebant sicut asserit Cyprianus, » non rectè admittebantur, & tamen eisdem ipse indulgen- » tiam de Domini misericordiâ propter unitatem Ecclesiæ » non desperavit. Eadem scribit lib. 5. cap. 2. lib. 2. conc. Crescon. cap. 33. & aliis in locis. Non est igitur desperandum judice Cypriano de illorum salute, qui cum solo Baptismo ab Hæreticis collato obierunt, dummodò in Ecclesiæ sinu dormierint, dummodò extra Ecclesiæ unitatem non obierint, propter enim hujus unitatis vinculum teste Augustino Cyprianus eos ad veniam pertinere præsumebat, non est ergo desperandum de salute infantium cum solo Baptismo ab Hæreticis collato vitâ functorum; ii enim nullâ Hæreseos labe nondum maculati in Ecclesiæ sinu dormierunt, extra unitatem Ecclesiæ non obierunt. At numquid hanc Dei indulgentiam infantibus sine ullo Baptismo decedentibus tribuebat S. Doctor? non ità sanè. Quare ergo eam infantibus sine Baptismo à Catholicis dato defunctis impertitur? Nisi quia tradditam à Deo judicabat necessitatem Baptismi alicujus ad salutem consequendam, non item Baptismi à Catholico collati, & consequenter si Baptismum Hæreticorum rejiciendum esse contendebat, hoc, non quia à Deo revelatum crederet, sed ob alias rationes infra dicendas; non igitur fidei suam Cyprianus de rebaptisandis Hæreticis opinionem devovebat.

VIII. Constans est ac perspicua Cypriani doctrinâ cuilibet Episcopo liberum esse in hâc questione diversum sentire, & varias in partes se se inclinare » rescripsi, fili caris- » sime *inquit in Epist. ad Magnum* 69. ad litteras tuas quan-

» tum parva nostra mediocritas valuit, & ostendi quid nos
» quantum in nobis est sentiamus; *(de Hæreticorum scilicet*
» *Baptismo)* nemini præscribentes quominus statuat quod pu-
» tat unusquisque præpositus actus sui rationem Domino
» redditurus : *& in Epist. ad Stephanum R. Pontificem* 72.
» quâ in re *(in negotio baptismatis Hæreticorum)* nec nos
» vim cuiquam facimus, aut legem damus, cum habeat
» in Ecclesiæ administratione voluntatis suæ arbitrium libe-
» rum unusquisque præpositus rationem actus sui Domino
» redditurus : *& in Epist. ad Jubaïan.* 73. hæc tibi brevi-
» ter pro nostrâ mediocritate rescripsimus, frater carissime,
» nemini præscribentes aut præjudicantes, quominus unus-
» quisque Episcoporum quod putat faciat, habens arbitrii sui
» liberam potestatem, nos quantum in nobis est propter
» Hæreticos cum collegis & Coepiscopis nostris non conten-
» dimus, cum quibus divinam concordiam & dominicam
» pacem tenemus. *& in exordio Concilii Cartag. 3. sic loqui-*
» *tur* superest ut de hâc re singuli quid sentiamus profera-
» mus neminem judicantes aut à jure communionis aliquem
» si diversum senserit amoventes; neque enim quisquam nos-
» trum Episcopum se Episcoporum constituit, aut tyrannico
» terrore ad obsequendi necessitatem collegas suos adigit,
» quandoquidem habeat omnis Episcopus pro licentiâ liber-
» tatis & potestatis suæ arbitrium proprium.

Hæc porrò sentiendi libertas, quam Cyprianus cuilibet Episcopo in causâ Baptismatis Hæreticorum concedebat invictè demonstrat ipsum nullatenus fidei, sed uni, quæ varia esse potest hanc quæstionem retulisse disciplinæ. Quis enim credat Cyprianum existimâsse quòd cuilibet Episcopo liberum esset in rebus fidei sentire quid vellet? Censuisset igitur Antistes Cartaginensis cuilibet Episcopo liberum fuisse Verbi divinitatem, duas in Christo naturas &c., quæ tot fidei nostræ capita credebat admittere vel denegare? Inscitè prorsùs diceretur talem à Cypriano Episcopis concessam fuisse libertatem in hiis, quæ plenario nondum definita erant Con-

cilio; quis enim vel ex tirunculis nesciat nil Cypriani temporibus à plenariis adhuc definitum fuisse Conciliis? Regeres fortasse ûnam tunc temporis de divinitate Verbi in Ecclesiâ fuisse sententiam, non item de Baptismo Hæreticorum? Pluribus ergo Verbi divinitatem impetentibus existimâsset Cyprianus cuilibet Episcopo fuisse liberum de divinitate Verbi sentire quid vellet? Satis ergo erat Cypriano dogma aliquod à pluribus Episcopis impugnari, ut liberum cuilibet Episcopo jam foret illud credere, vel non credere? Talia de Cypriano somniantibus commiserandum potiùs quàm respondendum.

Censuitne liberum cuilibet Episcopo potestatem remittendi peccata omnia Ecclesiæ concedere vel denegare? De hâc re tamen nullum adhuc plenarii Concilii prodierat judicium, nec una apud omnes Episcopos etiam erat sententia, talem enim potestatem Ecclesiæ denegabat Novatianus, quem plures ex Africâ, Numidiâ & Galliâ sequebantur Episcopi teste Cypriano in Epistolis ad Antonianum 55. ad Cornelium S. Pontificem 59. & ad Stephanum S. Pontificem 68. lege tamen perlege scripta Cypriani, nullibi concessam ab ipso Novatianis invenies talem sentiendi libertatem; cùm enim hanc Novatianorum opinionem Verbo Dei, seu ut ipse loquitur in citat. Epist. ad Antonian. *fidei scripturarum divinarum* adversam existimaret, Novatianos ut Hæreticos traducit in Epist. ad Antonian. Illorum opinionem *Hæresim appellat*, *Hæreticæ præsumptionis durissimam pravitatem* gravioribus Ecclesiæ pœnis puniendam in cit. Epist. ad Antonian. & ad Steph. 68. adeò alienus erat à credendo ipsis fuisse liberum in hoc fidei negotio sentire quid vellent.

Censuit ne liberum cuilibet Episcopo uti vino vel aquâ in calice dominico offerendo? Audi Cyprianum in Epist. ad Cecilium 63. „ Viderit frater carissime si quis de Ante„ cessoribus nostris vel ignoranter vel simpliciter non hoc „ observavit & tenuit quod nos Dominus facere exemplo „ & magisterio suo docuit, potest simplicitati ejus de indul-

„ gentiâ veniam concedi, nobis vero non poterit ignosci „ qui nunc à Domino admoniti & instructi sumus, ut calicem dominicum vino mixtum secundum quod Dominus „ obtulit offeramus, & de hoc quoque ad Collegas nostros „ litteras dirigamus, ut ubique lex Evangelica & traditio „ Dominica servetur & ab eo quod Christus & docuit & „ fecit non recedatur." Frustra Cypriano opponebant Episcopi aquarii se veterem Ecclesiarum suarum consuetudinem sequi, atque suorum Antecessorum vestigiis inhærere, qui sine vino calicem dominicum offerri posse judicaverant. His omnibus auditis, & viriliter refutatis Cyprianus apertè pronuntiat vinum in Calice Dominico offerrendo ab omnibus ***ubique*** adhibendum esse; at quonam tandem motivo ducebatur S. Doctor ad rem aquariis Episcopis denegandam, quæ à nullo adhuc sancita erat Ecclesiæ decreto? Ab ipso disce: ***Christus*** inquit in Epist. citatâ ***docuit ut Calicem Domicum vino mixtum offerramus.*** Porrò ***servetur ubique lex Evangelica, Dominica traditio; ab eo quod Christus docuit non recedatur.*** Non ergo existimabat Cyprianus in hiis, quæ à Christo tradita vel præcepta asserebat liberum cuilibet Episcopo esse sentire vel agere quid vellet.

Hæc igitur vera Cypriani doctrina, in rebus scilicet fidei unanimitatem in Ecclesiâ necessario ab omnibus esse servandam; hæc addo apud ipsum constans ac perpetua: ***Christus*** inquit in lib. de unitate Ecclesiæ, ***in Ecclesiâ concordes atque unanimes esse præcepit... Docet Dominus & admonet à talibus*** (reprobis circa fidem) ***recedendum***: & in Epist. ad Caldonium 25. ***ut apud omnes unus actus & una consensio secundum Domini præcepta teneatur***, & in Epist. ad præsbiteros Cartagin. 32. ***ut in Ecclesiarum statu componendo servetur ab omnibus una & fida consensio*** & in Epist. ad plebem universam 43. ***qui mandatum Dei rejiciunt & traditionem suam statuere conanturfortiter à vobis & firmiter respuantur***, & in Epist. ad Maximum & Nicostratum confessores 46. ***nam cum unanimitas & concordia nostra scindi omninò non debeat***, & in Epist.

Epist. ad Cornelium S. Pontificem 59. *Nulla societas fidei & perfidiæ esse potest*, & in Epist. ad Magnum 69. *in Ecclesiâ Dei n n nisi concoraes atque unanimes habitant ... Apostolus Paulus docet & præcipit Hæreticum vitandum esse ut perversum & peccatorem.* Paria missa facio, at ex relatis sic ratiocinari licet, qui judicabat unanimitatem in fide ita esse necessariam ut à reprobis circa fidem recedendum esset, qui unam ab omnibus consensionem servandam esse ex Christi mandato credebat, qui nullam fidei & perfidiæ societatem esse posse censebat, ille profectò non existimabat cuilibet Episcopo liberum esse in rebus fidei variè sentire; quid enim unanimitati magis contrarium quàm hæc sentiendi libertas. Atqui Cyprianus judicabat unanimitatem in fide ita esse necessariam ut à reprobis circa fidem recedendum esset &c. ut patet ex textibus citatis; ergo.

Ex his omnibus duo constant 1°. In iis quæ Cyprianus ad fidem referebat nemini variè sentiendi libertatem ipsum concedere. 2°. Cyprianum cuilibet Episcopo libertatem concessisse contra suam de Baptismo Hæreticorum opinionem sentiendi, unde manifestissimè patet S. Cyprianum non rem fidei sed meræ disciplinæ censuisse totam hanc de baptismo Hæreticorum quæstionem.

At tandem ad occludenda omnia adversariorum effugia sit in exemplum hæc ipsamet de baptismo Hæreticorum controversia. Censuitne liberum cuilibet Episcopo ab Hæreticis baptisatos iterato tingere vel non tingere baptismo, in hypothesi quod in scripturis, vel in traditione Apostolicâ contineretur eos non esse rebaptisandos? Cum enim Stephanus Pontifex Maximus Africanis mandasset, ut traditionem de non rebaptisandis Hæreticis observarent, respondet Cyprianus justum ac legitimum hoc Stephani esse mandatum, & revera ab Africanis servandam esse hanc Stephani traditionem, in Hypothesi quod hæc traditio sit Evangelica vel Apostolica: en verba Cypriani scribentis ad Pompeium » nihil innovetur » inquit Stephanus nisi quod traditum est. Unde est ista tra-» ditio? Utrumne de Dominicâ & Evangelicâ autoritate des-

» cendens? An de Apostolorum mandatis atque Epistolis » veniens? Ea enim facienda esse quæ scripta sunt Deus testatur & proponit ad Jesum nave dicens, non recedet liber » legis hujus ex ore tuo, sed meditaberis in eo die ac nocte » ut observes facere omnia quæ scripta sunt; in eo item Do» minus Apostolos suos mittens mandat baptisari gentes & » doceri ut observent omnia quæcumque ille præcepit; si ergo » aut in Evangelio præcipitur aut in Apostolorum Epistolis » aut actibus continetur, ut à quacumque Hæresi venientes » non baptisentur sed tantum manus illis imponatur in pæni» tentiam, observetur divina hæc & sancta traditio. Observari ergo debebatur juxta S. Cyprianum quod à Christo vel ab Apostolis in hâc de baptismo Hæreticorum controversiâ determinatum erat; cum ergo libertatem cuilibet Episcopo concesserit Hæreticos rebaptisandi, vel non rebaptisandi, profectò existimavit nil circa rebaptisationem à Christo, vel ab Apostolis determinatum fuisse; ad fidem ergo pertinere non judicavit hanc de baptismo Hæreticorum controversiam.

IX. S. Cyprianus nullum in terris agnoscebat tribunal, cui in causâ baptismatis Hæreticorum cedere deberet, uni & soli Christo potestatem de actu suo judicandi tribuebat: *Expectemus* inquit in exordio Concil. Cartag. 3. *Universi judicium Domini nostri Jesu-Christi, qui unus & solus habet potestatem de actu nostro judicandi.* Ferè similia scribebat S. Doctor ad Magnum & ad Stephanum R. Pontificem. At verumne esset in rebus fidei hoc Cypriani pronuntiatum? Numquid in rebus fidei quilibet Episcopus imò natio integra Concilio generali morem gerere non debet? Numquid unus & solus Christus potestatem habet judicandi de alicujus Episcopi vel Concilii particularis actu, qui fidem aliquatenus spectaret? Restat igitur ut S. Cyprianus hanc de baptismo Hæreticorum quæstionem iis meræ retulerit disciplinæ capitibus, quæ certis in Provinciis ità mordicus retineri possunt, ut ad ea mutanda nec valeat S. Pontificis, aut Concilii generalis autoritas. Hîc vide quæso, candide lector,

quantum Hæreticis patrocinentur, qui ex Catholicis ad pessumdandam Romani Pontificis autoritatem clamitare non cessant Cyprianum in hac controversiâ fidei dogma vindicare voluisse. Si hoc semèl ipsis concedatur, concedendum erit & Hæreticis nec Concilium generale judice Cypriano supremum in dirimendis fidei controversiis esse tribunal; huic enim æquè ac S. Pontifici denegat S. Doctor potestatem de actu suo judicandi, tam nitidè tam apertè uni & soli Christo eam tribuens, *qui unus* inquit *&* SOLUS *habet potestatem de actu nostro judicandi.* Profectò: prosequitur Eminent. de Bissi in citato jam documento Pastorali an. 1718. pag. 61. *Est ce là déclarer qu'on s'en raporte à la décision d'un Concile plenier?*

X. S. Cyprianus cum iis qui à sua opinione recedebant pacem, concordiam ac communionem constantissimè servavit: *nos* inquit suam ad Jubaianum Epistolam concludens, » quantum in nobis est propter Hæreticos cum collegis & Coepiscopis nostris non contendimus, cum quibus divinam concordiam & Dominicam pacem tenemus . . . servatur à nobis patienter & firmiter charitas animi, collegii honor, vinculum fidei, & concordia sacerdotii; *& in Epist. ad Stephanum R. Pontificem* 72. Cæterum scimus quosdam quod semel imbiberint nolle deponere, nec propositum suum facilè mutare; sed salvo inter colligas pacis & concordiæ vinculo quædam propria, quæ apud se semel sint usurpata retinere quâ in re nec nos vim cuiquam facimus aut legem damus; *& in exordio Concilii Cartag.* 3. superest ut de hâc ipsâ re singuli quid sentiamus proferamus neminem judicantes aut à jure communionis aliquem si diversum senserit amoventes. De Cypriano id expressè testatur S. Hyeronimus in dialogo adversus Lucifer. cap. 9. id centies affirmat S. Augustinus in suis de baptismo adversus donatistas libris. Et quod velim observes pacem hanc cum aliter sentientibus tunc etiam se tenuisse profitetur Antistes Cartaginensis, quando contrarium Rom. Pontificis judicium nondum expertus fuerat, ut patet ex verbis citatis, tum Epist. ad Jubaiam, tum Epist. ad

Stephanum. Verum itàne se gessisset S. Doctor cum adversariis à quibus fidem impugnari censuisset; Cyprianus, inquam, qui *à reprobis circa fidem recedendum esse & quidem ex præcepto divino* affirmat in lib. de unitate Ecclesiæ? Qui *firmiter respuendos eos esse docet qui traditiones suas Dei mandatis contrarias statuere conantur* in Epist. ad plebem universam 43? Qui *nullam fidei & perfidiæ societatem esse posse* tradit in Epist. ad Cornelium 59? Qui tandem *ab iis discedendum esse* pronuntiat *qui Christi Doctrinæ non aquiescunt* in Epist. ad Pompeium? *Si quis*, inquit Tomassinus dissert. 2. de bapt. Hæret. pag. 48. *de fide à collegis dissenserit contumax à pace ejiciendus est & communione.* Cum ergo S. Cyprianus salvo inter collegas pacis & concordiæ vinculo de hâc baptismi controversiâ disputari posse crediderit, & cum diversum sentientibus communionem firmiter servaverit, manifestum est ipsum existimasse illæsam & intactam in toto hoc dissidio fidem remanere, ac nullatenus à suis adversariis impeti vel obscurari. Non ergo fidei, sed meræ disciplinæ hanc esse controversiam judicavit.

At inquiès non ideò pacem cum aliter sentientibus servavit S. Cyprianus, quia de fide non agi in hac controversiâ putaret, sed quia censebat pacem cum iis non esse rumpendam, à quibus etiam fides impeteretur, quandiu res ultimo Ecclesiæ judicio nondum est definita, qualis tunc temporis erat questio de rebaptisandis Hæreticis. Pudenda commenta, quibus soli pascantur qui inventa quæque deglutiunt; si Cyprianus existimabat hostes fidei à Conciliis particularibus damnandos non esse, nec communione privandos ante ultimam Ecclesiæ definitionem, malè ergo tam sæpius tam genericè dicebat » à reprobis circa fidem recedendum esse, firmiter » respuendos eos esse qui traditiones suas Dei mandatis con» trarias statuere conarentur, ab iis discedendum esse qui Chris» ti Doctrinæ non aquiescerent; dicere debuisset à talibus non nisi post Ecclesiæ definitionem esse recedendum; & verò hæcne veterum Patrum agendi ratio erga eos, à quibus fidem

impugnari judicabant? Itane se gesserunt Antiocheni Patres erga Paulum Samosatenum ejusque asseclas! itane Patres Alexandrini erga Arium & Episcopos ipsi faventes? Itane Patres Mediolanenses erga Photinum? Itane Patres Alexandrini erga Origenem ejusque sectatores? Itane Patres Constantinopolitani erga Eutichetem? Itane Patres Cæsaraugustani erga Priscilianos? Expectaruntne supremam Ecclesiæ definitionem ad eos damnandos ac communione privandos? Absit ergo ut illud Cypriano tribuamus, quod cum nullum in ejus scriptis habeat fundamentum à veterum Patrum sensu & agendi ratione tam sit alienũ.

Præterea dicant nobis adversarii, an Cyprianus pro zelo ac studio tuendæ fidei integritatis debuerit pacem & communionem cum iis tenere, à quibus, si adversariis credimus, præcipuum fidei nostræ dogma spretâ Conciliorum Africanorum autoritate pessumdari putabat? Demum si ad mentem Cypriani ante ultimam Ecclesiæ definitionem à Conciliis particularibus damnandi non erant nec communione privandi qui fidem impugnabant, profecto jam nullo modo ab Ecclesiâ damnari potuissent ac communione privari. Non quidem ab Ecclesiâ in Concilio generali congregata, talis enim congregatio tunc temporis moraliter impossibilis erat, non etiam ab Ecclesiâ ut vulgo dicitur dispersâ, judicium enim Ecclesiæ dispersæ pendet à judiciis Ecclesiarum particularium, quarum nulla in hypothesi juxta Cyprianum eos ante Ecclesiæ definitionem damnare debebat, quomodo ergo ab Ecclesiâ dispersâ damnari aliquandò fuissent, quos nullâ damnasset peculiaris Ecclesia? Hic hæreant adversarii necesse est, aut alia excogitent. Immotum igitur maneat Cyprianum ab illis fidem impeti non existimasse, quos à Conciliis Cartaginensibus damnari noluit, & cum quibus pacem ac communionem constanter servavit.

Hæc quibusdam aliis compendii causâ prætermissis luculenter evincunt momenta causam de baptismate Hæreticorum Cypriano visam fuisse rem non fidei sed meræ disciplinæ; sive enim res ipsa ad Cypriani mentem examinetur, sive

ejus in hac controversiâ agendi ratio attendatur, utrumque assertionis nostræ veritatem ostendit.

A Cypriano disce originem, disce naturam, disce consectaria suæ opinionis & praxis & ad fidem eam revoca si potes; illius enim originem non in Christo non in Apostolis, sed in Agrippino constituit. Illam propugnat non ut fide credendam, non ut pertinentem ad fidem, sed tantum ut fidei congruentem & ad eam magis accedentem, ut quid melius', ut quid utilius, ut aliquid proprium certis Provinciis, & jure retinendum, quando semel ab ipsis est usurpatum, uno verbo de disciplinâ se contendere apertè profitetur.

Si de fide tenuisset nullum esse Baptisma ab Hæreticis collatum, nullam consequenter salutis infantium cum solo Hæreticorum Baptismo defunctorum spem habuisset, tamen affirmat de eorum salute desperandum non esse; si fidem ab Adversariis pessumdari in hâc questione censuisset, dicendum foret quod nemo dicet Catholicus S. Pontificem scilicet, & cum ipso maximam Episcoporum partem Cypriani judicio tunc temporis in fide errâsse, imò universas totius Orbis Ecclesias ante Agrippinum.

Si Cypriani spectes agendi rationem, cuilibet Episcopo libertatem concedit in hâc questione sentiendi quid vult, cum aliter sentientibus pacem concordiam & communionem constantissimè servat, uni & soli Christo tribuit potestatem de actu suo judicandi; porrò in disciplinæ negotio cum aliquo colore hæc differuntur, in capite fidei Catholicæ alienissima essent omnia. Nunc ad dissolvenda quæ objectantur procedamus.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

OBjiciunt 1°. Cyprianus suam de Hæreticis rebaptisandis opinionem multis probat scripturæ textibus, ut videre est in Epist. ad Magnum 69. ad Episcopos Nu-

midiæ 70. ad Stephanum R. P. 72. ad Jubaian. 73. & ad Pompeium 74. Ergo eam à Deo traditam censuit & consequenter fide credendam.

Respondeo. Dato antecedente, nego consequentiam; non enim in rebus fidei tantùm, verùm etiam in rebus meræ disciplinæ sæpius afferuntur Sacræ Scripturæ loca, ad ostendendam scilicet congruentiam alicujus disciplinæ cum iis quæ à Deo sunt revelata, ut ex hâc congruentiâ illius æquitas vindicetur. Sic S. Basilius Epist. 199. juxta novam editionem ad Amphilochium can. 32. ex scripturis probat Episcopum, Presbiterum, Diaconum depositos propter aliquod crimen non debere propter idem crimen communione Ecclesiasticâ privari. Sic D. Hieronymus Epist. ad Theoph. adversùs errorem Joannis Hierosolim. probat authoritate tùm veteris & novi Testamenti legitimam fuisse Pauliniani factam à S. Epiphanio ordinationem, licet Paulinianus tum temporis triginta tantum annos esset natus. Sic S. Augustinus lib. de fide & operibus cap. 26. probat autoritate S. Scripturæ quædam esse crimina excomunicatione plectendâ, quædam non publicâ pænitentiâ sed quibusdam correptionum medicamentis sananda; sic S. Leo magnus Epist. 92. ad Rusticum Narbon. Episcopum cap. 2. probat ex scripturâ Presbiteros & Diaconos non esse pænitentiæ publicæ subjiciendos, quæ certe omnia nullatenus fidem sed unam spectant Ecclesiæ disciplinam. Esto igitur probaverit S. Doctor suam opinionem multis scripturæ textibus non ideo censuit ad fidem eam pertinere.

Et verò nonne Cyprianus ipse plura scripturæ loca retulit ad ea stabilienda quæ omnium judicio meram spectabant disciplinam? Quis neget rem esse puræ disciplinæ lapsis concedere pacem, & communionem Ecclesiasticam ante, vel post peractam pænitentiam canonicam? Lege tamen Cypriani tractatum de lapsis, ejus Epistolas ad Presbiteros Cartagin. 16. ad Præsbiteros Romanos 30. ad lapsos 33. ad Præsbiteros Cartag. 34. plura scripturæ loca repe-

ries à Cypriano citata ad suam in hoc negotio opinionem stabiliendam. Quis neget rem esse puræ disciplinæ merique præcepti Ecclesiastici aquæ vino mixtionem in Calice dominico offerendo ? aquæ tamen necessitatem ex divinis scripturis probat S. Cyprianus in Epist. ad Cecilium 63. hoc ergo probationis genus in rebus meræ disciplinæ æquè ac fidei à Cypriano usurpabatur. Malè igitur ex eo concluditur S. Cyprianum suam de rebaptis. Hæreticis opinionem fidei ascripsisse.

Dixi *dato antecedente*. Numquam enim S. Doctor suam opinionem ex scripturis directè probavit ut ejus in hâc quæstione scripta attentè perlustranti patebit. Probat quidem ex scripturis Hæreticos Christi esse adversarios in Epist. ad Jubaian. & ad Pompeium ; Ecclesiam unam esse in Epist. ad Magnum & ad Pompeium. Unum Baptisma & unam esse fidem in Epist. ad Episcopos Numidiæ & ad Pompeium, illos solos Spiritum Sanctum dare posse qui ipsum habent in Epist. ad Magnum, solis Ecclesiæ præpositis licere baptisare in Epist. ad Jubaian. blasphemantes in Patrem non posse consequi remissionem peccatorum in Epist. ad Jubaian. solam Ecclesiam Deo filios generare in Epist. ad Pompeium, & tandem Baptismi necessitatem in Epist. ad Stephanum 72. ex iis omnibus quæ ex scripturis confirmabat aliquid concludere in favorem suæ opinionis variis ratiociniis conabatur; at nunquam ex scripturis directè probavit invalidum esse Baptisma ab Hæreticis collatum, ab Hæreticis baptisatos ad Ecclesiam venientes iterato Baptismo esse tingendos.

Objic. 2°. Cyprianus asserit ex hâc de Hæreticorum Baptismo quæstione pendère originem fidei & salutis æternæ : *neque enim*, inquit in Epist. ad Jubaian. *Parva res & modica conceditur quando à nobis Baptisma eorum in acceptum refertur cum inde incipiat omnis fidei origo & ad spem vitæ æternæ salutaris ingressio.* Atqui ex controversiâ meræ disciplinæ non pendet fidei & salutis origo, ergo ut meræ disciplinæ quæstionem non inspexit.

Resp.

Resp. Nego majorem non enim ex rebaptisationis lite, sed ex baptismo pendere fidei & salutis æternæ originem pronuntiat in textu allato, quæ duo, ni fallor, sunt planè diversa; imò si Cyprianum propius attendas contrarium ex ipso manifestè erruitur; cum enim asserat in eâdem Epistolâ de eorum salute non esse desperandum, qui cum solo Hæreticorum baptismo obierunt, satis ostendit ex suâ opinione non pendère fidei & salutis originem. Porrò ex eo quod Cyprianus dixerit à baptismò pendere fidei & salutis originem colligi non potest ipsum dogmati suam de rebaptis. Hæreticis addixisse sententiam.

Objic. 3°. S. Cyprianus expressè docet à Deo revelatum esse, quod adversus Stephanum R. Pontificem tuebatur: ***proinde*** inquit in laudata Epist. ad Jubaian. „ Frustra quidam „ qui ratione vincuntur, consuetudinem nobis opponunt quasi „ consuetudo major sit veritate, aut id non sit in spiritualibus „ sequendum quod in melius fuerit à Spiritu Sancto revelatum, „ ignosci enim potest simpliciter erranti, post inspirationem „ verò & revelationem factam qui in eo quod erraverat per- „ severat prudens & sciens, sine veniâ ignorantiæ peccat; „ præsumptione enim atque obstinatione quâdam nititur cum „ ratione superetur. „ Ergo illud fidei referebat.

Resp. Distinguo antecedens. Cyprianus docet quod adversus Stephanum tuebatur à Deo esse revelatum quibusdam, tanquam quid melius, & utilius concedo antecedens, à Deo esse revelatum verâ & propriè dictâ revelatione in verbo Dei scripto vel tradito contentâ nego antecedens. Itaque revelationem fusiori significatu hic sumit S. Doctor, prout omnis veritas cujuscumque sit ordinis à Deo manifestatur, qui prima veritas est, & prout omne donum desursum est descendens à Patre luminum, prout inquam omne quod vel ad fidem, vel ad Ecclesiæ disciplinam & regimen spectat, revelat, inspirat Spiritus Sanctus.

1°. Enim Cyprianus in textu objectato non dicit simpliciter sed ***in melius*** revelatum quod adversusStephanum tuebatur, non

dicit Ecclesiæ revelatum, sed *quibusdam* inter fideles, quos inexcusabiles esse contendit post talem inspirationem ac revelationem; porrò hæc duo intelligi non possunt de verâ revelatione quæ dogma Catholicum exhibeat, dogma enim fidei non revelatur, ut quid melius & quid utilius, nec ad fidem subito revocatur, quod quibusdam inter fideles à Deo inspiratur, ac revelatur.

2°. Qui revelationi & inspirationi, de quâ hic loquitur S. Cyprianus resistit, juxta ipsum rationi resistit, seu *à ratione superatur*. Revelatio ergo latiori sensu hîc à S. Cypriano usurpatur, prout quaslibet veritates naturales complectitur quas Deus revelat & inspirat.

3°. S. Cyprianus in Epistolâ ad Quintum nitidè ostendit quo sensu dixerit à Deo revelatum, quod adversus Stephanum tuebatur his verbis: » quæ aliquandò à fratribus & Col» legis nostris utiliter & salubriter suggeruntur si sint vera » & legitima, ipsa potius nostra ducamus, cui rei Paulus » quoque prospiciens in Epistolâ suâ posuit dicens: Pro» phetæ autem duo aut tres loquantur & cæteri examinent, » si autem alii revelatum fuerit sedenti, ille prior taceat; quâ » in parte docuit & ostendit multa singulis in melius revelari » & debere unumquemque non pro eo, quod semèl imbibe» rat & tenebat pertinaciter congredi, sed si quid melius & » utilius extiterit libenter amplecti; non enim vincimur » quando nobis offeruntur meliora. » Quis non videat opinionem de rebaptisandis Hæreticis à Cypriano iis adscribi, quæ Deus quibusdam inspirat & revelat ad majorem Ecclesiæ utilitatem? Quæ profectò revelatio unam respicit Ecclesiæ æconomiam, ac disciplinam, unde nedum faveat adversariis, assertionem nostram confirmat ut supra vidimus.

4°. Totne fidei dogmata credidit S. Cyprianus quæ in tractatu *de bono patientiæ* scripserat? Hæc tamen à Deo inspirata esse pronuntiat: *Propter hoc* inquit in Epist. ad Jubaian. *Etiam libellum de bono patientiæ quantum valuit nostra mediocritas permittente Domino & inspirante conscripsimus*; non

omnia ergo quæ à Cypriano dicuntur inspirata sive revelata à Deo fidem respiciunt; revelatio igitur sive inspiratio divina aliquando à S. Cypriano fusiori sumitur significatu, non ergo tandem subtiliter inventa, sed à Cypriano ipso suppeditata nostra responsio.

Objici. 4°. De fide credebat S. Doctor eos baptisare non posse quibus à Christo concessa non erat baptisandi potestas; at Hæreticis talem à Christo datam fuisse potestatem negabat Cyprianus, „ manifestum est *inquit in Epist. ad* „ *Jubain.* Ubi & per quos remissa peccatorum dari possit quæ „ in baptismo scilicet datur; nam Petro primum Dominus „ super quem ædificavit Ecclesiam unde & unitatis originem „ instituit & ostendit, potestatem istam dedit, ut id solveretur in cœlis quod ille solvisset in terris: & post resurrectionem quoque ad Apostolos loquitur dicens: sicut misit „ me Pater & ego mitto vos, hoc cum dixisset inspiravit & ait „ illis accipite Spiritum Sanctum si cujus remiseritis peccata „ remittuntur illi, si cujus tenueritis tenebuntur; unde intelligimus non nisi in Ecclesia præpositis & in Evangelicâ lege „ ac Dominica ordinatione fundatis licere baptisare & remissam peccatorum dare, foris autem nec ligari aliquid posse nec „ solvi ubi non sit qui aut ligare possit aliquid aut solvere. *Ergo.*

Respond. Distinguo minorem. Juxta Cyprianum Hæreticis data à Christo non erat baptisandi potestas; atque id variis ratiociniis utcumque ostendere conabatur concedo, & id tamquam de fide, tamquam certum tradebat nego minor. Itaque ad probandam suam de Hæreticis rebaptisandis sententiam variis illationibus utcumque ostendere conatur S. Doctor Hæreticis concessam à Christo non esse baptisandi potestatem; in textu enim objectato, ex eo quod Christus Petro & Apostolis ligandi & solvendi potestatem dederit, infert solis Ecclesiæ præpositis potestatem remittendi peccata à Christo fuisse concessam; Inde colligit baptisandi facultatem Hæreticis minime competere, ex quo tandem concludit invalidè quia illicitè ab Hæreticis baptisari.

Verùm quod ex ſcripturis judicatur aliquomodo deduci poſſe, crediturne ad fidem pertinere? ſi ad fidem revocantur quæ à Deo ſunt immediate revelata, numquid & ea quæ ex revelatis utcumque variis raciociniis inferri poſſe arbitrantur? quando Cyprianus plura ſcripturæ loca afferrebat ad ea probanda, quæ omnium judicio verſatilem ſpectabant diſciplinam, ut ſupra vidimus, quod tuebatur ex iis quæ citabat ſcripturæ locis inferri poſſe profectò exiſtimabat, ideòne illud fidei devovebat? Ergo licet S. Cyprianus ex ſcripturis inferri poſſe crediderit Hæreticis conceſſam à Chriſto non fuiſſe baptiſandi poteſtatem, non ideò cenſuit de fide eſſe eos talem non habere poteſtatem.

Addo Cyprianum nec cenſuiſſe id certo & neceſſario ex ſcripturis inferri poſſe; nam 1°. Si exiſtimaſſet ex ſcripturis neceſſariò inferri ſolis Eccleſiæ præpoſitis datam eſſe à Chriſto baptiſandi poteſtatem; hanc Laïcis Catholicis ſicut & Hæreticis denegaſſet, illi enim, æquè ac iſti non ſunt Eccleſiæ præpoſiti; attamen nullibi apud ipſum hanc poteſtatem Laïcis Catholicis denegatam invenies, unde perversè admodum hic error Cypriano à Catholicis affingeretur.

2°. Si exiſtimaſſet ex ſcripturis certò colligi nullum eſſe baptiſma ab Hæreticis collatum, pro certo habuiſſet infantes cum ſolo Hæreticorum batiſmo defunctos ſalutem adeptos non fuiſſe, eâdem enim certudine creditur hos infantes ſalutem fuiſſe adeptos, quâ creditur eos validè fuiſſe baptiſatos; attamen S. Cyprianus non deſperat de illorum ſalute, qui in præteritum cum ſolo Hæreticorum baptiſmo obierant, inter quos plures extitiſſe infantes nullus inficiabitur.

3°. Si ex ſcripturis certo inferri credebat eos qui ab Hæreticis tincti fuerant, reipſa minime fuiſſe baptiſatos, quomodo zelus, quo pro ſalute hominum ardebat paſſus fuiſſet, ut cuilibet Epiſcopo liberam eos non tingendi ſineret facultatem? Credidiſſetne in neceſſariis tutiorem partem eligendam eſſe? Probabilia ergo, non certa Cypriano ipſi viſa ſunt, quæ ex ſcripturis ad ſuam ſententiam & praxim fir-

mandam depromebat argumenta ; unde contra propositam objectionem concludo S. Cyprianum ad fidem minime revocasse quod in scripturis variis ratiociniis inferri posse, nec quidem certo & necessario putabat.

Objic. 5°. S. Cyprianus suam de Hæreticis rebaptisandis sententiam vocat Ecclesiæ Catholicæ fidem ac veritatem: *quare* inquit in Epist. ad Jubaian. *Ecclesiæ Catholicæ fidem ac veritatem frater charissime & tenere debemus firmiter & docere, & per omnia Evangelica & Apostolica præcepta rationem divinæ dispensationis atque unitatis ostendere.* Ergo eam meræ disciplinæ non adscripsit.

Resp. Nego antecedens, qui enim citata Cypriani verba ad ipsius de rebaptisandis Hæreticis sententiam referunt, vel Cypriani scripta nusquam legerunt ab uno vel altero autore ea exscripsisse contenti, vel credulis imponere volunt: en Cypriani textus integer, prolixus quidem, at veritatem quærentibus non onerosus, „ quam vanum est porrò & perver-„ sum ut cum ipsi Hæretici repudiato & relicto vel errore „ vel scelere in quo prius fuerant, agnoscant Ecclesiæ veri-„ tatem, nos veritatis ejusdem jura & Sacramentum mutile-„ mus, & venientibus ac pœnitentibus dicamus eos remissio-„ nem peccatorum consecutos esse, quando illi se peccasse „ & propter hoc ad Ecclesiæ indulgentiam venire fatean-„ tur? Quare Ecclesiæ Catholicæ fidem ac veritatem frater „ carissime & tenere debemus firmiter & docere, & per om-„ nia Evangelica & Apostolica præcepta rationem divinæ „ dispensationis atque unitatis ostendere; numquid potest „ vis Baptismi esse major aut potior, quam confessio, quam „ passio ut quis coram hominibus Christum confiteatur & san-„ guine suo baptisetur? Et tamen neque hoc baptisma Hæ-„ reticis prodest, quamvis Christum confessi & extra Eccle-„ siam fuerint occisi, nisi si Hæreticorum patroni & advo-„ cati Hæreticos in falsâ confessione Christi interfectos mar-„ tyres prædicant & contra Apostoli contestationem, qui nihil „ eos quamvis exustos & occisos dicit posse proficere, glo-

„ riam eis & coronam passionis assignant. Quòd si Hæretico „ nec Baptisma publicæ confessionis & sanguinis proficere „ ad salutem potest, quia salus extra Ecclesiam non est, „ quantò magis ei nihil proderit, si in latebrâ & in latro- „ num speluncâ adulteræ contagione aquæ tinctus non tan- „ tum peccata antiqua non exposuerit, sed adhuc potius no- „ va & majora cumulaverit. „“ Vides quænam sit juxta Cyprianum illa Ecclesiæ Catholicæ fides & veritas firmiter tenenda & docenda, Hæreticos scilicet peccatorum suorum remissionem in Hæresi consequi non posse, nec illis Baptisma ad salutem prodesse, quod nullus inficiatur Catholicus, & in quo certè sita non erat erronea de rebaptis. Hæreticis Cypriani sententia, pessimè ergo de Cypriano merentur, qui ad ipsius errorem revocant, quod ipse fide certum meritò dixit.

Objic. 6°. Cypriani Epistolam ad Pompeium, ex quâ hæc decerpunt testimonia, quæ fidei & dogmatis quæstionem ore patulo clamare vociferantur; „ si in aliquo nutaverit & va- „ cillaverit veritas ad originem Dominicam & Evangelicam „ & Apostolicam traditionem revertamur, & inde surgat „ actus nostri ratio, unde & ordo & origo surrexit. Tradi- „ tum est enim nobis quod sit unus Deus & Christus unus „ & una spes & fides una & una Ecclesia & Baptisma unum „ non nisi in unâ Ecclesiâ constitutum, à quâ unitate quis- „ quis discesserit cum Hæreticis necesse est inveniatur quos „ dum contra Ecclesiam (*Stephanus*) vindicat Sacramentum „ divinæ traditionis impugnat.... quæ ista obstinatio, quæve „ præsumptio humanam traditionem divinæ dispositioni an- „ teponere, nec animadvertere indignari & irasci Deum quo- „ ties divina præcepta solvit & præterit humana traditio.

Resp. Quorsum istæ adversariorum tenebræ? Pulverem ab oculis excutiant & videant aliquandò in Cypriani textibus, quod vident omnes, traditum scilicet à Cypriano dici, unum esse Baptisma non nisi in unâ Ecclesiâ constitutum, quod verum est, quod omnes tenent Catholici, qui ex hâc

traditione probant Hæreticis baptiſare non licere; at hîc traditumne aſſerit S. Doctor Baptiſma Hæreticorum validum non eſſe, vel quid ſimile? Hoc profectò nemo legit, nemo videt, nec videbunt ipſi adverſarii res propius inſpicientes; at inquiunt unum Baptiſma in unâ Eccleſiâ ita conſtitutum aſſerebat S. Doctor, ut Hæreticos nec licitè nec validè baptiſare poſſe argueret. Hoc fateor de quo nullatenus agitur; non enim hîc quæritur, an Cyprianus exiſtimaverit Hæreticos non poſſe validè baptiſare; nec quæritur, an hoc ex pluribus ſcripturæ textibus erruere tentaverit, ſed quæritur utrum de fide crediderit, utrum à Deo traditum dixerit Baptiſma ita unum in Eccleſiâ eſſe, ut Hæretici nec licitè nec validè baptiſare potuerint. Hoc porrò numquam probabitur; hoc nullibi apud Cyprianum legetur; imò contrarium vel ex hâcmet Epiſtolâ objectatâ demonſtratur.

Cum enim Stephanus dixiſſet quod ab Apoſtolis accepimus tenemus, quid Cyprianus ad hanc Apoſtolorum autoritatem? *Apoſtoli* reſpondet ***Hæreticos Antichriſtos nominarunt, eos eſſe vitandos pronuntiarunt, nullibi apud Apoſtolos præceptum invenitur ut Hæreticis tantum manus in Pœnitentiam imponantur;*** eos nimirum intra limites ſe continet ut oſtendat Stephanum abſque titulo Apoſtolicâ traditione gloriari, & quid circa ejuſmodi Baptiſmum Apoſtoli ſenſerint latere. Porro ſi S. Cyprianus ſuam ſententiam ab Apoſtolis traditam exiſtimaſſet, hanc traditionem profectò hîc appellaſſet, reponere certè non omiſiſſet peſſimâ omninò fide Apoſtolicam autoritatem à Stephano laudari, cum ſibi ipſi omnino faveret, oportunior ipſi nulla fuit occaſio peremptoriam iſtam allegandi traditionem, quâ adverſarii penitus retunderentur. Id tamen non preſtitit Cyprianus; non ergo cenſuit ab Apoſtolis traditum Baptiſma Hæreticorum invalidum eſſe.

Opponit quidem S. Doctor Stephani traditioni, quam humanam appellabat, Evangelicam & divinam, quam anteponendam eſſe dicit diſpoſitionem, non quaſi in hâc contineretur, aut manifeſtaretur ſua de rebaptiſ. Hæreticis ſenten-

tia; contrarium enim vel ex hacmet Epistolâ modò evincebamus, sed quia ex hâc humanis ratiociniis, sive ut loquitur Facundus Hermian. (*a*) *humanâ argumentatione* suam sententiam erruere contendebat. Quid enim ostendit juxta Cyprianum Evangelica hæc, & divina dispositio, quam hic Stephano opponit? Ostenditne nullum esse Hæreticorum Baptisma? Hæreticos validè Baptisare non posse? Minime; hoc nec ibi, nec alibi à Cypriano asseritur, quid ergo? Ostendit *Hæreticos esse Antichristos*, *esse vitandos*, ostendit *Baptismi unitatem*, en illa divina dispositio, quam Cyprianus Stephano opponit, plures scilicet Evangelicas opponit veritates, ex quibus suam sententiam variis argumentis erruere laborabat. Porrò ex eo, quod Cyprianus ex pluribus scripturæ textibus suam de rebaptis. Hæreticis sententiam errui posse crediderit, concludendum non est ipsum agi de fide in hâc quæstione censuisse, ut supra probavimus.

Non moror quòd in hac Epistolâ S. Cyprianus S. Stephanum erroris accuset; non omnis enim error militat contra fidem, & revera Stephanus erroris quidem arguitur, numquam tamen erroris contra fidem; in eo autem errabat Stephanus in mente Cypriani, quòd sententiam de rebaptisandis Hæreticis *meliorem & utiliorem*, ut ait Cyprianus in Epist. ad Quintum, non judicaret, ideòque eam rejiciendam vellet.

Hæc de Cypriani ad Pompeium Epistolâ sufficiant. *Illa enim*, verbis utor Augustini (*b*) *quæ in Stephanum irritatatus effudit retractare nolo, quia & non opus, & ea præterire melius est*, detestans cum Vincentio Lirin. optimo Gallo (*c*) *illorum nequitiam qui sancti viri* (Cypriani) *memoriam tamquam sopitos jam cineres prophanâ manu ventilant*, *& quæ silentio sepeliri opportebat redivivâ opinione diffamant.*

Objic. tandem probabile non est S. Cyprianum meræ devovisse disciplinæ controversiam, in quâ de validitate aut invaliditate Baptismi agebatur, nec potest concipi, quomodo

(a) Pro deffens. 3. Capit. lib. 10. cap. 3.
(b) Lib. 5. de Bapt. cap. 25.
(c) Common. 1. cap. 11.

ita

ita ſentire potuerit vir perſpicaciâ maximè prǽditus, ac eruditione clariſſimus.

Reſpond. Tot & tantis nititur aſſertio noſtra argumentis, ut eam probabilitate carere ſolus ille contendat, qui palpet in meridie. Enimverò ut jure meritòque dicatur Cyprianum exiſtimaſſe hanc fuiſſe meræ diſciplinæ controverſiam, numquid neceſſe eſt modum inveſtigare, detegere, vindicare, quo talem judicavit? Ignoretur modus ſi placet, lateant nos principia, quibus ad ita judicandum moveretur S. Doctor, dummodo hac in controverſiâ ea protulerit, quæ non niſi meræ diſciplinæ queſtionem exhibeant; dummodo taliter in hoc negotio ſe geſſerit, qualiter in negotio fidei numquam ſe geſſiſſet, certa & immota remanebit veritas aſſertionis noſtræ.

Eruditum Cyprianum, imo fulgentiſſimum Eccleſiæ lumen, & Doctorem conſpicuum quis neget? At eruditum & puto Baſilium, eruditum & Atanaſium, iis tamen meræ diſciplinæ controverſiam hanc viſam fuiſſe, & ipſi paſſim docent Galli ſcriptores ac Theologi. (a)

Cæterum non immeritò conjicitur eam fuiſſe Cypriani ſententiam, quod Baptiſmi Hæreticorum validitas pendèret ab uſibus, conſuetudinibus, & diſpoſitionibus privatarum Eccleſiarum, quæ Hæreticos ab baptiſandum inhabiles reddere poſſent. Nam. 1°. Cyprianus, ut vidimus, ſuis permiſit Collegis de rebaptiſatione varie ſentire, nec in alios quam in Stephanum videtur inſurgere, eò quod Africanam etiam Eccleſiam Romanæ conſuetudini mancipare vellet; porrò liberam iſtam rebaptiſandi vel non rebaptiſandi facultatem pro ſuo erga ſalutem animarum ſtudio minime permiſiſſet, ſi Baptiſmum ab Hæreticis collatum nullibi validum fuiſſe putaſſet. Illud ergo neceſſe eſt ut validum in quibuſdam Eccleſiis, irritum autem in aliis exiſtimaverit; cujus quidem diſcriminis

(a) Vide Illuſt. de Saleon Ruth. Epiſc in doc. Paſt. de Eccleſ deciſ. autoritate Part. I pag. 222. & ſeq. Tomaſſin diſſert. 2. de Bapt. Hæret. pag. 48. Feu tract. de legibus queſt. 7. art. 3. pag. 252. Juenin, de Sacram. queſt. 6. cap. 2. art. 3. §. 3. pag. 90. & 92. Launoius Epiſt. ad Bevilaq. 15. pag. 827. & alios permultos.

S

causâ non aliunde repeti posse videtur, quàm ex ratione mox allata.

2°. *Magno* inquirenti de Clinicorum tinctione respondet S. Cyprianus validum esse Baptismum Clinicis collatum; attamen vult in hâc ipsâ Epist. ad Magnum 69. Clinicos iterum baptisari apud eos, qui hujus Baptismi validitatem denegabant, *si aliquis*, inquit, *existimat eos* (Clinicos) *nihil consecutos, non decipiantur, ut si incommodum languoris evaserint & convaluerint, baptisentur.* Nullum ergo censebat S. Doctor Baptisma Clinicis datum apud eos qui talis baptismi validitatem denegabant, alioquin Clinicos ab illis rebaptisari non permisisset; noverat enim, imo sæpius docuerat validum Baptisma iterari non posse, quod ergo validum penes se credebat baptismum, invalidum apud alios existimabat.

Porrò ita de Baptismo sentire non poterat, quin arbitraretur hanc privatis Ecclesiis inesse potestatem, ut apponere possent impedimenta, quibus nullum efficeretur baptisma, ita ut validè administraretur, ubi talia apposita non essent impedimenta, invalidè autem ubi apposita fuissent.

3°. Revera qui antiquitùs rebaptisationi Hæreticorum favebant à diversis Ecclesiarum dispositionibus, seu consuetudinibus nanciscebantur Hæreticos rebaptisandi necessitatem, & consequenter Baptismi validitatem. » Quod igitur *inquit S.* » *Basilius in Epist. canon. prima ad Amphilochium*, ad Catha- » ros pertinet & prius dictum est & rectè admonuisti uniuſ- » cujusque regionis morem sequi oportere, quod ii qui tunc » de illis statuerunt in varias de ipsorum Baptismate sen- » tentias abierint .... quoniam nonnullis Asiaticis omninò » visum est eorum Baptisma pluribus consulendi causâ susci- » piendum esse, suscipiatur: *Et paulò post* existimo itaque » quoniam nihil de illis (*Encraticis Hæreticis*) apertè dic- » tum est, eorum Baptisma à nobis rejiciendum esse, ac si » quis ab eis acceperit accedentem ad Ecclesiam baptisandum; » (quod si hoc generali œconomiæ impedimento erit, rur-

» sùs consuetudine utendum est, & sequi oportet Patres, » qui quæ ad nos pertinet dispensaverunt) Ibi perspicis S. » *Basilium à diversarum regionum moribus, & à diversis Episcoporum statutis repetere necessitatem Hæreticos rebaptisandi* » *vel non rebaptisandi.*

Ita sentiebat & Amphilochius, qui in Catharorum Baptismo iterando vel non iterando diversis Ecclesiarum moribus serviendum esse censebat, ut testatur Basilius iis verbis modò citatis » quod igitur ad Catharos pertinet & prius dictum est, » & rectè admonuisti uniuscujusque regionis morem sequi » oportere, quod ii qui tunc de illis statuerunt in varias de » ipsorum baptismate sententias abierunt.

Ita Firmilianus, qui rebaptisationem iis assimilat, quæ à variis regionum consuetudinibus robur accipiunt: *circa celebrandos* inquit in suâ ad Cypr. Epistolâ inter Cyprianicas 75. *dies Pascha & circa multa alia divina rei Sacramenta videat quis esse apud illos* (Romanos) *aliquas diversitates, nec observari illic omnia æqualiter, quæ Hyerosolimis observantur secundum quod in cæteris quoque plurimis Provinciis multa pro locorum & nominum diversitate variantur, nec tamen propter hoc ab Ecclesia Catholica pace atque unitate aliquando discessum est, quod nunc Stephanus ausus est facere, rumpens adversus vos pacem, quam semper Antecessores ejus vobiscum custodierunt.*

Hæc nos ad cumulum de Cypriano investiganda doctis, & confirmanda, vel etiam si placuerit oppugnanda proponimus. Utcumque sit, immotum semper maneat & inconcussum quod à Gallis universim asseritur, Cyprianum videlicet totam hanc de Baptismo Hæreticorum controversiam ad meram disciplinam revocâsse.

CAPUT SECUNDUM.

AFFERUNTUR MOMENTA, QUIBUS EVINCItur S. Cyprianum probe Novisse quam S. Stephanus Rom. Pontifex vindicabat consuetudinem, universalem tunc temporis fuisse Ecclesiæ consuetudinem, ac ab omnibus Episcopis antiquitus servatam fuisse.

I°. REbaptisanti Cypriano opponebatur Ecclesiæ consuetudo, quâ Hæretici ex S. Cipriano ad Ecclesiam venientes sine novo baptismo recipiebantur; hanc porrò Ecclesiæ consuetudinem numquam diffitetur, semper agnoscit S. Doctor, id unum contendit eam rationi subjiciendam esse, eam præscribere minimè debere, ac quasi vetustum errorem derelinquendam esse, non ignorabat ergo eam sibi adversari, *frustra* ajebat Cyprianus Jubaiano scribens » quidam qui » ratione vincuntur consuetudinem nobis opponunt, quasi con» suetudo major sit veritate .... non tamen quia aliquandò » erratum est ideò semper errandum. *Et in Epist. ad Quintum* » non est autem de consuetudine præscribendum, sed ratione » vincendum, *loquitur de consuetudine Hæreticos non rebap» tisandi, & in Epist. ad Pompeium* consuetudo sine veritate » vetustas erroris est, propter quod relicto errore sequamur » veritatem.

Nec dicas S. Cyprianum ibi loqui de consuetudine alicujus Ecclesiæ particularis, Romanæ videlicet, vel alterius, quam sibi adversari ultrò fateretur, non autem de consuetudine universali Ecclesiæ; nam 1°. Cyprianus existentem eam fatetur consuetudinem, quæ ipsi opponebatur, atqui opponebatur consuetudo non quibusdam peculiaris, sed universalis

Ecclesiæ, audiatur strenuus ille traditionum Ecclesiæ defensor Episcopus anonymus jam citatus, qui Cyprianum viriliter perstringebat, ***in quo genere*** inquit in tractatu qui incipit his verbis: non debere denuo baptisari &c. ***questionis*** (de baptismo Hæreticorum) ***nulla omninò potuisset controversia aut disceptatio emergere, si unusquisque nostrum contentus venerabili Ecclesiarum omnium autoritate nihil innovare gestiret.*** Cypriano non exprobrat ipsum alicujus peculiaris Ecclesiæ, Romanæ nempe, vel alterius autoritati obaudire nolle, sed ipsum ***venerabili Ecclesiarum omnium autoritate contentum*** esse noluisse. Audiatur S. Stephanus R. Pontifex in suo celebri rescripto. ***Si quis à quacumque hæresi venerit ad nos, nihil innovetur præter id quod traditum est***; non Romanam tantum aut quibusdam peculiarem Cypriano opponebat traditionem, sed indefinitam, ac consequenter universalem. ***Stephanus*** inquit defensor declarat. Cleri Gallic. ân. 1682. vulgò Bossuetius Episc. Meldensis (*a*) ***urgebat consuetudinem universalem.*** ***S. Stephanus*** inquit Habert Doctor Sorbonicus (*b*) ***traditionem & consuetudinem Ecclesiæ opposuit S. Cypriano***: siquis iuquit &c. ***Ecclesiæ traditionem*** inquit Grandin Doctor & Professor Sorbon. (*c*) ***opposuit Stephanus Papa Africanis. De totius Ecclesiæ traditione*** inquit Henricus à S. Ignatio (*d*) ***S. Stephanus Papa testimonium perhibuit, dum S. Cypriano hac in causâ scripsit nihil innovetur nisi quod traditum est.*** Mitto alios passim Gallos Theologos de Stephano idem testantes.

2°. S. Cyprianus objectatæ consuetudini solam opponit veritatem. Verùm si existimasset S. Doctor hanc consuetudinem haud fuisse universalem, sed quibusdam tantum Ecclesiis peculiarem, non solam profectò veritatem, quam pro se ipso stare credebat, sed etiam aliarum sibi faventium Ecclesiarum consuetudinem opposuisset; ideòque contestatus esset suos adversarios & contra veritatem, & contra consuetu-

(a) In deffens. decl. Cleri Gallic. part. 2. lib. 14 cap. 7.

(b) In tract. de Sacram. cap. 14. pag. 89. edit. Paris. 1718.

(c) Tractat. de Sacram. quest. 3. art. 2. sect. 4 puncto 2°. pag. 31. edit. Paris. 1710.

(d) Tract. de Sacram. tom. 3. pag. 12. edit. Leodiens. 1709.

dinem etiam facere : non nostrum est hoc ratiocinium, sed Augustini: *cur* inquit (*a*) *tot Cypriani Collegæ in Concilio dixerunt rationem & veritatem consuetudini præponendam, ac non potius dixerunt eos qui aliud facere vellent & contra veritatem, & contra consuetudinem facere?*

3°. Quonam pacto centuisset Cyprianus consuetudinem solius Romanæ Ecclesiæ vel etiam alterius sibi adversari, Cyprianus, inquam, qui & ipsam Africanæ Ecclesiæ consuetudinem sibi contrariam fatebatur? Gloriabantur enim S. Cyprianus aliique in Africâ rebaptisantes se Africanæ Ecclesiæ dereliquisse consuetudinem teste Firmiliano in suâ ad Cyprianum Epistolâ » quod autem *inquit* pertinet ad consuetu- » dinem refutandam, quam videntur opponere veritati, quis » tam vanus sit ut veritati consuetudinem præferat? aut qui » perspectâ luce tenebras non deserat? nisi si & Judeos Christo » adventante, idest veritate, adjuvet in aliquo antiquissima con- » suetudo, quod relictâ novâ veritatis viâ in vetustate per- » manserint, quod quidem adversus Stephanum vos dicere » Afri potestis cognitâ veritate errorem vos consuetudinis » reliquisse. *Ita planè* Cyprianus aliique rebaptisantes Afri- » cani, inquit Illust. de Saleon Ruthenensis Episcopus, *agnoscebant se* antiquam mutasse consuetudinem. (*b*)

At inquies S. Cyprianus in Epist. ad Quintum, & ad Jubaian. nitidè affirmat jam pridem ab Agrippino pluribusve aliis Africanis Episcopis statutum fuisse, ut ab Hæreticis baptisati ad Ecclesiam redeuntes iterum baptisarentur, exindè vero multa Hæreticorum millia in Africanis Provinciis juxta hoc statutum fuisse suscepta. Quid inde? Cyprianus ergo Africæ consuetudinem sibi contrariam non reperit? Post Agrippinum consuetudo Hæreticos rebaptisandi in Africâ prævaluerat? Haudquaquam. Citata enim Cypriani verba probant quidem Agrippinum pluresve Africanos Episcopos

(a) Lib. 3. de Bapt. cap. 12.

(b) Docum. Pastor. super Ecclesiæ decisionum autoritate jam laudato parte 1, pag. 210. *Les Africains* (il parle de S. Cyprien & les autres rébaptisants) *réconnoissoient avoir changé l'ancienne coutume.*

rebaptiſationem in ſuis Eccleſiis introduxiſſe, ac poſt Agrippinum nonnullos Epiſcopos illius ſententiam, & praxim fuiſſe ſecutos, at nullatenus evincunt pluralitatem, & univerſalitatem Epiſcoporum Africanorum poſt Agrippinum rebaptiſationi faviſſe ipſo etiam Auguſtino interprete, qui objectatum Cypriani textum ita explicat, ut minimè impediat, quominus conſuetudo non rebaptiſandi ab Agrippino etiam uſque ad Cyprianum in Africâ prævaluerit: *quomodo autem* inquit lib. 3. de bapt. cap. 12. *Cyprianus dicat* atque exindè in hodiernum tot millia Hæreticorum in Provinciis noſtris ad Eccleſiam converſi non aſpernati ſunt neque cunctati, imo & rationabiliter & libenter amplexi ſunt ut lavacri vitalis & ſalutaris baptiſmi gratiam conſequerentur » non video, niſi » forte hoc dicat *exindè in hodiernum*, quia nulla de illis ex » quo in Eccleſiâ per Agrippini Concilium baptiſati ſunt » quæſtio alicujus excommunicationis exorta eſt. Cæterum ſi » permanebat ab Agrippino uſque ad Cyprianum conſuetudo » baptiſandi ab Hæreticis venientes, ut quid facta ſunt à Cy- » priano de hac re Concilia? Ut quid eidem Jubaiano dicit » non ſe rem novam facere aut repentinam, ſed ab Agrippino » conſtitutam? Cur enim Jubaianus de novitate turbaretur, » Ut eum per autoritatem Agrippini ſanari oporteret, ſi ab » Agrippino uſque ad Cyprianum hoc tenebat Eccleſia! Et cap. 2. ejuſdem lib. teſtatur plures ex illis Epiſcopis, qui cum Agrippino priſtinam non rebaptiſandi mutaverant conſuetudinem, ad eam rediſſe, ita ut poſt Agrippinum vetus Eccleſiæ conſuetudo in Africâ undique vigeret.

Hinc patet Firmiliano & Auguſtino aſſerentibus Africæ conſuetudinem à Cypriano derelictam fuiſſe, non obeſſe quod Cyprianus affirmat, ab Agrippino ſcilicet ad ſuam uſque ætatem multa Hæreticorum millia iterato Baptiſmo in Africâ recepta fuiſſe; verum enim utrumque. Cyprianus Africæ conſuetudinem dereliquit, quia dereliquit conſuetudinem quæ à pluralitate Præſulum Africanorum ſervabatur; multa Hæreticorum millia ab Agrippino uſque ad Cyprianum iterato

Baptiſmo in Africâ recepta fuerunt, quia licet pluralitas Africanorum Præſulum Romanam conſuetudinem retinuerint, nonnullis tamen mágis placuit Agrippini ſequi ſtatutum, à quibus multa Hæreticorum millia iterato Baptiſmo recepta fuerunt. Hæcque conciliatio eo benignius ſuſcipienda, quòd aliter dicendum foret & Cyprianum ſibi ipſi contradicere, & falſa ab Auguſtino narrari. 1°. Cyprianus ſibi ipſi contradiceret, quia ex hypoteſi vellet in Epiſt. ad Jubaian. Africæ conſuetudinem poſt Agrippinum ſuæ opinioni ſuffragari, & in Epiſt. ad Firmilianum affirmaret ſe Africæ conſuetudinem relinquere. 2°. Falſum narraſſet Auguſtinus quando tam ſæpius, tam confidenter teſtabatur conſuetudinem Africanam ſpectato etiam tempore medio Agrippinum inter & Cyprianum, rebaptiſationi fuiſſe contrariam.

Hoc quidem effutire de Auguſtino veritus non eſt P. Gervaſius in ſuâ quam Gallico idiomate publicæ luci dedit S. Cypriani vitâ lib. 5. num. 5. pag. 381. Verum quis patienter ferat tantum Doctorem omnium in hoc rebaptiſationis negotio verſatiſſimum ſæpius ut deceptum, ut à veritate aberrantem, ut falſa obtrudentem, ut malum Cypriani interpretem ab hoc Autore traduci: (*a*) *hæc jactare* (defunctus adhuc loquitur Auguſtinus) *quid eſt niſi delirare* (*b*) fortè inquies, talia Cenſorem noſtrum urgebant argumenta, ut Auguſtinum ab iis erratis excuſare non poſſet etiam paratiſſimus. A ſequenti cætera diſce.

Mirum non eſt, inquit Gervaſius, *quod Auguſtinus numerum Epiſcoporum Orientalium qui Cypriani ſententiam propugnabant ignoraverit, cum numerum Africanorum nec agnoverit; ſeptuaginta enim Epiſcopos nec plures in Africâ recenſet, cum vel in uno Concilio octoginta ſeptem enumerentur.* (*c*) Hîc

(a) A pag. 381. uſque ad pag. 386. & alibi

(b) Lib. 2. cont. Petil. cap. 39.

(c) Pag. 441. *Il ne faut pas s'étonner ſi ce Saint* (Auguſtin) *qui etoit ſi éloigné de de la Syrie n'a pas connu tous les Evêques qui ſoutenoient cette opinion* (de S. Cyprien) *puiſqu'il ne ſçavoit pas même quel en avoit ete le nombre en Afrique où il etoit, n'en mettant que ſoixante & dix pour cette Province, quoique nous en ayons vu quatre-vingt ſept dans un ſeul Concile.*

Auguſtinum numeri rebaptiſantium ex Africâ Epiſcoporum ignarum nobis venditat, prætenſamque ignorantiam hoc probat argumento; quia plures, inquit, in Africâ rebaptiſantes Epiſcopos non recenſet S. Doctor quàm ſeptuaginta. Nigra falſitas & eò magis intoleranda, quò & ſcienter prolata, & in dedecus tanti Eccleſiæ Doctoris fabricata. En Auguſtini verba ad Creſcon. lib. 3. cap. 3. *proindè ſi omninò credendum ſit* 50. *Epiſcopis Orientalium id eſſe viſum, quod* 70. *Afris, vel aliquantò etiam pluribus contra tot millia Epiſcoporum &c.* hæc verba 70. *Afris vel aliquantò etiam pluribus* ſonantne 70. *Afris nec pluribus*, ut Auctor iam confidenter affirmat? Audiatur iterum Auguſtinus *viſum eſt*, inquit lib. 1. de Bapt. cap. 18. *Cypriano cum fermè octoginta Coepiſcopis ſuis Africanarum Eccleſiarum omnem hominem qui extra Eccleſia Catholica comunionem baptiſatus fuiſſet*, *oportere ad Eccleſiam venientem denuò baptiſari*: Enumeratne hoc & in loco 70. tantum Epiſcopos pro Cypriano?

Nos vidimus, inquit Auguſtini Cenſor, vel uni Cypriani Concilio 87. Africanos Epiſcopos interfuiſſe, quod Auguſtinum latuit; at te ipſomet teſte (*a*) miſer Ariſtarche ſingulas horum 87. Epiſcoporum ſententias refert ac expendit S. Doctor in lib. 6. & 7. de Baptiſmo, quomodo ergo latuit Auguſtinum huic Cypriani Concilio 87. Epiſcopos Africanos interfuiſſe? Si igitur hos omnes Cypriano erranti non adjunxit, id egit, quia pro ſuâ non omnibus communi æquitate ac juſtitiâ noluit Catholicas nonnullorum ex illis Epiſcopis ſententias erroris accuſare, quod imitari melius Autori noſtro ceſſiſſet, quàm in Auguſtinum indigna anhelâſſe convicia.

Hæc ſunt argumenta, quibus urgetur P. Gervaſius ad ignorantiam Auguſtini revelandam, ſeu verius ad ſuam apertiſſimè manifeſtandam; ſed utinam Auguſtinus ſolus Viperinum hujuſce ſcriptoris dentem expertus fuiſſet. Demum

(a) Pag. 433. *S. Auguſtin a eu la patience de recueillir tous ces avis* (des 87. Evêques) *& de les réfuter tous les uns après les autres.*

ſi ejus autoritatem ſibi contrariam, contempſit, ſaltem ſibi aliquandò faventem veneratus eſt. Verum ut de aliis taceam, quot contumelioſa, quot falſa, quot impia non evomuit in Stephanum Pontificem Maximum, & Sanctiſſimum Martirem, vix inter ipſos Calviniſtas reperias acerbius amariuſque inſultantem Pontifici.

Stephanus, ſi ipſi fides, ***indignè penitus erga Cyprianum ſe geſſit*** (*a*) Stephanus ***faſtum tumidè ac dominatum affectat.*** (*b*) Stephanus ***imperantem ac tyrannum*** agit, (*c*) inhumanitatis, vexationis, tyrannidis Reus. (*d*) Stephanus Eccleſiæ unitatem ſcindere Flocci facit, (*e*) Cyprianum inauditum judicat & damnat. (*f*) Stephanus Cypriani, quem ut Pſeudochriſtum Pſeudo-Apoſtolum, doloſum & perfidum infamabat, (*g*) Epiſcopis legatis pacem, communionem, hoſpitalitatem non negavit ſolum, ſed negandam quoque ab omnibus & ubique præcepit. (*h*) Stephanus zelum præſefert quidem, ſed ad omnia promiſcuè devaſtanda unicè ſufficientem, (*i*) hic Stephani zelus Imperatorem movit ad Eccleſiam crudeliter perſequendam. (*k*) Stephanus non unum vel duos dumtaxat, ſed tres errores fidei Catholicæ adverſos docet in ſuo reſcripto. (*l*) Tandem verò, quaſi hæc omnia pro Stephani demeritis minimè ſufficerent, conteſtatur Gervaſius ſe cum omni moderatione

(a) Pag. 435. *Un traitement ſi indigne fait à S. Cyprien par le Pape Etienne.*

(b) *Tous ces airs de hauteur & d'empire que le Pape Etienne affectoit.* Pag. 413. *Les manières hautes & impérieuſes du Pape Etienne* pag. 461.

(c) *S. Cyprien pouvoit auſſi regarder cet impetieux commandement* (du Pape Etienne) *& ces menaces comme une conduite tirannique.* Pag. 431.

(d) *Cette dureté d'Etienne* pag. 436. *tant d'Egliſes delivrées d'une oppreſſion qu'elles avoient toujours regardée comme une tirannie particuliere à Etienne.* Pag. 459.

(e) *Etienne ne ſe ſoucioit pas de mettre la diviſion dans l'Egliſe.* Pag. 436.

(f) *Ce qui fit improuver la conduite du Pape Etienne à ceux mêmes, qui étant de ſon ſentiment, croyoient qu'on devoit au moins écouter tout le monde & ne condamner perſonne avant de l'avoir entendu.*

(g) *Ce qui choqua S. Cyprien* (dans la réponſe d'Etienne) *ce fut de voir qu'on le traitoit de faux Chriſt, de faux Apôtre, de trompeur & de perfide.* Pag. 413.

(h) *Etienne leur refuſa ſa communion comme à des Hérétiques, il ſe ſepara entierement de leur compagnie; bien loin de permettre qu'ils le viſſent, qu'ils lui parlaſſent, qu'ils lui adreſſaſſent des letres. Il défendit à tous les Fidels de Rome de les recevoir chez eux, & preſſa tous les Evêques de ſon parti d'en agir de même à leur égard.* pag. 462.

(i) *Etienne étoit de ces Zelés ardens qui ne peuvent ſouffrir d'oppoſition, & dans l'ardeur de ce zele, ils voudroient tout exterminer dès la pointe du jour.* pag. 418.

(k) *L'Empereur excita une furieuſe perſecution contre l'Egliſe. Le zele d'Etienne lui avoit donné occaſion.* pag. 452.

(l.) De hoc latè differit; pag. 465. & 466.

ac temperantiâ possibili de Stephano verba facere (a)

Cœli quæ video. Hæc Francus? Hæc Catholicus? Hæc Dei Sacerdos? Hæc filius? Hæc de Patre? Hæc de Pontifice Maximo? Hæc de traditionis vindice? Hæc de sanctissimo Martire? O licentiosam scriptionem, inultam nihilominus, proh Superi, & impunitam? *O portentum non sicut ait quidam in ultimas terras exportandum, sed potius extra omne Cælum & omnes terras si fieri possit abigendum.* (b) Hæc legentur? Hæc credentur. Hæc posteris tradentur? Verba desunt, mens deficit, horrescit animus, ad placida, ad vera, ad humana, ad pia & catholica transeamus. Redeamus ad nos. *His* enim *malis magis debentur prolixi gemitus quàm prolixi libri* Aug. Epist. 22.

II. Episcopus anonimus Cypriano coævus non semel laudatus tria de Cypriano (c), ejusque asseclis tradit in tractatu, qui incipit his verbis: *Non debere denuò &c.* quæ manifestissimè ostendunt notum abunde fuisse S. Doctori consuetudinem Hæreticos non rebaptisandi universalem Ecclesiæ tunc temporis fuisse praxim. Tradit enim. 1°. Cyprianum eique adhærentes novam de rebaptisandis Hæreticis opinionem protulisse, quia non erant contenti venerabili Ecclesiarum omnium autoritate, quâ tamen pro humilitate necessariâ contenti esse debuissent: *in quo genere quæstionis* de rebap. Hæret. inquit *nulla omninò potuisset controversia aut disceptatio emergere, si unusquisque nostrum contentus venerabili Ecclesiarum omnium autoritate & necessariâ humilitate nihil innovare gestiret.*

(a) *Pour m'expliquer avec le plus humble & le plus moderé de tous les Ecrivains de nos jours* (au sujet du Pape Etienne) pag. 412.

(b) August. ad Crescon. lib. 3. cap. 5.

(c) Cyprianum, tacito tamen ejus nomine, ab hoc Autore potissimum perstringi facile deprehenditur; tùm quia adversarium suum tamquam ornatè, & compositè scribentem nobis exponit, *quod tamen*, inquit, *non valdè illam nostram fidem lædas, sed non ornatè ut tu & compositè*; porrò ex Africanis alium præter Cyprianum tunc pro rebaptisatione *ornatè & compositè* scripsisse non invenitur. Tùm quia refutat adversarium qui plures scripturæ textus pro suâ opinione retulerat: *ad quæ inquit forte tu qui novum quid inducis continuò respondeas ut soles, dixisse in Evangelio Dominum nisi quis denuò natus fuerit.* Et infra *nec estimes huic tractatui contrarium quod dixit Dominus: Ite docete gentes.* Et paulò post *sed ad hoc ut soles contradices opponendo nobis tunc cum baptisarentur integrè ac rectè discipulos &c.* Porrò cum ii textus à Cypriano solo tunc temporis objectati legantur, Cyprianus ille erat adversarius quem Autor perstringebat; atque ita sentiunt ex Gallis Tillemontius. Hist. Eccles. tom. 4. pag. 152. Defensor declarationis Cleri Gallicani 1682. part. 2. lib. 14. pag. 266. & alii.

2°. Cyprianum redarguit quòd glorietur se correxisse vitia & errores universarum Ecclesiarum, *errores* inquit *& vitia universarum Ecclesiarum correxisse apud similimos sui & compares glorietur.*

3°. Cyprianum, Cyprianique asseclas exhibet ut Episcopos, qui non verebantur detegere turpitudinem Matris Ecclesiæ, si quam esse in hâc de Baptismo quæstione putabant: *Monstri* inquit *simile est ipsos Episcopos talia scandala cogitare, & turpitudinem Matris Ecclesiæ si quam putant in hoc negotio esse nimis irreverenter non vereri detegere.*

Porrò qui *non erat contentus venerabili Ecclesiarum omnium autoritate*, non Stephani tantum, sed & Ecclesiarum omnium autoritati obaudire nolebat, non ergo solum Stephanum, sed & ceteras undique Ecclesias noverat Cyprianus suæ opinioni ac praxi esse contrarias. Qui *gloriabatur se correxisse errores universarum Ecclesiarum* profectò non ignorabat universas Ecclesias à se dissentire; qui *non verebatur turpitudinem Matris Ecclesiæ detegere* palàm ostendit Matrem Ecclesiam suæ, quam veram putabat, opinioni adversari.

III. S. Hieronymus in dial. adversùs Lucif. tom. 4. part. 2. pag. 305. hæc habet: *Ecclesia semper ab Hæreticis Baptismum recepit .... quod si negandum quispiam putaverit Hæreticos à Majoribus nostris semper fuisse susceptos, legat B. Cypriani Epistolas, in quibus Stephanum Romanæ urbis Episcopum, & inveteratæ consuetudinis lacerat errorem.* Duo hic ostendunt S. Cyprianum in mente S. Hieronymi non ignorâsse consuetudinem Ecclesiæ suæ opinioni & praxi fuisse contrariam 1°. S. Hieronymus ex Cypriani Epistolis colligit, & probat praxim Hæreticos non rebaptisandi perpetuam Ecclesiæ ac Majorum nostrorum consuetudinem fuisse; ad mentem ergo S. Hieronymi S. Cyprianus perpetuam hanc Ecclesiæ ac Majorum nostrorum consuetudinem in suis Epistolis manifestabat; hanc ergo sibi adversam Ecclesiæ consuetudinem non ignorabat. 2°. Cyprianus juxta Hieronymum erroris accusabat non solius Stephani, sed & Ecclesiæ consuetudinem,

noverat ergo non solius Stephani, sed & Ecclesiæ consuetudinem sibi adversari.

Repones fortassè juxta Hieronymum consuetudinem quidem à Cypriano lacerari, sed non consuetudinem universalem Ecclesiæ; at si Hieronymus de universali Ecclesiæ consuetudine non loqueretur, suum minimè probaret intentum. Enim vero ex eo quod Cyprianus laceravit inveteratam consuetudinem Hæreticos non rebaptisandi, Hieronymus probare intendit Hæreticos sine Baptismo, ab Ecclesiâ, à Majoribus nostris semper fuisse susceptos. Porrò ex eo quod Cyprianus lacerâsset consuetudinem hanc quibusdam peculiarem, probaret quidem Hæreticos sine iterato Baptismo ab aliquibus semper fuisse susceptos; at minimè probaret eos ita semper, ita à Majoribus nostris indefinitè, ac ab Ecclesiâ fuisse susceptos, ergo quando S. Hieronymus dicit consuetudinem à Cypriano laceratam fuisse, universalem spectat Ecclesiæ consuetudinem.

IV. S. Augustinus, cui, vel nulli, hâc in re fides præstanda, centies affirmat S. Cyprianum apprimè novisse consuetudinem Ecclesiæ universalis sibi rebaptisanti adversari. *Noluit* inquit lib. 2. de Bap. cap. 8. *vir gravissimus* (Cyprianus) *veraci consuetudini cedere* .. : *sed in tam obscurâ questione turbatus & ubique intuens universalem, robustamque consuetudinem* Hæreticos scilicet non rebaptisandi. Quid clarius? Cyprianus ubique intuebatur universalem, robustamque consuetudinem Hæreticos non rebaptisandi: & cap. 9. *hanc autem* (Stephani R. P.) *fuisse consuetudinem Ecclesiæ satis ostenditur & ipsius B. Cypriani verbis*: Et iis citatis, sic pergit *ubi certè quid fieri soleret, & si non fieri velles satis ostendit.* . . . *apertè indicat* (Cyprianus) *fuisse aliam consuetudinem Ecclesiæ, & in ipso Concilio* (Cartagin. 3.) *nonnullæ sententiæ omninò declarant eos contra Ecclesiæ consuetudinem decrevisse quod decernendum esse arbitrati sunt.* Quid luculentius? *Verba ipsius B. Cypriani satis ostendunt* quam Stephanus urgebat consuetudinem fuisse Ecclesiæ consuetudinem. Cyprianus *satis ostendit* quid fieri soleret & si non fieri vellet, sci-

licet Ecclesiæ consuetudinem suæ opinioni adversari. Cyprianus *apertè indicat* fuisse aliam consuetudinem Ecclesiæ. Et Africani nonnulli in Concilio Cartag. 3. *omninò declarant* se contra consuetudinem Ecclesiæ rebaptisandos esse Hæreticos decrevisse. Numquid ergo ignorabant Cyprianus, Africanique Præsules consuetudinem Ecclesiæ sibi adversari?

Audiatur iterum S. Augustinus in lib. 4. de bapt. cap. 6. „ Istam consuetudinem (*Hæreticos non rebaptisandi*) tam „ robustam & antea idem Cyprianus invenit, ut cum ejus „ mutandæ autoritatem quam sequeretur vir tanta scientiâ „ præditus quæreret, nonnisi in Africâ solâ factum paucis „ ante se annis Agrippini Concilium reperiret, quod cum „ sibi adversus totius orbis morem non sufficere cerneret has „ rationes arripuit. „ Cernebat Cyprianus eo teste, cui melius, quam nuperis quibusdam Theologis explorata erant Cypriani verba atque sensa, Agrippini autoritatem, quam in Hæreticis rebaptisandis sequebatur, sibi non sufficere adversus *totius orbis morem*, profecto ergo sciebat morem totius Orbis rebaptisationi Hæreticorum esse contrarium.

Rursus Augustinus lib 6. de bap. cap 35. ***Si consuetudo erat*** inquit ***sicut hæc sententia testis est, ut Hæretici venientes ad Ecclesiam cum baptismo quod habebant reciperentur, cur orbem terrarum quia sic recipiuntur accusant?*** Episcopi scilicet Concilii Cartagin. 3. inter quos Cyprianus. Porrò qui accusant Orbem terrarum, quòd Hæretici sine iterato baptismo reciperentur, non ignorant profectò ab Orbe terrarum Hæreticos sic recipi; & lib. 7. cap. 2. ***Eam quoque fuisse consuetudinem ut sic reciperentur*** (Hæretici sine iterato baptismo) ***& ipse Cyprianus multis locis & aliquot Episcopi in hoc Concilio*** (Cartag. 3.) ***manifestant; unde aparet si Hæretici non habent baptismum, Ecclesiam Christi temporum illorum prævaricatoribus fuisse plenam, qui eis suffragantes sic recipiebant.*** Undenam probat S. Doctor viguisse, Cypriani etiam ætate, Ecclesiæ consuetudinem, ut Hæretici sine novo baptismo reciperentur? Ex ipso, ut vides, sancto Cypriano,

qui multis locis illud manifestat, non ergo ignorabat Antistes Cartaginensis eam fuisse Ecclesiæ consuetudinem.

Non pigeat quæso Augustinum adhuc audire: *talem* inquit lib. 7. de bapt. cap. 25. *fuisse Ecclesiæ consuetudinem* (Hæreticos scilicet non rebaptisandi) *ipsi qui hoc Concilium* Cartagin. 3. *faciunt sæpè commemorant.* Noverat ergo Cyprianus, noverant Africani Episcopi, qui huic Concilio interfuerunt *talem* fuisse, non Stephani tantum, sed & *Ecclesiæ* consuetudinem; & in Epist. ad Vincentium Rogatist. 93. cap. 10. *Cyprianus autem sensisse aliter, quàm forma & consuetudo habebat Ecclesiæ, non in Canonicis sed in suis & in Concilii litteris invenitur.* Si in Cypriani litteris invenitur ipsum aliter de baptismo sensisse, quàm consuetudo habebat Ecclesiæ, Cyprianus profectò in suis litteris ostendit consuetudinem Ecclesiæ alienam esse à suâ sententiâ.

Quid amplius ab Augustino desideraretur in gratiam assertionis nostræ? S. Cyprianus teste Augustino *satis ostendit, apertè indicat, omninò declarat, sæpè commemorat, multis locis manifestat non Stephani tantum, sed & Ecclesiæ consuetudinem esse* ut Hæretici venientes ad Ecclesiam cum baptismo quod habebant reciperentur. Cyprianus *accusabat* non solum Stephanum, sed *orbem terrarum*, quòd Hæretici sic reciperentur. Cyprianus *cernebat* se agere *adversus totius Orbis morem.* Cyprianus *ubique intuebatur universalem & robustam consuetudinem* Hæreticos non rebaptisandi. Hæc sine ambagibus sine verborum circuitu, nullis involuta tenebris, nitida, luculenta centies repetita, firmiter, ac evidenter ostendunt exploratum Cypriano sine dubio fuisse consuetudinem Hæreticos non rebaptisandi tunc temporis fuisse consuetudinem *Ecclesiæ*, fuisse consuetudinem *universalem Ecclesiæ*, consuetudinem *Orbis terrarum*, *totius Orbis morem*, quem *ubique intuebatur.*

V. Universalem Ecclesiæ de non rebaptisandis Hæreticis consuetudinem nec à Cypriano, nec ab ejus asseclis in dubium revocatam fuisse manifestat & status controversiæ, quæ Cy-

prianum inter & alios agitabatur ; hunc dilucidè exponit Anonymus Episcopus Cypriano coevus sæpius laudatus iis verbis : „ Animadverto quæsitum apud fratres quid potius „ observari oportet in personam eorum, qui in Hæresi quidem „ sed in nomine Domini Dei nostri Jesu-Christi tincti post- „ modum inde digressi & suppliciter ad Ecclesiam Dei advo- „ lantes totis præcordiis pænitentiam agerent, & erroris sui „ damnationem nunc demum intelligentes, auxilium salutis „ ab ea implorent ; utrum vetustissima consuetudine ac tradi- „ tione Ecclesiasticâ post illum qui foris quidem, sed in no- „ mine Jesu-Christi dominicum acceperunt baptisma, tantum- „ modo imponi eis manum ab Episcopo ad accipiendum „ Spiritum sanctum sufficeret, & hæc manus impositio sig- „ num fidei iteratum atque consummatum eis præstaret ; an „ verò etiam iteratum baptisma iis necessarium esset tam- „ quam nihil habituris, si hoc quoque adepti ex integro non „ fuissent, perindè ac si numquam baptisati in nomine „ Jesu-Christi forent, ideòque nonnulla super hàc novâ quæs- „ tione scripta aut rescripta esse jactabantur, quibus utraque „ pars ad destruenda aliena summo studio nitebatur. „ En status controversiæ, quæritur utrum observari potius oporteat vetustissima Ecclesiæ consuetudo ac traditio quâ Hæretici ad Ecclesiam venientes cum baptismo quod foris acceperant suscipiebantur ? An vero baptisma iis adhuc sit necessarium, quia nihil essent habituri si hoc non acciperent ?

Hic porrò quæstionis status manifestè supponit ab omnibus ultro admissam fuisse hujusce Ecclesiæ de non rebaptisandis Hæreticis antiquissimæ consuetudinis existentiam, cum de eâ quæratur tantummodo utrum servari, vel non servari debeat ; unde citatus autor, qui totus est in refellendis Cypriani rationibus numquam de ipso conquæritur, quòd hujus Ecclesiæ consuetudinis existentiam in dubium revocaret ; at sæpius ipsi exprobat, ut supra vidimus, quòd nollet esse *contentus venerabili Ecclesiarum omnium authoritate*, quòd rebaptisationem Hæreticorum minimè damnaret, quam tamen judicàbat

judicabat contrariam solemnissimæ cunctorum emeritorum sanctorum & fidelium observationi. „ In quo genere *inquit* » quæstionis (*de rebaptis. Hæreticis*) ut mihi videtur nulla om- » ninò potuisset controversia aut disceptatio emergere, si unus- » quisque nostrum contentus venerabili Ecclesiarum omnium » autoritate & necessariâ humilitate nihil innovare gestiret; » namque omne quod anceps & ambiguum & diversis sen- » tentiis prudentium ac fidelium virorum constitutum est, si » contra priscam & memorabilem cunctorum emeritorum » sanctorum & fidelium solemnissimam observationem judi- » catur, damnari utique debet. " Cypriano exprobrat, quòd autoritati tot annorum, totque Ecclesiarum aquiescere nollet; quòd insurgeret adversus Ecclesiasticam tot seculorum consuetudinem: *perquam* inquit, *utile est credere, & tot annorum totque Ecclesiarum autoritati cum bonâ ratione adquiescere, cum sit maximum incommodum ac dispendium sanctissimæ matris Ecclesiæ adversus prisca consulta post tot seculorum seriem nunc primum ac sine ratione insurgere.* Ex quibus omnibus liquet nemini rebaptisantium tunc temporis fuisse dubiam hanc de non rebaptisandis Hæreticis Ecclesiæ consuetudinem; unde Venerabilis Beda asserebat Cyprianum cum suis Africanis non contra Stephani vel alterius praxim, sed *contra morem Ecclesiæ* statuere voluisse Hæreticos esse rebaptisandos. (*a*)

VI. Tandem Cyprianum hanc Ecclesiæ consuetudinem ignorasse, veterum nullus vel obscurè semel indicavit, haud nesciis adversariis nostris, qui ad prætensam Cypriani ignorantiam firmandam nullum hactenus alicujus antiquitatis testimonium afferre potuerunt. Et certè, Cyprianum hujusce consuetudinis ignarum numquam audissemus, nisi nuperis nonnullis etatis nostræ scriptoribus placuisset magis novæ opinionis adinventores se videri, quam antiquam tot seculorum fidem sequi se profiteri. Quid ergo? Posthabitis, spretisque

(a) In lib. aliquot. quæst. tom. 7. pag. 189.

tot & tantis, quæ huc uſque ex primæva antiquitate & præcipuè ex Auguſtino deprompſimus teſtimoniis, ſpretâ itidem communi Gallorum ſcriptorum ac Theologorum de hâc re ſententiâ, vix natis horum paucorum placitis omni veriſimilitudine etiam deſtitutis ſubſcribemus? Abſit, ſi homines ſumus, ſi qualemcumque rationem, ſi ſenſum habemus humanum.

Equidem ſatis mirari non poſſum talem ab iſtis recentioribus de Cypriano fingi ac venditari potuiſſe ignorantiam, iſtorum enim nemo profundam in rebus Eccleſiaſticis Cypriani eruditionem vividioribus depinxit coloribus majorique ſtrepitu ac conatu oſtentavit. Ad illam extollendam inexhauſta penè diceres omnia Summorum Pontificum, Conciliorum, SS. Patrum, Hiſtoricorum, Poetarum monumenta; ſacrum & prophanum, omnia undique quæſita, arrepta, citata; tot laboribus ad illuſtrandam & manifeſtandam Cypriani doctrinam exantlatis, quis crederet? Cyprianum illius ignarum pronuntiant Eccleſiæ conſuetudinis, quæ ipſis fatentibus præcipuum fidei noſtræ dogma complectebatur. En tot de Cypriani doctrinâ præconiorum inexpectata concluſio, Cyprianus ignorabat Eccleſiæ conſuetudinem, quæ præcipuum fidei noſtræ caput ſpectabat. Sic doctus & ignarus, oculatus & obtuſus ad iſtorum nutum Cyprianus, oculatiſſimus, ut paucos ſibi faventes Epiſcopos agnoſcat, obtuſiſſimus ut innumeros ſibi adverſos ignoret; ad indagandos aſſeclas Cypriano tempus abunde ſuppeditatur, ad detegendos autem adverſarios decennium, quo Cartaginenſem rexit Eccleſiam ſufficere non potuit; ſic inanem caliginem perſpicuis rebus adſpergunt homines, digni ſanè, qui experiantur abſurda quæque & ultima. Noſtris ergo næniæ jam cedant argumentis, ſenſitique omnes veridico ore dicamus Cyprianum probè noviſſe quam Stephanus R. P. vindicabat hæreticos non rebaptiſandi conſuetudinem, univerſalem Eccleſiæ tunc temporis fuiſſe conſuedinem, ſive ut Auguſtini verbis utar, *Cyprianum hanc conſuetudinem ubique & univerſalem intuitum fuiſſe.*

Denique noverat & Cyprianus hanc consuetudinem ab omnibus Episcopis antiquitus, id est ante Agrippinum, servatam fuisse. Qui enim Agrippinum censebat primum rebaptisationis parentem, necessario agnoscebat neminem Episcoporum ante Agrippinum rebaptisasse, & consequenter ab omnibus Episcopis servatam olim fuisse, quam Stephanus R. P. urgebat consuetudinem. Porrò S. Cyprianus, ut supra (*a*) probavimus, Agrippinum censebat primum rebaptisationis parentem.

Et verò veterem hanc universalis Ecclesiæ consuetudinem Cypriano notam fuisse testatur sæpius Augustinus: *verumtamen* inquit lib. 3. de Bapt. cap. 5. *quæ solèret esse Ecclesiæ consuetudo satis idem Cyprianus ostendit, qui ait in præteritum de Hæresi ad Ecclesiam venientes sine Baptismo admissos.* Et lib. 5. cap. 17. *Cypriano visum est aliter suscipiendos ab Hæreticis venientes, quàm vel in præteritum suscipiebantur sicut ipse testatur, vel nunc suscipiuntur*: & cap. 19. & ideò *si vetus hæc erat consuetudo, ut ab Hæreticis venientes in eodem Christi Baptismo quem foris acceperant susciperentur, quod nec ipsi qui contra differebant* (Cyprianus & alii) *negare potuerunt*: & in Epist. ad Vincentium Rogatistam 93. cap. 10. *si enim Sacramenta cum peccatoribus communicando, sicut putatis, periit Ecclesia, quæ fuerat in orbe terrarum jam prius tota perierat, cum sicut dicit Cyprianus in eam sine Baptismo admittebantur, ac sic nec ipse Cyprianus habebat in qua Ecclesiâ nasceretur.*

Præterea, ut supra vidimus, Cyprianus agnoscebat, & confitebatur quæ ipsi opponebatur Ecclesiæ consuetudinem. Porrò Cypriano objiciebatur non tantum quæ tunc temporis vigebat, sed etiam præterita, & antiqua Ecclesiæ consuetudo, ut patet ex textibus allatis, ac ex iis Cypriani verbis ad Jubaian. scribentis. *Sed dicit aliquis quid ergo fiet de iis qui in præteritum de Hæresi ad Ecclesiam venientes sine Baptismo*

(a) Pag. 109. & seqq.

admissi sunt? Potens est Dominus misericordiâ suâ indulgentiam dare, & eos qui ad Ecclesiam simpliciter admissi sunt in Ecclesiâ dormierunt, ab Ecclesiæ suæ muneribus non separare. Non tamen quia aliquandò erratum est, ideò semper errandum est.

Ex quibus omnibus constat S. Cyprianum apprimè novisse consuetudinem Hæreticos non rebaptisandi tum suis, tum præteritis temporibus fuisse consuetudinem Ecclesiæ, haud ignorasse S. Doctorem à Stephano R. Pontifice & à longè majori Episcoporum parte tunc temporis eam servari, ac antiquitùs, id est ante Agrippinum ab omnibus Episcopis servatam fuisse.

